

บทที่ 4

ผลการศึกษาวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการสื่อสารเพื่อการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพ ในกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) แบ่งรายละเอียดของผลการศึกษาวิจัย โดยการนำเสนอเรียบเรียงตามขอบเขตของการวิจัย รวม 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 หลักการสำคัญของกระบวนการ เอ ไอ ซี ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนฯ 8

- 1.1 ความสำคัญของการจัดประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี
- 1.2 รูปแบบการสื่อสารโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี
- 1.3 การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการวางแผน

ส่วนที่ 2 การนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาประยุกต์ใช้ในการสัมมนาระดับภูมิภาค

- 2.1 กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาค
- 2.2 ขั้นตอนการประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี และความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา
- 2.3 กลยุทธ์สำคัญในการจูงใจผู้เข้าร่วมประชุมให้แสดงความคิดเห็น
- 2.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการเอไอซีในการจัดประชุม

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม

- 3.1 ความรู้สึกของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพภายหลังเข้าร่วมประชุมแล้ว
- 3.2 ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ผลสรุปของการประชุม และแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์

3.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมต่อการจัดทำแผนฯ 8 และการพัฒนาประเทศ

3.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมต่อตัวผู้ร่วมสัมมนาเอง

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป .

4.1 ความต้องการให้มีการจัดระดมความคิดจากประชาชน และความต้องการให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดทำแผนฯ ฉบับต่อ ๆ ไป

4.2 ข้อเสนอแนะรูปแบบและขอบเขตของการจัดประชุม เพื่อจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป

โดยมีรายละเอียดผลการศึกษาดังต่อไปนี้

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 หลักการสำคัญของกระบวนการ เอ ไอ ซี ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดทำแผนฯ 8

1.1 ความสำคัญของการจัดประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

เอ ไอ ซี (A-I-C) ย่อมาจาก Appreciation, Influence และ Control ซึ่งพัฒนามาจากแนวคิดของสถาบันพัฒนาเอกชนชื่อ Organizing for Development : an International Institute (ODII) ตั้งขึ้นโดย นางทูริด ซาโต้ (Ms. Turid Sato) และ ดร.วิลเลียม อี สมิธ (Dr. William E. Smith) กระบวนการนี้ได้นำมาทดลองและเผยแพร่ในประเทศไทยโดยสถาบัน ODII ร่วมกับสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) และสมาคมพัฒนาประชากรและชุมชน (PDA) ซึ่งทั้งสามสถาบันได้ดำเนินโครงการศึกษาร่วมกันในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2533 พบว่า เป็นกระบวนการที่มีศักยภาพในการสร้างพลังและกระตุ้นการยอมรับของชาวบ้านทั้งชายและหญิงให้ร่วมพัฒนาหมู่บ้าน และยังมีศักยภาพที่จะขยายผลได้ ภายหลังจากนั้นได้มีการทดลองใช้กระบวนการนี้ในสภาพแวดล้อมต่างๆ หัวข้อการวางแผนที่หลากหลาย และใช้กับกลุ่มเป้าหมายอื่นๆ อีกหลายกลุ่ม หลายระดับ ได้ข้อสรุปว่าเป็นกระบวนการ

การมีส่วนร่วมที่สามารถกระตุ้นความสนใจ การตื่นตัว และการรวมตัว ของประชาชนในการพัฒนาชนบท และสร้างความรู้สึกรับผิดชอบเป็นเจ้าของการพัฒนา สอดคล้องกับหลักการวางแผนพัฒนาในลักษณะจากล่างขึ้นสู่บน (Bottom-up Process)

เมื่อปลายปี พ.ศ. 2537 สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้เริ่มกระบวนการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ขึ้น โดยเมื่อได้มีการทบทวน "ผลกระทบ" และ "กระบวนการ" ในการจัดทำแผนฯ ที่ผ่านมาพบว่าได้มีการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการเร่งรัดการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยอาศัยความได้เปรียบทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์ในการขยายฐานการผลิต และเมื่อพิจารณา "การมีส่วนร่วม" ในกระบวนการพัฒนาที่ผ่านมา ปรากฏว่ายังใช้วิธีการวางแผนจากส่วนบนลงสู่ส่วนล่าง (Top-down Process) ไม่ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเท่าที่ควร ซึ่งเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การพัฒนาตามแผนฯ ไม่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน

ดังนั้น สศช. จึงได้ปรับเปลี่ยนวิธีการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ให้เป็นแผนจากล่างขึ้นสู่บน โดยเปิดโอกาสให้ตัวแทนของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการระดมความคิดเห็นเพื่อจัดทำแผนฯ 8 ในแต่ละขั้นตอนกว้างขวางที่สุดอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ขั้นตอนการจัดระดมความคิดเห็นระดับภูมิภาค ซึ่งจัดเป็นจำนวนถึง 9 ครั้ง กระจายไปทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย ซึ่ง สศช. ได้จัดการสัมมนา ร่วมกับคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) และสถาบันการศึกษาในภูมิภาค และได้ตัดสินใจนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ในการสัมมนาครั้งนี้

1) สาเหตุที่นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ในการจัดสัมมนาระดับภูมิภาค

จากการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ ได้แก่ ผู้มีความรอบรู้และเชี่ยวชาญในการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ผู้นำการประชุม (วิทยากร) ในการสัมมนา ระดับภูมิภาค และผู้บริหาร สศช. ผู้รับผิดชอบการจัดประชุม สรุปเหตุผลที่นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ได้ 4 ประเด็น ดังนี้

(1) เป็นเครื่องมือที่สร้างให้เกิดการมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์สำคัญในการจัดทำแผนฯ 8 โดยทุกๆ ขั้นตอนของกระบวนการจะมีวิธีการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง ผู้นำการประชุม เอ ไอ ซี กล่าวว่า

“เอ ไอ ซี เป็นเทคนิคหนึ่งที่ใช้ในการวางแผนแบบมีส่วนร่วม โดยร่วมคิดร่วมทำ และมีการพิสูจน์มาแล้วว่าใช้ได้ผลดี ซึ่งผมมั่นใจว่าใช้กับการทำแผนฯ 8 ได้แน่ จึงได้นำมาใช้”

(2) เป็นเครื่องมือที่สามารถรวมพลังสร้างสรรค์ในลักษณะจากล่างขึ้นบน (Bottom up) ภายใต้ขั้นตอนที่กำหนดขึ้นตามหลักการของ เอ ไอ ซี โดยขั้นตอนต่างๆ จะเน้นให้คนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมคิดด้วยกัน ทำด้วยกัน เพื่อรวมพลังสร้างสรรค์ โดยผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาประเทศนั้นจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลายมาร่วมกันคิด กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้มีความมั่นใจว่าด้วยวิธีการของการประชุมที่ออกแบบเป็นอย่างดีนั้น จะเป็นระบบที่ช่วยให้ทุกคนที่เข้าร่วมการประชุมได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน มีขั้นตอนที่ไม่ก่อให้เกิดความวุ่นวายสับสน แต่มีการคิดอย่างเป็นขั้นตอน ในบรรยากาศที่ดีและมีความสมานฉันท์ โดยไม่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง

(3) เป็นกระบวนการที่สามารถผสมพลัง 3 พลังเข้าด้วยกัน ได้แก่ พลังแห่งการรับรู้ พลังความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์ และพลังแห่งการจัดการ พลังทั้ง 3 นี้ ก็คือพลังที่เกิดขึ้นตามหลักการของ เอ ไอ ซี นั่นเอง ซึ่งพลังเหล่านี้แฝงอยู่มากมายตามธรรมชาติในตัวบุคคล กลุ่มคน องค์กร ชุมชน และสังคม โดยพลัง 3 พลังดังกล่าวจะเกิดขึ้นตามขั้นตอนของ เอ ไอ ซี ดังนี้

- **ขั้น เอ (Appreciation) สร้างพลังแห่งการรับรู้** ด้วยการมีความรักและความซาบซึ้ง เข้าใจ ปรารถนาดี เป็นมิตร เห็นคุณค่า ต่อสรรพสิ่งที่อยู่รอบตัวเรา ซึ่งในการสัมมนาเป็นขั้นที่รับฟังความคิดเห็นของแต่ละคนด้วยความเข้าใจและเห็นคุณค่าของความเป็นคน โดยให้ความเคารพและชื่นชมความคิดของผู้อื่น ไม่ได้แย้ง มีความเอื้ออาทรต่อกัน ดังนั้นในขั้นนี้จึงมีการรับฟังกันมาก ซึ่งจะส่งผลให้เกิดการเรียนรู้กัน และมีความเข้าใจกันมากขึ้น ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี กล่าวว่า

“ตัวคุณค่าเรื่องนี้ที่ลึกที่สุดคือ อยู่ที่การเคารพคุณค่าของความเป็นคน ถ้าคนได้เข้ามามีมือร่วมกัน ทำอะไรด้วยความมีศักดิ์ศรี ความเอื้ออาทรและเคารพกัน และมาร่วมคิดร่วมทำ ซึ่งเรียกว่าเป็นการเรียนรู้ร่วมกัน ในการกระทำ *Interactive learning through action* กระบวนการ เอ ไอ ซี จึงสำคัญ เพราะเป็นกระบวนการที่จะเปลี่ยนแปลงมนุษย์ เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์โดยสิ้นเชิง จากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ มาเป็นความสัมพันธ์เชิงเคารพ เห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน เรียนรู้ร่วมกัน”

- **ขั้น ไอ (Influence)** สร้างพลังความคิดและการมีปฏิสัมพันธ์ คือ การใช้ความคิดริเริ่ม สร้างสรรค์ การวิเคราะห์ สังเคราะห์ โดยเน้นการคิดร่วมกัน แลกเปลี่ยนปฏิสัมพันธ์ ผสมผสานกัน ด้วยความเป็นมิตร ปรารถนาดี ให้เกียรติ และให้ความเคารพซึ่งกันและกัน พลังนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการให้และรับ การต่อรองหรือแลกเปลี่ยน ซึ่งในการสัมมนาเป็นขั้นที่ให้ร่วมกันคิดยุทธศาสตร์

- **ขั้น ซี (Control)** พลังความพยายามและการควบคุมจัดการ คือ การมุ่งมั่น ผูกพัน และรับผิดชอบ ที่จะปฏิบัติการกิจซึ่งอยู่ในความควบคุมดูแลของตนให้ดำเนินไปด้วยดีจนประสบความสำเร็จ รวมถึงรู้จักการวางแผน สร้างความเข้าใจ กำลังใจ สร้างความร่วมมือ ประสานงาน ควบคุมการปฏิบัติงาน ติดตามประเมินผลการปฏิบัติงาน และปรับปรุงพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง ในการสัมมนาเป็นขั้นที่ให้คิดแผนปฏิบัติการ

(4) **เป็นกระบวนการประชุมที่สามารถใช้ประชุมกับคนที่มีความแตกต่างหลากหลายอาชีพ** ซึ่งต่างก็มีความคิดเห็นในมุมมองของตนเอง โดยกระบวนการนี้เน้นให้คนมีความรักและความเข้าใจต่อกันตามพลังที่เกิดขึ้นในขั้น เอ ซึ่งหากมีการดำเนินการประชุมที่ถูกต้องตามหลักการ พลังนี้จะยังคงอยู่ไปตลอดกระบวนการ การประชุมโดยใช้เทคนิควิธีต่างๆ ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้แสดงออกตามความถนัด สามารถดึงศักยภาพ ดึงความถนัดของคนที่จะนำเสนอตัวเองออกมาได้ในหลายๆ แง่มุม ซึ่งเหมาะกับกลุ่มคนที่มีความหลากหลาย โดยในความหลากหลายนี้ อาจจะมีผู้ที่ไม่ถนัดในการเขียนหนังสือ ซึ่งการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี สามารถลดข้อจำกัดนี้ได้ โดยผู้บริหาร สศช. กล่าวว่

“เราได้มีการพูดคุยกับ กป.อพช. (คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน) ซึ่งร่วมจัดสัมมนากับเรา มีความคิดร่วมกันว่าเราต้องการเทคนิคการจัดการที่สามารถสะท้อนความเห็นของคนในระดับภูมิภาค ซึ่งเป็นคนระดับล่าง ก็มีการเลือกกันในหลาย ๆ เทคนิค ในที่สุดก็สรุปร่วมกันว่า กระบวนการ เอ ไอ ซี น่าจะเป็นเทคนิคที่เหมาะสม เนื่องจากมีการสื่อสารด้วยการวาดภาพ และเสริมด้วยการอธิบายความหมายของภาพที่วาด ซึ่งจะช่วยให้เราเก็บประเด็นได้ครบถ้วน เป็นข้อดีสำหรับผู้เข้าร่วมประชุมที่เขียนหนังสือไม่ค่อยถนัด เขาอาจจะเกร็งในแง่ของการใช้ตัวอักษรในการสื่อสาร ซึ่งจะเป็นอุปสรรคในการระดมความคิดเห็น แต่ถ้าเป็นระดับที่ผ่านเวทีมาบ้างแล้ว ตรงนี้ไม่มีปัญหา”

โดยสรุป กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ ได้ตัดสินใจเลือกกระบวนการ เอ ไอ ซี เพราะได้ตั้งเป้าหมายที่จะให้การสัมมนาในระดับภูมิภาคมีตัวแทนจากกลุ่มอาชีพต่างๆ เข้าร่วมระดมความคิดอย่างหลากหลาย โดย เอ ไอ ซี เป็นเครื่องมือที่สามารถสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะจากล่างขึ้นบน ขึ้นตอนต่างๆ สามารถดึงศักยภาพของแต่ละคนออกมาได้ และเอื้ออำนวยต่อการให้ผู้คนที่มีความแตกต่างกันประชุมร่วมกันได้

2) หลักการสำคัญของการจัดประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

ประมวลจากการสัมภาษณ์ความเห็นของกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ พบว่าการจัดประชุมด้วยกระบวนการ เอ ไอ ซี นั้น ควรจะต้องอยู่ในความดูแลของผู้เชี่ยวชาญโดยตรง นอกจากนี้ หน่วยงานที่นำไปใช้ก็ควรมีการศึกษาถึงหลักการสำคัญๆ ดังต่อไปนี้

(1) ผู้จัดการประชุมต้องทำความเข้าใจปรัชญาของ เอ ไอ ซี และกระบวนการทุกขั้นตอนอย่างละเอียด รวมทั้งเข้าใจถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของกระบวนการ เอ ไอ ซี จากนั้นจึงนำไปปรับให้เข้ากับกลุ่มเป้าหมาย ตลอดจนมีการประเมินผลเพื่อการปรับใช้ในครั้งต่อไป ถ้านำไปใช้อย่างไม่เข้าใจกลับจะก่อให้เกิดเป็นพลังขัดแย้งกันอีก

● หลักปรัชญาและแนวคิดพื้นฐานของ เอ ไอ ซี กล่าวว่าคุณคนกลุ่มบุคคล ในชุมชน องค์กร และสังคม มีพลังงาน และพลังปัญญา ในการที่จะเอาชนะ

ปัญหาอุปสรรค และสร้างสรรค์ชีวิตให้ดีกว่า พลังที่อยู่โดดเดี่ยว อาจถูกใช้ในเชิงลบ กลายเป็นพลังงานที่ใช้ทำลาย เอารัดเอาเปรียบ และมุ่งเอาชนะ หรือเป็นพลังในเชิงบวก คือ พลังความรัก ดังนั้น การพัฒนาจึงจำเป็นต้องมีการจัดการและระดมพลังงานให้กลายเป็นพลังสร้างสรรค์

- จุดเด่นและประโยชน์ของกระบวนการ เอ ไอ ซี จะนำเสนอรายละเอียดในข้อถัดไป

(2) ผู้จัดการประชุมต้องดำเนินการตามขั้นตอนของ เอ ไอ ซี จะข้ามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งไม่ได้ เพราะทุกๆ ขั้นตอนจะค่อยๆ หลอมพลังที่ละนิดๆ ต้องเริ่มจาก เอ-ไอ-ซี จะเอาอย่างอื่นเข้ามาแทรกไม่ได้ เหมือนกับเป็นการขัดจังหวะของการสร้างพลัง และพลังจะสลายไป บางคนข้ามขั้น ไอ เพราะเป็นขั้นที่ยากและเครียดที่สุด ผู้นำการประชุมที่ดำเนินการไม่เป็นจะจัดการไม่ได้ ก็ตัดทิ้งข้ามไปเลย พอข้าม ไอ ก็ไม่เกิดข้อผูกพันในการทำงานร่วมกัน พลังก็ไม่เกิด คนส่วนใหญ่ชอบขั้น เอ เพราะง่ายและสนุก

(3) ผู้จัดการประชุมต้องมีการคัดเลือกผู้เข้าร่วมประชุมที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง (Stake holders) กับเรื่องที่ประชุม โดยต้องมีการศึกษาชุมชนก่อนว่าเรื่องนั้น ๆ ใครบ้างที่เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องและจะได้รับผลกระทบ จากนั้นจึงเชิญมาร่วมคิดหารือ และรวมพลังในเชิงสร้างสรรค์ เป็นการสร้างความเข้าใจระหว่างกลุ่มคนในสังคม

(4) ผู้จัดการประชุมต้องให้ผู้เชี่ยวชาญออกแบบ (Design) รูปแบบการประชุมให้เข้ากับสถานการณ์และกลุ่มคนที่จะเข้าประชุม โดยดูว่าการประชุมที่จะนำไปใช้ต้องการผลลัพธ์อะไร ซึ่งการสัมมนาในระดับภูมิภาคได้ให้ผู้เชี่ยวชาญออกแบบขึ้นโดยเฉพาะ

(5) เลือกวิทยากรหรือผู้นำการประชุม (Group Facilitator) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม เนื่องจากเป็นองค์ประกอบสำคัญและจำเป็นประการหนึ่งที่จะทำให้การประชุมเป็นไปอย่างราบรื่น และมีประสิทธิภาพ ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้คือ ได้แนวคิดที่หลากหลาย ได้ความคิดรวบยอดร่วมกัน มีการกำหนดวิสัยทัศน์ร่วมกัน และมีการยอมรับในความคิดร่วมกันอย่างเป็นเอกฉันท์ สิ่งเหล่านี้เป็นเป้าหมายที่ต้องการจากการจัดเวทีการระดมความคิดตามกระบวนการกลุ่ม และเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้มากน้อยเพียงใด ก็ขึ้นอยู่กับความ

สามารถของผู้นำในการประชุมด้วย ดังนั้น ทุกครั้งที่คิดจะจัดการประชุม จึงจำเป็นต้องแสวงหา หรือฝึกอบรมผู้ที่จะเป็นผู้นำการประชุมที่มีทักษะและมีความสามารถ ซึ่งการประชุมตาม กระบวนการ เอ ไอ ซี จะมีผู้นำการประชุม 1 คน และมีทีมวิทยากรผู้ช่วยสำหรับคอยให้คำแนะนำ ในการประชุมกลุ่มย่อยอีกกลุ่มละ 1 คน

ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี ได้เสนอแนะว่าผู้นำการประชุมตามกระบวนการ เอ ไอ ซี ควรมีความสมบัติเบื้องต้น ดังนี้

- เป็นบุคคลภายนอกที่เป็นกลาง เพราะการดำเนินการจะเป็นไปอย่าง เป็นกลาง ยุติธรรม ผู้เข้าร่วมการประชุมให้วางใจและวางใจ เมื่อผู้นำการประชุมเป็นบุคคล ภายนอกที่ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียจากผลของการระดมความคิด ซึ่งจะช่วยให้ได้รับการยอมรับว่า มีความเป็นกลาง
- ควรมีความเข้าใจกระบวนการจัดเวทีการมีส่วนร่วม โดยที่ผู้นำการ ประชุมควรจะผ่านการอบรมผู้นำการประชุม และเข้าใจขั้นตอนของการจัดเวทีการมีส่วนร่วม
- จะต้องสามารถทำความเข้าใจเนื้อหาเบื้องต้นประเด็นที่จะจัดการสัมมนา
- มีไหวพริบในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นระหว่าง การ ประชุมทั้งประเด็นที่เกี่ยวกับเนื้อหาของการประชุมและประเด็นที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ของกลุ่ม
- มีความสามารถในการประนีประนอมข้อถกเถียงในทางสันติ หรือ สามารถหาทางออกสำหรับกลุ่ม ซึ่งจะ เป็นช่วงของการระดมความคิดในการหาข้อสรุปรวบยอด
- สามารถสรุปเนื้อหาสาระของการประชุมได้อย่างชัดเจนและฉับไว ซึ่ง จะเป็นประโยชน์ในการดำเนินงานในขั้นต่อ ๆ ไป

โดยทั่วไป ผู้นำการประชุมระดมความคิดตามกระบวนการ เอ ไอ ซี ควร มีหน้าที่หลักๆ ดังนี้

- สร้างบรรยากาศในการประชุมเพื่อคลายความเครียดของผู้เข้าร่วมสัมมนา ตามปกติผู้ได้รับเชิญให้เข้าร่วมเวทีเช่นนี้มักจะมีความรู้สึกสับสน ตึงเครียดและประหม่า เนื่องจากการที่ต้องเผชิญหน้ากับบุคคลต่าง ๆ ที่ไม่คุ้นเคย ความไม่เข้าใจถึงกระบวนการ และความรู้สึกว่าจะเป็นการประชุมที่เป็นทางการ ผู้นำการประชุมจึงควรสังเกตพฤติกรรม และมีหน้าที่สร้างบรรยากาศให้มีความเป็นกันเอง ซึ่งจะเป็นการเปิดความคิดและจิตใจของผู้เข้าร่วมประชุม

- ควบคุมขั้นตอนและเวลาในการดำเนินการประชุมให้เป็นไปตามระบบหรือความเหมาะสมเพื่อที่จะได้ผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

- สรุปแนวความคิดหรือข้อเสนอร่วมจากการประชุม โดยเป็นแนวความคิดที่ทุกฝ่ายมีความเห็นต้องกันเป็นเอกฉันท์ที่ไม่สอดแทรกทัศนคติของตนเอง

- ในกรณีที่เกิดข้อถกเถียงระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ซึ่งเป็นลักษณะตามธรรมชาติของกลุ่มหรือปัจเจกบุคคลที่ย่อมต้องปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง เวทีของการหาข้อตกลงร่วม (Consensus) จำเป็นต้องประนีประนอม ผู้นำการประชุมในฐานะคนกลางจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาท หรือยุติข้อถกเถียงของผู้เข้าร่วมประชุม บทบาทนี้เป็นบทบาทที่สำคัญจะต้องใช้ศิลปะและไหวพริบในการดำเนินการ

- วิเคราะห์และสังเกตเหตุการณ์ผิดปกติอันเกิดจากตัวแปรภายในที่ประชุมหรือตัวแปรภายนอก ซึ่งจะเข้าไปมีบทบาทต่อการประชุมหรือเวทีการมีส่วนร่วม

(6) **มีความพร้อมในการเตรียมอุปกรณ์และสถานที่** เนื่องจากการประชุมด้วยวิธีการนี้จะต้องมีการจัดเตรียมอุปกรณ์ที่ไม่เหมือนกับการประชุมทั่วไป อาทิ กระดาษขนาดเล็กและขนาดใหญ่สำหรับวาดภาพและเขียนคำ ดินสอสีหรือสีเทียน กระดาษขนาดใหญ่สำหรับเขียนสรุป พร้อมขาตั้ง เป็นต้น

ด้านการจัดสถานที่นั้น จะต้องจัดห้องประชุมกลุ่มใหญ่และห้องประชุมกลุ่มย่อยอยู่ในบริเวณใกล้กัน เพราะจะต้องมีการประชุมกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่สลับกันหลายครั้ง นอกจากนี้ ในการจัดเก้าอี้สำหรับห้องประชุมใหญ่ให้จัดในลักษณะล้อมวงเป็นวง

กลม โดยไม่ต้องมีโต๊ะ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดบรรยากาศของความเรียบง่ายและเป็นกันเอง ส่วนห้องประชุมกลุ่มย่อยจัดแบบโต๊ะจีน ประมาณ 5-6 กลุ่ม (ประสบการณ์ของผู้วิจัย)

(7) ผู้จัดต้องเน้นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเข้าร่วมประชุมตามเวลา และควรอยู่ตลอดการประชุม ผู้ที่มาช้ามักจะถูกกละเลยจากกระบวนการคิดของกลุ่มทั้งหมด เพราะไม่ได้ร่วมคิดและสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันมาตั้งแต่ต้น และมักเป็นผู้ที่ก่อปัญหาให้กับการประชุม ดังนั้น ผู้จัดควรจะต้องเน้นให้ผู้เข้าร่วมประชุมมาตามเวลา และขอให้อยู่ร่วมประชุมตั้งแต่เริ่มต้นจนเสร็จสิ้นการประชุม โดยไม่จำเป็นต้องบอกว่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม

(8) มีการจัดกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมก่อนเริ่มการประชุม เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รู้จักกัน และเกิดความคุ้นเคยกันในระดับหนึ่งก่อนที่จะเริ่มประชุม เพราะกระบวนการ เอ ไอ ซี ต้องการให้คนมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างกว้างขวาง การละลายพฤติกรรมก่อนจะช่วยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความกล้าในการแสดงออกมากขึ้น โดยใช้วิธีการเล่นเกมส์ต่าง ๆ เช่น การต่อรูปคนที่นั่งข้าง ๆ แล้วทายนิสัยกัน การเล่นเกมส์ให้จำชื่อและลักษณะเด่นของแต่ละคน เป็นต้น

หลักการสำคัญของการจัดประชุมดังกล่าวมานี้ เมื่อมองอีกมุมหนึ่งก็คือข้อจำกัดในการจัดการประชุม ถ้าหากผู้นำไปใช้ละเลยไม่เห็นความสำคัญ และไม่ปฏิบัติตาม ก็จะทำให้เกิดข้อดีในการจัดประชุมขึ้นได้ และอาจทำให้การประชุมไม่บรรลุผลตามเป้าหมาย

3) จุดเด่นและประโยชน์ของการสื่อสารโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

จากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ พบว่าการจัดประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี มีจุดเด่นและประโยชน์ 9 ประการ ดังนี้

(1) ลดการชี้นำ ช่วยให้ทุกคนมีบทบาท เนื่องจากกระบวนการ เอ ไอ ซี มีขั้นตอนที่ให้คิดคนเดียว และการคิดในกลุ่มเล็กไม่เกิน 10 คน เป็นการเชื้ออำนาจให้ทุกคนได้มีโอกาสคิดด้วยตนเอง และนำไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ซึ่งการที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมนี้ ทำให้รู้สึกไม่เบื่อ และสนุกไปกับการประชุม แต่ทั้งนี้ในขั้นตอนการคิดในกลุ่มเล็ก ประธานในกลุ่มซึ่งเลือกผู้อื่นเอง และวิทยากรประจำกลุ่มจะต้องช่วยกันดูแลให้ทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น

(2) เป็นการรวมพลังสร้างสรรค์ที่มีอยู่ตามธรรมชาติของมนุษย์เข้าด้วยกัน โดยมนุษย์ทุกคนมีพลังสร้างสรรค์อยู่ตามธรรมชาติ การคุยกันฉันท์มิตรในฐานะเพื่อนร่วมชุมชน จะเกิดการประสานพลังความรู้เข้าด้วยกัน ต่างฝ่ายต่างเข้าใจกัน และนำความคิดสร้างสรรค์มารวมเข้าด้วยกัน

(3) กระบวนการ เอ ไอ ที ช่วยลดช่องว่าง ลดความแตกต่าง เพิ่มความกล้าในการพูดมากขึ้น เนื่องจากกติกาและขั้นตอนการประชุมช่วยให้คนที่มีความแตกต่างกันทางด้านต่าง ๆ และกลุ่มผลประโยชน์มาพูดกันได้เข้าใจมากขึ้น ไม่ว่าจะมีความแตกต่างทางด้านเพศ การศึกษา หรือสถานภาพทางสังคม

(4) การได้มีส่วนร่วม ทำให้คนมีความสุข เพราะผู้มีส่วนร่วมจะรู้สึกภาคภูมิใจเมื่อสามารถร่วมกันแก้ไขปัญหาเรื่องต่าง ๆ ได้ รวมทั้งไม่มีความรู้สึกว่าคุณบังคับ โดยขั้นตอนต่าง ๆ ของ เอ ไอ ที เปิดโอกาสให้คนมีส่วนร่วมอย่างมาก

(5) ผู้เข้าร่วมประชุมได้เกิดกระบวนการเรียนรู้ โดยมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันระหว่างคนกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าประชุมร่วมกัน (learning through action) ทำให้มีความเข้าใจกันมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาต่อไป

(6) เป็นกระบวนการที่ช่วยลดความขัดแย้งและลดความเป็นปฏิปักษ์ต่อกัน เพราะเน้นการคิดทางบวก และเน้นเรื่องอนาคต ไม่ได้เริ่มด้วยปัญหา ถ้าเริ่มด้วยปัญหาคนจะขัดแย้งกัน แต่ให้เริ่มด้วยจินตนาการ อยากเห็นสิ่งที่ดีร่วมกัน และหลังจากนั้นคนจะเห็นไปทางเดียวกัน บางครั้งคนที่ปฏิปักษ์ต่อกันแต่ต้องมาประชุมด้วยกัน ถ้าใช้กระบวนการแบบ เอ ไอ ที ความเป็นปฏิปักษ์จะลดลงไปมาก ความร่วมมือร่วมใจมากขึ้น เพราะกระบวนการจะเริ่มจากการเปิดใจเข้าหากัน รับฟังความเห็น รับรู้ทั้งความคิดและความรู้สึกของกันและกัน และนำมาหล่อหลอมเพื่อสร้างเจตนาและความใฝ่ฝันร่วมกัน ทำให้คนขัดแย้งกันน้อย เพราะมีความเห็นพ้องต้องกัน

(7) สามารถดึงศักยภาพและความถนัดของคนออกมาได้ เนื่องจากทุกคนได้มีโอกาสคิดและแสดงออกตามขั้นตอนของกระบวนการ

(8) ทำให้ผู้มีส่วนร่วมรู้สึกว่าเป็นเจ้าของการพัฒนา อยากเข้ามีส่วนร่วมในขั้นต่อไป อยากเห็นความก้าวหน้า รวมทั้งช่วยกันทำนุบำรุงให้คงอยู่อย่างต่อเนื่อง เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศต่อไป

(9) เป็นกระบวนการที่ใช้ได้กับคนทุกระดับ จากการทดลองนำกระบวนการนี้ไปใช้กับคนระดับต่างๆ พบว่า เอ ไอ ซี ใช้ได้กับทุกกลุ่ม แต่ต้องมีการออกแบบกระบวนการให้เหมาะสมกับสิ่งที่ต้องการและกลุ่มคนที่เข้าร่วมประชุม ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี ได้เคยนำไปใช้ในระดับนานาชาติมาแล้ว และประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี อีกรายหนึ่งเล่าว่า ในไทยมีการใช้ เอ ไอ ซี กว้างขวางมากที่สุดในบรรดาประเทศทั้งหลาย คงเพราะมีคนนำไปใช้และพบว่าได้ผลดี ก็เลยใช้กันมากขึ้น

1.2 รูปแบบการสื่อสารโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

จากการศึกษาเอกสาร และการสัมภาษณ์กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ พบว่ากระบวนการประชุม เอ ไอ ซี ที่ใช้ในการสัมมนาระดับภูมิภาคนั้น แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอน (ซึ่งจะกล่าวถึงรายละเอียดในรายงานผลการศึกษาค้นคว้าครั้งที่สอง) ในแต่ละขั้นตอนมีการใช้รูปแบบการสื่อสาร โดยแบ่งเป็นด้านการคิดและการแสดงออก ดังนี้

1) การคิด ในเกือบทุกขั้นตอนของกระบวนการ เอ ไอ ซี จะเปิดโอกาสให้มีการคิดใน 3 ลักษณะ ได้แก่

- การคิดคนเดียวอย่างอิสระ โดยผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนจะมีโอกาสคิดตามลำพังในประเด็นต่างๆ ก่อนที่จะไปแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนอื่น ในช่วงนี้จึงไม่มีการครอบงำความคิดกัน เรียกว่าเป็น “ความคิดของฉัน” นอกจากนี้ ในช่วงของการคิดคนเดียวจะไม่มีกำกวดกรอบของความคิด ดังนั้น ผู้เข้าร่วมสัมมนาจึงสามารถสร้างจินตนาการได้อย่างไม่มีขอบเขต จินตนาการ คือ อิสระที่จะฝันได้เต็มที่ เป็นสิ่งที่ดี ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี บอกว่า คนไทยมักจะติดการใช้ความรู้ ซึ่งในเรื่องบางอย่างอาจจะบอกว่าเป็นไปไม่ได้ เพราะความรู้มีขีดจำกัด จึงไปติดอยู่ที่ว่าทำไม่ได้ ก็เลยหยุดไม่ทำอะไร จินตนาการสำคัญ เพราะให้พลัง พระพุทธเจ้าตอนเป็นเจ้าชายสิทธัตถะทรงมีจินตนาการใหญ่กว่ามนุษย์พัน

ทุกซีได้ แต่ยังไม่ทรงมีความรู้ว่าจะทำอะไร แต่ต่อมาทรงหาทางดับทุกซีได้ เพราะจินตนาการ
ดึงความรู้ให้ทำได้

- การคิดในกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อย ประมาณ 10 คน การจัดกลุ่มแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะแตกต่างกันไปในแต่ละขั้นตอน ได้แก่

1. คละอาชีพ
2. แบ่งตามอาชีพ
3. แบ่งตามจังหวัด

การคิดร่วมกันในกลุ่มย่อยเป็นขั้นต่อจากการคิดคนเดียว โดยเมื่อแต่ละคนได้มีความคิดเป็นของตัวเองแล้ว ก็นำมาแลกเปลี่ยนกันในวงประชุมกลุ่มเล็ก ซึ่งจัดโต๊ะเป็นลักษณะให้นั่งล้อมวงกันแบบเป็นกันเอง กลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะมีวิทยากรประจำกลุ่มเป็นผู้เลี้ยงคอยแนะนำให้การประชุมดำเนินไปอย่างราบรื่น หรือบางครั้งอาจต้องคอยดึงให้การพูดคุยของกลุ่มอยู่ในประเด็นไม่หลงไปเรื่องอื่น

วิธีการคิดร่วมกันในกลุ่มย่อย ให้ภายในกลุ่มเลือกประธาน 1 คน เพื่อทำหน้าที่ดำเนินการให้ทุกคนภายในกลุ่มได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึง รวมทั้งเป็นผู้สรุปประเด็น นอกจากนี้ให้มีการเลือกเลขานุการ 1 คน เพื่อเป็นผู้จัดประเด็นการประชุม

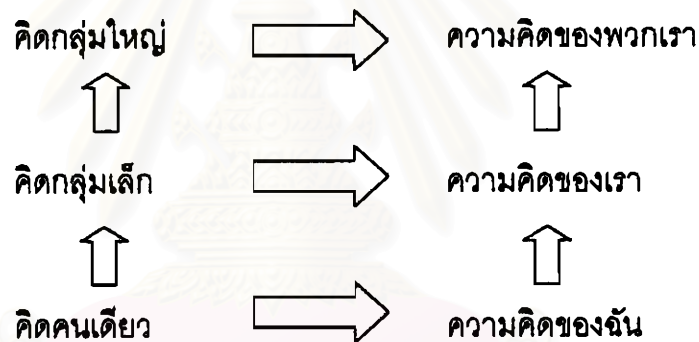
หลักการสรุปความคิดเห็นของกลุ่มย่อยนี้ จะต้องให้ทุกคนในกลุ่มพอใจ โดยพยายามรวมความคิดเห็นของทุกๆ คนไว้ในข้อสรุป เป็น "ความคิดของเรา"

กติกาในการคิดกลุ่มย่อย วิทยากรผู้นำการประชุมจะเน้นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนให้หลังความรัก ความเมตตา แก่กัน โดยตามได้ถ้าไม่เข้าใจ แต่ให้งดการวิจารณ์ ให้โอกาสทุกคนอย่างเท่าเทียมกันและไม่ครอบงำ การมีกติกานี้ห้ามว่าคนอื่น เพื่อให้คนกล้า พอรู้อ่าไม่มีใครจะมาว่า คนก็กล้าแสดงออก ไม่เช่นนั้นคนจะกลัวว่าที่พูดไปเซยหรือเปล่า คนที่มีความรู้มากกว่าเขาจะมาว่าเราไหม จะเก็บกดไว้ จึงไม่เกิดพลังสร้างสรรค์ ฉะนั้นเทคนิคนี้ทำให้ได้มีการเรียนรู้ว่าเวลาประชุมควรจะทำอย่างไร เพื่อให้แต่ละคนสามารถปลดปล่อยศักยภาพของตัวเองออกมาได้ เมื่อคนอื่นรับฟัง คนพูดก็ยินดีแสดงออก

- การคิดในกลุ่มใหญ่ การคิดในกลุ่มใหญ่จะเกิดขึ้นในการอภิปรายทั่วไป และเป็นการคิดต่อจากการคิดในกลุ่มย่อย โดยกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มจะนำข้อสรุปของกลุ่มมา เสนอในที่ประชุมใหญ่เพื่อเปิดโอกาสให้มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวางอีกครั้งหนึ่งก่อนที่จะสรุปเป็นความคิดของกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็น “ความคิดของพวกเรา”

ซึ่งการสื่อสารโดยการคิดคนเดียว และมาคิดเป็นกลุ่มเล็ก จนมาถึงการคิดในกลุ่มใหญ่นี้ เป็นหลักเกณฑ์ในการสร้างให้เกิดพลังตามกระบวนการ เอ ไอ ซี แสดงด้วยแผนภูมิได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 4 การรวมพลังสร้างสรรค์

จะเห็นได้ว่า การคิด 3 ลักษณะนี้ เป็นกระบวนการคิดอันแยกย่อยของกระบวนการ เอ ไอ ซี เพราะว่าการคิดคนเดียวจะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม เกิดจินตนาการ ไม่มีคนอื่นมาครอบงำ แต่การคิดคนเดียวไม่รอบคอบ จึงต้องให้มีการคิดร่วมกันในกลุ่มย่อย เพื่อให้มีการกระทบความคิดของคนอื่นในกลุ่ม จากนั้นผลจากกลุ่มย่อยก็ต้องนำไปเสนอกับกลุ่มใหญ่อีก เพื่อสรุปว่าความคิดที่ดีที่สุดของกลุ่มคืออะไร ดังนั้น ผู้ที่รวมในกระบวนการคิดตั้งแต่เริ่มแรกจะมีการยอมรับผลสรุปที่ได้จากการประชุม

2) การแสดงออก การคิดใน 3 ลักษณะข้างต้นนี้ พบว่ามีการสื่อสารออกมาในรูปแบบต่างๆ ได้แก่

- คำพูด
- ข้อเขียน

- ภาพวาด
- สัญลักษณ์
- คำขวัญ คำประพันธ์
- การร้องเพลง การแสดง
- อากัปกิริยาท่าทาง เช่น การกอดคอกัน หรือประสานมือร่วมกัน เพื่อแสดง

ถึงการฉีกกำลังกัน เป็นต้น

การสื่อสารที่ใช้มากที่สุดในกระบวนการ เอ ไอ ซี ก็คือ การสื่อด้วยภาพและคำพูด คำพูดสื่อได้ละเอียดชัดเจน ส่วนการสื่อด้วยภาพช่วยกระตุ้นจินตนาการได้เร็วขึ้น เป็นเทคนิคหนึ่งที่กระตุ้นให้ใช้สมองด้านขวา ซึ่งเป็นพลังสร้างสรรค์ นอกจากนี้ ภาพสื่อแล้วมีความหมายดีสะท้อนได้หลายอย่าง รวมทั้งเป็นวิธีการสื่อที่สามารถนำความคิดของหลายคนมารวมกันได้อย่างเหมาะสมและชัดเจนในเวลาอันสั้น ซึ่งการเขียนเป็นตัวหนังสือมันต้องใช้เวลาในการขีดเกล้ามามาก ดังนั้น ถ้าประกอบกันดีที่สุด ขั้นตอนแรก (เอ) สิ่งที่จะออกมาคือ VISION (วิสัยทัศน์) ว่าอยากจะให้ภูมิภาคเป็นอย่างไร ซึ่งในขั้นนี้ภาพจะอธิบายได้มากกว่า ซึ่งนอกจากภาพอาจจะเป็นโลโก้ หรือคำขวัญสั้นๆ และในขั้นตอนที่ห้ากลยุทธ์ (ไอ) ก็จะใช้การเขียนข้อความ ซึ่งต้องเขียนให้ชัดเจน ส่วนในขั้นห้าแผนปฏิบัติการ มีการใช้การสื่อสารผสมผสานกันหลายรูปแบบ แล้วแต่ความเห็นชอบของกลุ่ม

สรุปได้ว่า กระบวนการ เอ ไอ ซี มีการใช้การสื่อสารที่หลากหลายรูปแบบผสมผสานกัน ซึ่งจากประสบการณ์ของผู้วิจัยพบว่า ได้มีการแสดงออกครบทุกรูปแบบดังได้กล่าวข้างต้น เช่น ตัวแทนกลุ่มเล็กนำเสนอผลการประชุมของกลุ่มโดยเขียนเป็นกลอน หรือร้องเป็นเพลงที่แต่งขึ้นเอง ในขณะที่เดียวกัน ก็มีการวาดภาพสรุปความคิดรวมของกลุ่ม พร้อมทั้งมีคำขวัญและสร้างสรรค์ตราสัญลักษณ์ของกลุ่มประกอบภาพ หรือบางครั้งทุกคนในกลุ่มมีการสรุปด้วยการกอดคอกันร้องเพลง เป็นต้น

จึงจะเห็นได้ว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีการใช้ความคิดในการสร้างสรรค์ตลอดเวลา โดยส่วนใหญ่มีความกระตือรือร้นที่จะร่วมกันแสดงความคิดเห็น ทั้งใน 3 ขั้นตอน ซึ่งบางกลุ่มได้ใช้เวลาหลังรับประทานอาหารมื้อค่ำร่วมกันคิดต่ออีกจนถึงแยกย้ายกันไปพักผ่อน

1.3 การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการวางแผน

จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับกระบวนการ เอ ไอ ซี สรุปได้ว่า การนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ในการประชุมสัมมนาเพื่อการวางแผนนั้น การดำเนินงานจะต้องเน้นจุดสำคัญ 4 เรื่อง ได้แก่

1) **เน้นการรวมพลังสร้างสรรค์เข้าด้วยกัน** และการรวมพลังนั้นจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงที่สร้างสรรค์ โดยปฏิบัติการร่วมกัน (Social Engagement) และใช้วิถีทางแห่งการทำให้เกิดพลังสร้างสรรค์ (Empowerment Approach)

2) **เน้นความเป็นกระบวนการ** (Process) และใช้วิธีการอันเป็นองค์รวม (Holistic method) คือ ในกระบวนการ เอ ไอ ซี มีการใช้สมองทั้งซีกซ้ายและซีกขวา มีการใช้ทั้งธรรมชาติวิทยาศาสตร์ และการบริหารจัดการ

3) **เน้นการคิดทางบวก** (Positive Thinking) และเน้นการเรียนรู้จากปฏิสัมพันธ์ทางสังคม ผ่านการปฏิบัติงานจริง (Interactive Learning Through Action) นั่นคือ การคิดร่วมกันในทางสร้างสรรค์ การปฏิบัติการร่วมกันด้วยความรัก หรือการเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน และการเรียนรู้ร่วมกันจากการกระทำจริง ๆ จึงจะทำให้ระบบทั้งระบบเรียนรู้ และเกิดพลังสร้างสรรค์ได้อย่างเพียงพอที่จะเปลี่ยนแปลงไปสู่ความดี

4) **เน้นเรื่องอนาคต** หมายความว่า สิ่งที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต หรือแม้กระทั่งสิ่งที่กำลังเกิดอยู่ในขณะนี้ เราเปลี่ยนแปลงอะไรไม่ได้อีกแล้ว แต่อนาคตเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้ และเมื่อเราทราบความปรารถนาในอนาคต เราเห็นคุณค่าในอนาคตร่วมกันแล้ว พลังสร้างสรรค์ก็จะตามมา

การนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ระดมความคิดเพื่อการพัฒนา สามารถแสดงด้วยแผนภูมิที่ 5

แผนภูมิที่ 5 การใช้ เอ ไอ ซี ในการระดมความคิดเพื่อการพัฒนา

ส่วนที่ 2 การนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาประยุกต์ใช้ในการสัมมนา ระดับภูมิภาค

2.1 กระบวนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาค

จากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ถึงกระบวนการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสัมมนา ซึ่งนับเป็นหัวใจสำคัญของการจัดสัมมนา พบว่า ผู้จัดได้ตั้งเป้าหมายให้มีผู้เข้าร่วมการสัมมนาระดับภูมิภาคในแต่ละครั้งประมาณ 50-60 คน โดยกระบวนการคัดเลือกเป็นการประสานงานร่วมกันของ 3 ฝ่าย ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) คณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน (กป.อพช.) และสถาบันวิชาการในภูมิภาคที่จัดสัมมนา โดย สศช. และ กป.อพช. มีเครือข่ายการประสานงานอยู่ในภูมิภาค

1) องค์ประกอบของผู้เข้าร่วมสัมมนา

องค์ประกอบของผู้ร่วมสัมมนาจะต้องประกอบด้วย ประชาชน นักพัฒนาภาคเอกชน นักวิชาการ นักธุรกิจ และข้าราชการ โดยกลุ่มประชาชนที่เข้าร่วมสัมมนามาจากผู้แทนองค์กรประชาชน และผู้แทนเครือข่ายปัญหาต่างๆ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานในชุมชน ซึ่งผู้จัดตั้งเป้าหมายให้มีสัดส่วนประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนผู้เข้าสัมมนา และมีความหลากหลายตามสภาพของอนุภูมิภาค เช่น ชาวนา ชาวประมง ชาวสวนยาง ชนกลุ่มน้อย เยาวชน ผู้แทนกลุ่มสตรี คนพิการ เป็นต้น (คณะทำงานเลขานุการร่วมฝ่ายวิชาการ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และคณะกรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน, 2538 : 4)

สาเหตุที่ผู้จัดได้เชิญคนซึ่งเป็นตัวแทนจากหลากหลายกลุ่มอาชีพเข้าร่วมการสัมมนาระดับภูมิภาค เพราะในการพัฒนาประเทศจะต้องประกอบด้วยกลุ่มคนที่หลากหลาย และจะต้องให้ทุกกลุ่มได้รับประโยชน์จากการพัฒนา ดังนั้น ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศ และเป็นผู้ได้รับผลกระทบจากการพัฒนา จึงควรมีโอกาสเข้ามาร่วมคิด กลุ่มผู้จัดสัมมนาจึงได้คิดโครงสร้างของผู้ร่วมสัมมนาโดยไม่ให้กลุ่มใดมีอิทธิพลมากเกินไป ส่วนกลุ่มประชาชนที่เชิญถึงร้อยละ 50 นั้น อาจมองว่าเป็นกลุ่มใหญ่ แต่เมื่อตุลิกเข้าไปก็จะเห็นว่ามีหลากหลายของกลุ่มประชาชนอีก ดังได้กล่าวข้างต้น ทั้งนี้เพราะผู้จัดมีเจตนารมณ์ให้กระจายกลุ่มของประชาชนออกไปอย่างทั่วถึงและสะท้อนความหลากหลายของกลุ่มอาชีพตามภูมิภาคให้ได้มากที่สุด

ใน 5 อนุภูมิภาค ที่ผู้วิจัยได้เข้าไปศึกษานั้น มีองค์ประกอบของผู้เข้าร่วมสัมมนา ดังรายละเอียดในตารางที่ 3

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ 3 กลุ่มอาชีพที่เข้าร่วมในการสัมมนาระดับภูมิภาค 5 อนุภูมิภาค

ภาค	เพศ		รวม	กลุ่มอาชีพ					
	หญิง	ชาย		ประชาชน	นักพัฒนา	นักวิชาการ	นักธุรกิจ	ข้าราชการ	อื่นๆ
1. เหนือตอนบน	15	45	59	24	9	8	8	8	2 (สื่อมวลชน)
2. อีสานตอนบน	17	31	48	16	13	5	4	6	4 (นักศึกษา)
3. ตะวันออก	10	32	42	16	6	4	7	9	-
4. ได้ฝั่งอ่าว ไทย	12	47	59	23	10	6	8	6	6 (เยาวชน)
5. กรุงเทพฯ และ ปริมณฑล	18	26	44	17	12	2	4	9	-
รวม	72	180	252	96	50	25	31	38	12
ร้อยละ	28.6	71.4	100	38.1	19.8	9.9	12.3	15.1	4.8

ที่มา : รายงานผลการสัมมนาระดับภูมิภาค เรื่อง "แนวคิดทิศทาง และแผนการพัฒนาของประชาชน ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 8 ครั้งที่ 2, 3, 5, 7 และ 9 นับเฉพาะผู้ที่อยู่ร่วมสัมมนาครบสองวันครึ่ง

จากตารางจะเห็นได้ว่า มีผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นเพศหญิง รวมทั้ง 5 อนุภูมิภาค ร้อยละ 28.6 และเมื่อเทียบสัดส่วนในแต่ละอนุภูมิภาคแล้ว กรุงเทพฯ และปริมณฑลมีเพศหญิงมากที่สุด ถึงร้อยละ 40.9 ส่วนเพศชาย รวมทั้ง 5 อนุภูมิภาค มีร้อยละ 71.4 มากกว่าเพศหญิงร้อยละ 42.8

เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอาชีพพบว่า เป็นกลุ่มประชาชนมากที่สุดร้อยละ 38.1 และเมื่อเทียบสัดส่วนในแต่ละอนุภูมิภาคปรากฏว่า ภาคเหนือตอนบนมีกลุ่มประชาชนเข้าร่วมสัมมนามากที่สุด คือ ร้อยละ 40.4 น้อยที่สุด คือ อีสานตอนบน ร้อยละ 33.3 ส่วนอีก 3 แห่งใกล้เคียงกันระหว่างร้อยละ 38.1 - 38.9 เหตุผลที่เชิญกลุ่มประชาชนเข้าร่วมสัมมนา มากกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะประชาชนเป็นองค์ประกอบที่ใหญ่กว่ากลุ่มอื่นๆ โดยผู้นำการประชุม เอ ไอ ซี มีความเห็นเพิ่มเติมว่า

"เราอยากให้ประชาชนเข้ามาร่วมในแต่ละครั้งเป็นจำนวนร้อยละ 50 ของผู้เข้าสัมมนา เพราะเป็นครั้งแรกที่ประชาชนจะได้มีสิทธิมีเสียง ได้ออกความเห็นในการวางแผนระดับชาติ เราจึงอยากฟังเสียงประชาชนเป็นส่วนใหญ่ เพราะเมื่อก่อนเรามีแต่ประชุมกับหัวหน้าหน่วยงาน นักธุรกิจ นักวิชาการ พวกนี้ฟังมากแล้ว และยังมีเวทีอื่นให้เขาอีก แต่เวทีสำหรับประชาชนไม่ค่อยมี และอีกอย่าง ถ้าประชาชนน้อย เวลาที่เขาเข้าไปคลุกเคล้าในกลุ่มย่อยประชาชนจะโดนกด ไม่เด่น"

เมื่อมองในภาพรวมทั้ง 5 อนุภูมิภาค กลุ่มที่มีจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนารองลงไป ได้แก่ กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มข้าราชการ กลุ่มนักธุรกิจ กลุ่มนักวิชาการ และอื่นๆ โดย ภาคเหนือตอนบน มีจำนวนกลุ่มเหล่านี้ใกล้เคียงกัน และมีสื่อมวลชนเข้าร่วมประชุมด้วย 2 ราย ภาคอีสานตอนบน มีกลุ่มนักพัฒนาเข้าร่วมมากถึงร้อยละ 27.1 ส่วนกลุ่มอื่นใกล้เคียงกัน และมีนักศึกษาเข้าร่วมด้วย 4 ราย ภาคตะวันออก มีกลุ่มข้าราชการเข้าร่วมร้อยละ 21.4 ในขณะที่มีกลุ่มนักวิชาการเพียงร้อยละ 9.5 ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย มีกลุ่มนักพัฒนาร้อยละ 16.9 นอกนั้นไม่แตกต่างกันมาก และมีกลุ่มเยาวชนเข้าร่วมด้วย 6 ราย ส่วน กรุงเทพฯ และปริมณฑล มีกลุ่มนักพัฒนาร้อยละ 27.3 ข้าราชการร้อยละ 20.5 โดยมีกลุ่มนักธุรกิจและนักวิชาการ เพียงร้อยละ 9.1 และ 4.6 ตามลำดับ

2) โครงสร้างของกลุ่มอาชีพที่สัมภาษณ์

โครงสร้างของกลุ่มอาชีพที่ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์เชิงลึกทั้ง 25 ราย สรุปประเด็นสำคัญที่จะมีผลต่อการสื่อสารได้ดังนี้

(1) **เพศ** ปรากฏว่าเป็นเพศชาย 19 ราย และหญิง 6 ราย โดยกลุ่มประชาชนมีเพศหญิงถึง 3 ราย ส่วนเพศหญิงอีก 3 ราย กระจายอยู่ในกลุ่มนักพัฒนา นักวิชาการ และนักธุรกิจ

(2) **อายุ** โดยเฉลี่ยอายุ 46.28 ปี และเฉลี่ยในแต่ละกลุ่มอาชีพ เป็นดังนี้ ประชาชน 49 ปี นักพัฒนา 39.6 ปี นักวิชาการ 45.8 ปี นักธุรกิจ 53 ปี และข้าราชการ 44 ปี

(3) **การศึกษา** มีกลุ่มตัวอย่างที่จบการศึกษาดังแต่ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ถึงระดับปริญญาโท โดยในภาพรวมเป็นชั้น ป.4 รวม 3 ราย ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น 1 ราย ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย 1 ราย ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ 1 ราย ระดับปริญญาตรี 9 ราย และปริญญาโท 10 ราย

เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอาชีพพบว่าผู้ที่จบระดับชั้น ป.4 และมัธยมศึกษาตอนต้นอยู่ในกลุ่มประชาชน และมีประชาชนเพียงรายเดียวที่จบระดับปริญญาตรี ส่วนกลุ่มนักพัฒนาส่วนใหญ่จบระดับปริญญาตรี กลุ่มนักวิชาการทั้ง 5 ราย จบระดับปริญญาโท กลุ่มนักธุรกิจมีหลายระดับทั้งปริญญาโท ปริญญาตรี และมัธยมศึกษาตอนปลาย ด้านกลุ่มข้าราชการ มีระดับปริญญาโทและปริญญาตรี

(4) **สถานภาพด้านอาชีพ** หลากหลายตามกลุ่มอาชีพดังนี้

ประชาชน มีทั้งอาชีพส่วนตัว ค้าขาย รับจ้างทั่วไป ผู้นำชุมชน และเป็นข้าราชการระดับหัวหน้า

นักพัฒนา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับผู้นำองค์กร อาทิ หัวหน้าโครงการ และผู้อำนวยการ

นักวิชาการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับนักวิชาการและผู้บริหารระดับกลางขึ้นไปของหน่วยงานราชการ และหน่วยงานอิสระ

นักธุรกิจ ทุกรายอยู่ในตำแหน่งผู้บริหารระดับสูงขององค์กรเอกชน โดยบางรายเป็นเจ้าของกิจการเอง

ข้าราชการ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับผู้บริหารระดับกลาง ได้แก่ระดับหัวหน้าฝ่าย และมีระดับผู้อำนวยการกอง 1 ราย

(5) **งานพิเศษขณะเข้าร่วมสัมมนา** กลุ่มตัวอย่างจำนวนหนึ่งได้ปฏิบัติงานพิเศษนอกเหนือจากงานประจำ ดังนี้

ประชาชน ส่วนใหญ่ทำงานพัฒนาในชุมชนของตนเอง และมีรายหนึ่งทำงานให้กับองค์การพัฒนาเอกชน

นักวิชาการ 3 ราย ทำงานให้กับองค์การพัฒนาเอกชน

นักธุรกิจ 2 ราย ทำงานให้กับองค์กรของเอกชน ส่วนอีกรายหนึ่งทำงานพัฒนาชุมชนตนเอง และร่วมกับองค์การพัฒนาเอกชน

3) คุณลักษณะของผู้เข้าร่วมสัมมนา

จากการประมวลบทสัมภาษณ์ของกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ พบว่าได้พิจารณาเลือกผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาคตามคุณลักษณะ ดังนี้

(1) เป็นผู้มีประสบการณ์ในเรื่องที่ตนเองทำอยู่เป็นอย่างดี มีความเป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพที่แท้จริง โดยไม่ได้ดูที่ตำแหน่งเป็นสำคัญ ซึ่งผู้บริหาร สคช. อธิบายว่า

“ครั้งนี้ผิดกับการประชุมทั่วๆ ไป เราเชิญโดยไม่ได้เอาตำแหน่งเป็นตัวตั้ง แต่มุ่งไปที่ตัวบุคคล เพื่อเก็บเกี่ยวประสบการณ์ของเขาเป็นหลัก จึงต้องเอาคนที่ทำงานนั้นจริงๆ แทนที่จะเป็นหัวหน้าซึ่งอาจจะรู้ไม่ลึกเท่า แต่ไม่ได้มีเจตนาบอกว่าไม่เอาหัว เพราะถ้าหัวเป็นผู้มีประสบการณ์เราก็เชิญ”

(2) เป็นผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัว โดยสามารถเรียกได้ว่ามีความเป็นตัวแทน ผู้บริหาร สคช. กล่าวว่า

“คนที่อยู่ในท้องถิ่น บางคนมีอิทธิพล พูดเก่งหน่อย และมีความเป็นผู้นำ แต่อาจไม่ได้มองอะไรที่เป็นเรื่องของชุมชนโดยส่วนร่วมเลยก็มี”

(3) เป็นผู้ที่มีความประนีประนอม เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความขัดแย้งขึ้นในการประชุม เพราะจะต้องมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างมาก

(4) เป็นผู้นำความคิด (Opinion leader) ซึ่งเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และมีความคิดสร้างสรรค์

- (5) **เป็นผู้ที่กล้าแสดงออก** คือ กล้าพูดแสดงความคิดเห็นในการประชุม
- (6) **เป็นผู้ที่มีศักยภาพในการสานต่องานพัฒนา** โดยมีความรับผิดชอบ กระตือรือร้น เป็นที่เชื่อถือในกลุ่มอาชีพ รวมทั้งมีเครือข่ายที่สามารถสานต่องานพัฒนาได้
- (7) **เป็นผู้ที่สามารถอยู่ร่วมการสัมมนาได้ตลอด** โดยต้องบอกให้ผู้ได้รับเชิญทราบว่าการสัมมนาครั้งนี้ต้องการคนที่สามารถอยู่ร่วมได้ตลอดการสัมมนา ต้องมั่นใจว่าเขาสามารถที่จะใช้เวลาให้ได้ ดังได้กล่าวแล้วว่าการสร้างพลังของกระบวนการ เอ ไอ ซี นั้น ต้องดำเนินการเป็นขั้นตอน จาก เอ-ไอ-ซี มิเช่นนั้น พลังจะสลายและไม่บรรลุผล

เมื่อพิจารณาจากคุณลักษณะข้างต้นนี้ จะพบว่าการเป็นผู้นำความคิดนั้น มักจะเป็นผู้ที่กล้าแสดงออก และเป็นผู้ที่มีศักยภาพในการสานต่องานพัฒนา แต่ทั้งนี้คุณลักษณะเหล่านี้อาจจะแยกอยู่ในแต่ละบุคคลก็ได้

4) **ความรู้สึกและการเตรียมตัวก่อนเข้าประชุม**

เนื่องจากการสัมมนาครั้งนี้เป็นครั้งแรกที่ได้เปิดโอกาสให้ตัวแทนประชาชนในระดับภูมิภาคได้เข้ามีส่วนร่วมในการระดมความคิด เพื่อจัดทำแผนพัฒนาประเทศ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจศึกษาถึงความรู้สึกและความคาดหวังก่อนที่จะเข้าร่วมประชุม การเตรียมตัว การรับรู้ถึงการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการประชุม และพฤติกรรมทั่วไปในการเข้ามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา ผลการศึกษาประมวลได้ดังนี้

(1) **ความรู้สึกและความคาดหวังก่อนเข้าร่วมประชุม** พบว่ากลุ่มอาชีพต่างๆ ส่วนใหญ่มีความรู้สึกดีใจและภาคภูมิใจที่ได้เข้ามีส่วนร่วมวางแผนพัฒนาประเทศ เห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีและเป็นการวางแผนจากล่างขึ้นบน ซึ่งจะสามารถสะท้อนปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง โดยมีความหวังว่าจะใช้ข้อมูลและประสบการณ์ของตนเองให้เกิดประโยชน์ รวมทั้งเสนอปัญหา ความต้องการ และโอกาสในการพัฒนาพื้นที่ของตนเอง

สำหรับนักพัฒนาและนักวิชาการบางรายไม่แน่ใจว่า สคช. จะให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมทำแผนจริง ส่วนบางรายอยากทราบว่าคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาเป็น

อย่างไร กลุ่มนักธุรกิจและประชาชนบางรายไม่แน่ใจว่าสิ่งที่คิดจะได้รับการบรรจุไว้ในแผนมากนักน้อยเพียงใด และรัฐจะนำไปใช้หรือไม่

ส่วนความรู้สึกและความหวังที่แตกต่างกันไปในแต่ละกลุ่มอาชีพนั้น มีดังนี้

ประชาชน

มีความดีใจและภาคภูมิใจ บางรายก็ตกใจ เพราะไม่เคยคิดว่าคนมีการศึกษาน้อยจะได้มีโอกาสร่วมวางแผนพัฒนาประเทศ ส่วนบางรายก็เกิดความไม่แน่ใจว่าจะสามารถทำได้ไหม เพราะตนเองเป็นคนต่างจังหวัดและมีการศึกษาน้อย แต่บางรายก็บอกว่าถึงจะมีความวิตกในหลาย ๆ เรื่อง แต่ก็ไม่กลัวที่จะต้องเข้าประชุม นอกจากนี้ บางรายเห็นว่ากลุ่มประชาชนได้รับเชิญเข้าร่วมน้อยเกินไป กลุ่มประชาชนมีความหวังว่าจะได้มีโอกาสนำเสนอปัญหาและความต้องการเพื่อบรรจุไว้ในแผนฯ โดยหวังว่าแผนฯ 8 จะสะท้อนปัญหาของประชาชนได้อย่างแท้จริง เพราะมีตัวแทนเข้าร่วมประชุมทุกภาค บางรายก็หวังว่าทุกอย่างจะดีขึ้น นอกจากนี้ ประชาชนรายหนึ่งต้องการนำเสนอเรื่องการรณรงค์ทำความสะอาด

ความเห็นของประชาชนบางรายมีดังนี้

“อยากให้เห็นระบบสังคมของฐานล่างของชุมชนให้มีสิทธิในการที่จะเข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็น ความต้องการ และนำปัญหาเข้าไปสู่ที่ประชุม เพื่อจัดทำให้เป็นแผนออกมา...ให้สะท้อนให้เห็นภาพของชุมชนชนบท คนด้อยโอกาสในสังคม ภาคเศรษฐกิจและสังคมในระดับฐานรากเป็นอย่างไร ต้องการให้สะท้อนไปสู่ในระบบแผน”

นักพัฒนา

การวางแผนระดับชาติ ซึ่งมีความสำคัญต่อทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งเป็นอุดมการณ์ของนักพัฒนาเกือบทุกรายมีความรู้สึกพอใจ ที่ สศช. ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมในกลุ่มเอ็นจีโออยู่แล้ว ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ประชาชนมีส่วนร่วมกำหนดทิศทางของตนเอง แม้จะเป็นครั้งแรกก็ยังดีกว่าไม่คิดจะทำ บางรายมีความหวังว่า สศช. จะนำแนวความคิดที่ได้รับไปใช้จริง ๆ ส่วนนักพัฒนาบางรายเข้าร่วมประชุมเพื่อต้องการวิพากษ์วิจารณ์การพัฒนาประเทศที่ผ่านมาเท่า

นั้น เพราะไม่เห็นด้วยกับการพัฒนาที่เน้นความเจริญเติบโตทางด้านอุตสาหกรรมมากกว่าเกษตรกรรม รวมทั้งไม่ได้มีความหวังอะไร

ความเห็นของนักพัฒนาบางรายมีดังนี้

“ครั้งนี้รู้สึกว่าการแข่งขันดี และเป็นครั้งแรกที่เปิดโอกาสให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางของตัวเอง ทำให้รู้สึกมีความหวัง เชื่อว่า สศช. จะนำความคิดไปใช้ ความรู้สึกแรกคือ ดีใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม แต่การแปลงแผนสู่ภาคปฏิบัติยังไม่ค่อยมั่นใจว่าจะมีความต่อเนื่องมากนักน้อยแค่ไหน ผมมองว่าเป็นครั้งแรกก็ยังดีกว่าไม่เคยคิดจะทำ อาจจะได้สัก 25-50 % ก็ยังดีกว่าอยู่ที่ศูนย์ รู้สึกว่ามีความหวังอยู่บ้าง”

นักวิชาการ

นักวิชาการส่วนใหญ่มีความสนใจและยินดีเข้าร่วมประชุมด้วยเหตุผลหลายประการ อาทิ อยากเข้ามีส่วนร่วมให้ข้อมูล เห็นว่าจะเป็นประโยชน์กับงานที่ทำอยู่ตามปกติ มีการจัดการที่แปลก โดยบางรายทราบมาก่อนว่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี จึงอยากเข้าไปเรียนรู้ และอยากทราบว่า จะได้ผลดีหรือไม่ บางรายสนใจเพราะอยากทราบภาพรวมของการพัฒนาประเทศ อยากทราบวิธีการจัดทำแผน โดยเฉพาะครั้งนี้เป็นการวางแผนจากล่างขึ้นบน มีการเชิญคนหลากหลาย เป็นการเปิดโอกาสให้เสนอความเห็นได้อย่างเต็มที่และโดยตรง สำหรับบางรายมีความดีใจที่จะมีโอกาสได้รู้จักกับตัวแทนของอาชีพต่าง ๆ

ความเห็นของนักวิชาการบางราย มีดังนี้

“รู้สึกสนใจ เพราะมีคนหลากหลายดี และเป็นการจัดการที่แปลกดี นอกจากนั้นยังสนใจเพราะเป็นการวางแผนจากล่างไปบน ซึ่งผมสอนวิชาพัฒนาชุมชนก็เน้นเรื่องนี้...สนใจว่า “คน” เป็นศูนย์กลางของการพัฒนาจะออกมาอย่างไร...หวังว่าจะได้เรียนรู้กระบวนการที่เขาจัด ยิ่งรู้ว่าจะใช้ เอ ไอ ซี เลยยิ่งสนใจมากขึ้น อยากดูว่ากระบวนการที่ใช้ได้ผลหรือไม่”

"คิดว่าน่าจะจะได้เข้าไปมีส่วนร่วมให้ข้อมูล และสะท้อนความเป็นจริงของชุมชนให้กับผู้เข้าร่วมคนอื่น ๆ คิดว่าข้อมูลที่สะสมมาเป็นระยะ 5-6 ปี ในช่วงที่ผมทำงานเอ็นจีโอ ตอนจบมาใหม่ ๆ น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำแผนในครั้งนี้ด้วย ผมเป็นคนพื้นที่นี้ด้วย เวลายกตัวอย่างอะไรก็น่าจะชัดเจน และผู้นำชุมชนหลายคนก็เข้าประชุมก็รู้จักกันและเคยทำงานด้วยกัน ก็ค่อนข้างมั่นใจว่าที่ได้เข้าไปน่าจะมีประโยชน์ คิดว่าผมได้เปรียบคนอื่น เพราะเข้าใจกระบวนการและวัตถุประสงค์ของแผนฯ 8 อยู่แล้ว แต่ไม่ทราบมาก่อนว่าจะใช้ เอ ไอ ซี"

นักธุรกิจ

นักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่าการเปิดให้คนมีส่วนร่วมเป็นกระแสของสังคมในปัจจุบันอยู่แล้ว บางรายรู้สึกแปลกใจที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งเป็นวิธีการที่ดี เพราะเป็นการเสนอความคิดจากล่างขึ้นบน นับว่า สศช. เปิดใจกว้างขึ้น นักธุรกิจบางรายอยากทราบการพัฒนาในแผนฯ 1-7 ทำกันอย่างไร และอยากให้เห็นการพัฒนาภูมิภาคของตนเอง นักธุรกิจหลายรายมีความเห็นว่า การประชุม 2 วันครั้งนานเกินไป และทุกรายไม่ทราบว่าจะใช้ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม

ความเห็นของนักธุรกิจบางราย มีดังนี้

"เราเคยพูดกันว่าไม่รู้ความคิดของเราได้เข้าไปมีส่วนร่วมในแผนฯ สักเท่าไร ก่อนประชุมผมไม่ทราบว่าจะใช้ เอ ไอ ซี และไม่เคยประชุมแบบนี้มาก่อน แต่คิดว่าเป็นแนวทางที่ดี ทำให้ทุกคนได้มีส่วนร่วมที่แท้จริง เพราะโดยปกติผู้เข้าร่วมการสัมมนา มักจะเป็นฝ่ายฟังมากกว่าพูด นอกจากนั้นผมยังรู้สึกว่าเวลา 3 วันนานเกินไปสำหรับการประชุม"

"ผมไม่เข้าใจกระบวนการ เอ ไอ ซี ที่ชัดเจน ไม่คิดว่าการประชุมจะเป็นอย่างนี้ หรือว่าไม่เคยเห็น สศช. มีแนวโน้มมาก่อน มีความรู้สึกแปลกดี"

ข้าราชการ

นับเป็นมิติใหม่ของการทำแผนฯ ทำให้คนภูมิภาคได้เข้าร่วม บางรายอยากเสนอความคิดเห็นที่เป็นข้อบกพร่องในการพัฒนา บางรายเห็นว่าเป็นการเพิ่มวิสัยทัศน์ในการทำงาน โดยที่ผ่านมามีไม่ทราบวิธีการทำแผนฯ

ความเห็นของข้าราชการบางราย มีดังนี้

“ที่ผ่านมาไม่ค่อยมีโอกาสรู้ว่าแผนมาอย่างไร เราเป็นเพียงผู้ใช้แผน แต่ครั้งนี้สภาพพัฒนาให้โอกาสก็อยากเข้าไปแลกเปลี่ยนประสบการณ์ด้านสิ่งแวดล้อม”

(2) การเตรียมตัวก่อนเข้าประชุม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้รับจดหมายเชิญก่อนวันประชุมประมาณ 1-2 สัปดาห์ โดยมีจำนวนหนึ่งเห็นว่าแจ้งไปในระยะเวลาที่กระชั้นชิดเกินไป ทำให้มีเวลาในการเตรียมตัวน้อยเกินไป โดยกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ได้เสนอแนะให้เชิญล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์

เมื่อพิจารณาในแง่ของการเตรียมข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างก่อนที่จะเข้าประชุมพบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนามากกว่าครึ่งหนึ่งได้มีการเตรียมตัวเพื่อเข้าร่วมการประชุม โดยส่วนใหญ่จัดเตรียมข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับงานในภาระหน้าที่และเตรียมเสนอแนวทางแก้ไข ปัญหาในด้านต่างๆ และบางรายเตรียมรวบรวมปัญหาและความต้องการของชุมชน บางรายเตรียมศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้เตรียมตัวเป็นพิเศษ ส่วนใหญ่คิดว่าจะสามารถใช้ประสบการณ์ในการทำงานที่ผ่านมาให้เป็นประโยชน์ได้ และบางรายไม่มีโอกาสเตรียมข้อมูลทั้งที่อยากจะทำ เนื่องจากได้รับจดหมายเชิญในระยะเวลากะชั้นชิดเกินไป ส่วนบางรายได้ติดตามเรื่องการจัดทำแผนฯ 8 มาตลอด และมีความเข้าใจอยู่ในระดับหนึ่งแล้ว

เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอาชีพพบว่า กลุ่มประชาชนเกือบทุกรายมีการเตรียมข้อมูลล่วงหน้า โดยส่วนใหญ่เตรียมข้อมูลที่เป็นปัญหาและความต้องการของชุมชน กลุ่มนักพัฒนา กลุ่มข้าราชการ และกลุ่มนักธุรกิจ มากกว่าครึ่งหนึ่งได้เตรียมข้อมูลเกี่ยวกับงานในภาระหน้าที่ และเตรียมเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาในด้านต่าง ๆ ส่วนกลุ่มนักวิชาการบางรายได้เตรียมหาแนวทางแก้ไขจุดอ่อนของการพัฒนาที่ผ่านมา

(3) การรับรู้ถึงการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการประชุม

กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดไม่ทราบมาก่อนว่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการประชุม เนื่องจากผู้จัดไม่ได้แจ้งให้ทราบล่วงหน้า เพียงแต่แจ้งว่าขอให้เข้าร่วมการ

ประชุมตลอดระยะเวลาที่จัดประชุมเท่านั้น มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 3 ราย ที่ทราบล่วงหน้า อยู่ในกลุ่มนักพัฒนา นักวิชาการ และข้าราชการ

นอกจากนี้พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่ไม่รู้จักกระบวนการ เอ ไอ ซี มีจำนวนมากกว่าที่รู้จักเล็กน้อย โดยมีกลุ่มตัวอย่างที่เคยเข้าร่วมประชุมด้วยกระบวนการนี้ แต่มีขั้นตอนแตกต่างจากการสัมมนาระดับภูมิภาค และผู้ที่เคยนำกระบวนการนี้ไปใช้อย่างละ 4 ราย

เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอาชีพพบว่า นักพัฒนาทุกรายรู้จักกระบวนการนี้มาก่อน และส่วนใหญ่เคยนำไปใช้ แต่มีขั้นตอนที่แตกต่างไปจากการสัมมนาระดับภูมิภาค นักพัฒนารายหนึ่งได้เล่าประสบการณ์ดังนี้

“เราเคยจัดสัมมนาและมีกิจกรรมที่ใช้ เอ ไอ ซี ซึ่ง เอ ไอ ซี เป็นการรวบรวมประสบการณ์จากรูปแบบหลาย ๆ อย่างมารวมกัน แต่ที่เราใช้ขั้นตอนไม่เหมือนกัน เราจะดูเนื้อหากิจกรรมที่เราทำว่ามีเนื้อหาอะไร แล้วก็คิดวิธีการให้สอดคล้องกัน ซึ่งต้องรู้ทั้งสาระ อายุของคน ดูหลาย ๆ อย่างครับ เพราะบางครั้งก็ไม่สอดคล้องกับคนบางกลุ่ม”

ส่วนกลุ่มที่รู้จักกระบวนการ เอ ไอ ซี รองลงไปตามลำดับ ได้แก่ กลุ่มประชาชน ข้าราชการ และนักธุรกิจ ส่วนกลุ่มนักวิชาการเป็นกลุ่มที่ไม่เคยรู้จัก เอ ไอ ซี มาก่อนทั้ง 5 ราย แต่ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมการประชุมอื่นที่คล้ายคลึงกับ เอ ไอ ซี โดยนักวิชาการรายหนึ่งเล่าประสบการณ์ดังนี้

“ผมเคยเข้าร่วมประชุมที่คล้าย เอ ไอ ซี ตอนทำงานเป็นพัฒนากรเมื่อปี 2523 โดยเขาจะอบรมเทคนิคต่าง ๆ ในการทำงานให้เป็นเวลา 3 เดือน คล้ายกันในแง่ของกระบวนการ คือ มีการแบ่งกลุ่มย่อยค่อนข้างมาก เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน แต่ไม่คล้ายกันตรงที่ผมเคยอบรมมานั้นจะไม่ชัดเจนว่าเพื่ออะไร ก่อนหน้านี้เราจะไม่พูดถึงความต้องการทำอะไร เพราะการวางแผนส่วนใหญ่จะถูกผูกขาดโดยสภาตำบล ซึ่งคิดอยู่แล้วว่าจะทำอะไร เขาไม่ได้มาคิดว่าปัญหาอยู่ตรงไหน”

(4) พฤติกรรมทั่วไปในการเข้ามีส่วนร่วมในโครงการพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างทุกกลุ่มอาชีพล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์ทางด้านงานพัฒนาเป็นอย่างดี ทั้งงานที่ปฏิบัติตามภารกิจปกติตามโครงการของรัฐ การช่วยงานขององค์กรพัฒนาเอกชน (เอ็นจีโอ) งานพัฒนาของธุรกิจเอกชน และทำงานให้กับองค์กรประชาชน รวมทั้งเป็นผู้นำชุมชน นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างทุกรายไม่เคยเข้ามีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติมาก่อน

เมื่อพิจารณาด้านกลุ่มอาชีพพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่เข้าร่วมในงานพัฒนาชุมชนของตนเอง และกลุ่มนักพัฒนาทุกรายทำงานให้กับ เอ็นจีโอ ด้านกลุ่มนักวิชาการส่วนใหญ่ได้สละเวลาทำงานให้กับ เอ็นจีโอ นอกเหนือจากภารกิจตามปกติ และกลุ่มนักธุรกิจเข้าร่วมในโครงการพัฒนาทั้งด้านธุรกิจและร่วมงานพัฒนากับส่วนราชการ สำหรับข้าราชการทุกรายทำงานด้านการพัฒนาตามภารกิจปกติอยู่แล้ว

2.2 ขั้นตอนการจัดประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี และความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนา

1) ขั้นตอนการจัดประชุมตามกระบวนการ เอ ไอ ซี

ผู้วิจัยได้เลือกเข้าไปศึกษาการสัมมนาในระดับภูมิภาค 5 กลุ่ม ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน ภาคตะวันออก ภาคอีสานตอนบน ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกรุงเทพฯและปริมณฑล โดยแต่ละภูมิภาคใช้เวลาดำเนินการสัมมนาอย่างเข้มข้น รวมเวลา 2 วันครึ่ง เริ่มการสัมมนาเวลา 8.30 น. สิ้นสุดการสัมมนาภาคภายใน 2 วันแรก เวลา 18.00 น. โดยภายหลังจากรับประทานอาหารค่ำแล้ว ยังมีการสัมมนาในภาคค่ำต่อจนถึงเวลาประมาณ 21.00 น. ส่วนการสัมมนาวันสุดท้ายสิ้นสุดเวลา 12.00 น. ถึง 14.00 น. แตกต่างกันเล็กน้อยตามการปรับเปลี่ยนของแต่ละภูมิภาค (รายละเอียดตามภาคผนวกที่ 2)

เนื่องจากการสัมมนาในแต่ละครั้งมีผู้ร่วมสัมมนาเดินทางมาจากหลายจังหวัด ผู้จัดจึงขอให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเดินทางมาถึงสถานที่จัดสัมมนาเพื่อลงทะเบียนรับเอกสารและเข้าพักก่อน 1 วัน ซึ่งในคืนแรกก่อนการสัมมนานี้ ได้มีการจัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ เพื่อให้ผู้เข้าร่วม

สัมมนาได้ทำความรู้จักกันก่อนใน 4 ภูมิภาค ได้แก่ ภาคเหนือตอนบน ภาคอีสานตอนบน ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และกรุงเทพฯและปริมณฑล ส่วนภาคตะวันออกได้จัดกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ในคืนวันแรกของการสัมมนา ทั้งนี้เนื่องจากเป็นการจัดครั้งที่ 2 ของการสัมมนาระดับภูมิภาค ทั้ง 9 ครั้ง และนับเป็นครั้งแรกของการสัมมนาใน 5 อนุภูมิภาค ที่ผู้วิจัยได้เลือกศึกษา โดยการสัมมนาในครั้งต่อ ๆ มาได้มีการปรับปรุงรายละเอียดบางประการเพื่อความเหมาะสมยิ่งขึ้น

ด้านขั้นตอนการจัดประชุมตามกระบวนการ เอ ไอ ซี นั้น ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี ได้ ออกแบบ (Design) สำหรับการสัมมนาครั้งนี้โดยเฉพาะ มีรวม 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประชุมปฏิบัติการ 1 (A 1) : สำรวจสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน
2. ประชุมปฏิบัติการ 2 (A 2) : กำหนดสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต
3. ประชุมปฏิบัติการ 3 : แนวทางและมาตรการสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาภูมิภาคของเราบรรลุสภาพที่พึงปรารถนา มี 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 (I-1) : คิดค้นวิธีการสำคัญ (ยุทธศาสตร์) ซึ่งจะทำได้สภาพที่พึงปรารถนา
 - ตอนที่ 2 (I-2) : คิดค้นกุญแจเกี่ยวหนุนความสำเร็จ
4. ประชุมปฏิบัติการ 4 : การทำแผนปฏิบัติการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาสามารถนำไปดำเนินการได้ มี 2 ตอน คือ
 - ตอนที่ 1 (C-1) : จัดกลุ่มทำงานเพื่อวางแผนปฏิบัติการ
 - ตอนที่ 2 (C-2) : จัดทำแผนปฏิบัติการ
5. ประชุมปฏิบัติการ 5 (C-3) : สรุปบททวน และกำหนดกิจกรรมที่ควรดำเนินการภายหลังการสัมมนา

ในการให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาปฏิบัติตามขั้นตอนทั้ง 5 ขั้นตอนนั้น จะมีวิทยากรผู้นำการประชุม 1 คน เป็นผู้บรรยายและอธิบายวิธีการปฏิบัติก่อนในทุกขั้นตอน ซึ่งหากผู้ใดไม่

เข้าใจก็สามารถซักถามได้ก่อนลงมือปฏิบัติ นอกจากนี้ จะมีวิทยากรประจำกลุ่มย่อยอีกกลุ่มละ 1 คน คอยเป็นที่เลียงตอบข้อซักถาม และคอยแนะนำดูแลเพื่อไม่ให้เกิดการคิดของกลุ่มหลง ออกนอกประเด็น

2) ความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อแต่ละขั้นตอนของกระบวนการ เอ ไอ ที

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เข้าร่วมสัมมนาจาก 5 ภูมิภาค รวมจำนวน 25 คน มีเพียงประชาชนรายเดียวที่เห็นว่าขั้นตอนการสัมมนาทุกขั้น รวมทั้งการจัดการด้านอื่นๆ เหมาะสมดีแล้ว ไม่จำเป็นต้องมีการปรับเปลี่ยนแต่ประการใด ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่เหลือมีความเห็นและข้อเสนอแนะต่อการประชุมในแต่ละปฏิบัติการ สรุปได้ดังนี้

(1) ความเห็นต่อการประชุมปฏิบัติการ 1 และ 2 ชั้น APPRECIATION

การประชุมปฏิบัติการ 1 และ 2 เป็นช่วงที่ให้ผู้เข้าร่วมประชุมคิดถึงสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน และให้กำหนดสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต โดยมีลักษณะการคิดคนเดียวคิดในกลุ่มเล็ก และคิดในกลุ่มใหญ่ ซึ่งแต่ละขั้นตอนของการคิดนั้นให้คิดคนเดียวโดยการวาดภาพก่อน แล้วจึงนำภาพที่วาดไปอธิบายให้สมาชิกในกลุ่มย่อยรับทราบความคิดเห็นของตนเอง โดยขั้นนี้เน้นการใช้พลังความรักและความซาบซึ้ง เข้าใจ รับรู้ และเห็นคุณค่าของคนอื่น ให้ความสำคัญกับทุก ๆ คนเท่า ๆ กัน โดยไม่ต้องมีการวิเคราะหหรือโต้แย้ง ให้ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่างกันได้ก่อน พยายามเข้าใจว่าคนอื่นมีความคิดเห็นอย่างไร ถ้าสงสัยหรืออยากทราบเพิ่มเติมถามได้แต่ไม่วิจารณ์ เมื่อแต่ละคนอธิบายภาพจนครบแล้วก็นำภาพของสมาชิกรวมเป็นภาพเดียวกัน โดยความเห็นชอบของสมาชิกกลุ่มทุกคน และนำไปเสนอในกลุ่มใหญ่ และอภิปรายร่วมกัน

สำหรับการประชุมปฏิบัติการ 2 เพิ่มขั้นตอนในตอนท้ายโดยหาอาสาสมัครจากที่ประชุมใหญ่ประมาณ 5 คน นำภาพของกลุ่มย่อยทุกกลุ่มมาสรุปเป็นความมุ่งหวังร่วมกันในอนาคต และนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ต้องการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการวาดภาพ เพราะเป็นวิธีการที่แปลกกว่าที่เคยพบมา โดยกลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่งไม่เห็นด้วย หรือไม่ถนัด หรือไม่ชอบ การวาดภาพ อย่างไรก็ตาม ในกลุ่มนี้มีหลายรายที่เห็นว่าการ

วาดภาพเป็นวิธีการที่ดีและมีประโยชน์ ส่วนผู้ที่เห็นด้วยหรือมีความถนัดหรือชอบวาดภาพมีจำนวนประมาณ 1 ใน 3 ของกลุ่มตัวอย่าง และมีบางส่วนไม่แสดงความคิดเห็น

ประมวลความเห็นเกี่ยวกับข้อดีและข้อด้อยของการวาดภาพ รวมทั้งข้อเสนอแนะจากกลุ่มตัวอย่างได้ ดังนี้

- ข้อดีของการวาดภาพ สามารถสื่อถึงสิ่งที่ออกมาจากจิตสำนึกของตนเองได้อย่างอิสระและไม่มีขอบเขต ภาพที่ออกมา นับเป็นสุดยอดของความคิด เหมือนเป็นการเขียนประเด็นสำคัญ ช่วยย่นระยะเวลา รวมทั้งสามารถแสดงปัญหาได้ชัดเจน มีความสะดุดตา และดึงดูดความสนใจมากกว่าการเขียนด้วยตัวหนังสือ นอกจากนี้ นับเป็นการสื่อสารที่ง่าย คนที่เขียนหนังสือไม่ได้ก็สามารถมีส่วนร่วมได้

- ข้อด้อยของการวาดภาพ การนำความคิดมาวาดเป็นภาพต้องผ่านกระบวนการคิดหลายขั้น จึงยากสำหรับคนที่ไม่มีทักษะและความชำนาญ สิ่งที่เป็นนามธรรมก็ไม่สามารถสื่อด้วยการวาดภาพได้ รวมทั้งต้องมีการอธิบายประกอบจึงจะเข้าใจและครอบคลุมประเด็นที่ต้องการจะสื่อได้ทั้งหมด นอกจากนี้ เห็นว่าการวาดภาพเหมาะสำหรับเด็ก คนหนุ่มสาว และคนที่มีการศึกษาน้อย มากกว่าผู้ใหญ่และคนที่มีความรู้ ซึ่งจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องตลกไร้สาระ บางรายเห็นว่า การวาดภาพทำให้เสียเวลา เพราะภาพที่ออกมามีแนวคิดไม่แตกต่างกันมากนัก และการรวมภาพให้มีความคิดของทุกคนก็ทำได้ยาก ซึ่งบางครั้งคนที่ทำหน้าที่รวมภาพมักจะใส่ความคิดของตัวเองเข้าไปมาก

- ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นควรให้ใช้วิธีการสื่อสารตามความถนัดของแต่ละคน โดยการพูด การเขียน เป็นตัวหนังสือ หรือการวาดภาพก็ได้ ทั้งนี้ควรเลือกวิธีการสื่อสารที่มีความเหมาะสมกับประชากรที่จะนำไปใช้ มิเช่นนั้นอาจจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร ทางด้านวิทยากรต้องชี้แจงให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา เข้าใจว่าวาดภาพเพื่ออะไร และการวาดภาพจะไปเกี่ยวข้องกับอะไรบ้าง กลุ่มตัวอย่างบางรายมีความเห็นว่า ควรใช้เวลาในการวาดภาพสั้นที่สุด เพราะความคิดแวบแรกของคนจะเป็นความคิดที่ดีที่สุด มีความสำคัญที่สุด และเป็นความคิดที่เป็นของตัวเองมากที่สุด อย่างไรก็ตาม กลุ่มตัวอย่างบางรายกลับมีความเห็นว่าการขยายเวลาในปฏิบัติการ 1 และ 2 ออกไปอีก เพื่อลดความเครียด

ในการที่จะต้องรับผิดชอบและวาดภาพ และบางรายเสนอว่าน่าจะใช้เวลาในการวาดภาพมานำเสนอข้อมูลของแผนพัฒนาที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้เตรียมไปล่วงหน้ามากกว่าโดยใช้วิธีการพูดคุย

ความเห็นของกลุ่มอาชีพแต่ละกลุ่มต่อการวาดภาพ มีดังนี้

ประชาชน

เมื่อพิจารณาในด้านความชอบหรือไม่ชอบวาดภาพตามลักษณะกลุ่มอาชีพแล้วพบว่า กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อการวาดภาพ แม้ว่าจะไม่มีความถนัดและไม่มีความชำนาญในการวาดภาพก็ตาม โดยประชาชน 2 ราย แสดงความเห็นดังนี้

“ประทับใจตอนที่เขาให้วาดรูป ซึ่งเป็นวิธีการที่ดีที่จะทำให้คนเราสามารถจะแสดงความคิดในการมองปัญหาของเราออกมา แต่ตอนแรกก็หนักใจเหมือนกัน เพราะหลายๆ คนวาดรูปไม่เป็น เขาก็รู้สึกเครียด ไม่รู้ว่าจะวาดออกมาในลักษณะไหน ทุกคนที่มาเป็นคนที่มีความคิดค่อนข้างดีอยู่แล้ว แต่ถ้าวาดรูปไม่เป็นก็แสดงออกไม่ค่อยได้

ตอนที่อยู่ในการประชุมก็รู้สึกเหมือนกันว่าการวาดรูปนี้เหมือนเด็กๆ แต่พอเราเข้าถึงบทปฏิบัติจริงๆ แล้ว เราก็มารู้ว่ามันเป็นสิ่งที่สามารถจะแสดงปัญหาออกมาได้ชัดเจนมากกว่าการเขียน ถ้าเขียนก็คงต้องเขียนกันยาวมาก แต่การวาดรูปต้องให้โอกาสในการบรรยายรูปของตัวเอง จะได้ทำให้คนอื่นเข้าใจ ถ้าวาดเฉยๆ แล้วไม่มีการบรรยายก็คงไม่เกิดประโยชน์อะไร จะยิ่งแยกว่าการบรรยายด้วยคำพูดอย่างเดียว”

“การวาดภาพไม่ถึงกับเป็นปัญหา แต่ก็ไม่ถึงกับชำนาญ พอวาดไปได้ ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นเด็ก ภาพที่เราวาดมันออกมาจากจิตสำนึกของเราเอง ตอนแรกผมไม่รู้ด้วยซ้ำว่าสิ่งที่เขาให้ผมวาดนี้วาดเพื่ออะไร คือนึกอย่างไรก็วาดอย่างนั้น พอตอนหลังกลุ่มมาสรุปก็รู้สึกว่า เออ...ภาพนี้ออกมาจากจิตสำนึกของเราจริงๆ”

นักพัฒนา

มีความเห็นที่หลากหลาย ทั้งเห็นด้วยและไม่เห็นด้วยกับการวาดภาพ โดยบางรายให้ความเห็นดังนี้

"เราใช้เวลากับชั้น 1 และ 2 นี้ค่อนข้างจะมากกับการให้ภาพฝัน การวาดรูปโดยตรงที่เราสามารถวาดอย่างไม่มีขอบเขต เราอยากให้เป็นอะไรก็วาดไป แต่ความคิดที่อยากจะคุยมันจะมีพอ ๆ กับการวาด แต่ถ้ามองว่าเรามานับ 1 จากการมองถึงภาพแห่งความหวังที่เราอยากเห็นนี้น่าจะเปลี่ยนจากการวาดภาพมาเป็นการนำเสนอข้อมูลของแผนที่เราอยากเห็น เช่น ผมเตรียมแผนของตัวเองที่จะไปคุยว่า แผนที่ชาติน่าจะเป็นอย่างนั้นอย่างนี้ ซึ่งอาจจะขัดแย้งกับความเป็นจริงบ้าง เสร็จแล้วก็นำแผนนั้นมาเกี่ยวกับ"

นักวิชาการ

ส่วนใหญ่ไม่ชอบการวาดภาพ บางรายแม้จะมีทัศนคติที่ดีต่อการวาดภาพ แต่ก็ไม่ถนัด ซึ่งบางรายถึงกับบอกว่า หนักใจกับการวาดภาพมากที่สุด นักวิชาการบางรายมีความเห็นว่า ในกลุ่มคนที่มีความรู้ นั้น การวาดภาพเป็นเรื่องไร้สาระและทำให้เสียเวลา ซึ่งบางรายถึงกับไม่ให้ความร่วมมือ ดังความเห็นต่อไปนี้

"ผมมีความรู้สึก ว่า วิทยากรให้สื่อด้วยวิธีการแบบเดียว เช่น ตอนนี้เป็นภาพ ทุกคนก็ต้องวาดภาพ ผมคิดว่าบางครั้งมันสื่อไม่ได้หมด ทำให้หลายคนไม่พยายามที่จะสื่อ หมายถึงไม่วาดหรือวาดไปแบบแกนๆ ได้แค่นั้นก็เอาแค่นั้น"

ผมคิดว่าการนำเสนอตรงนี้ ถ้าเป็นไปได้ควรให้สื่อด้วยวิธีการที่เขาถนัด คือ ใครเก่งวาดภาพก็ให้วาด คนที่เขียนได้ก็เขียน คนที่เขียนไม่ได้ก็ใช้พูดทุกอย่างต้องเลือกให้เหมาะกับประชากร ตอนทำชั้น เอ นักวิชาการก็อาจจะไม่ APPRECIATE (ชื่นชอบ) เท่าไร เขาอาจจะมองเป็นเรื่องง่าย ๆ บางคนก็ IGNORE (ไม่สนใจ) ไปเลย ไม่เอาด้วย คอยนั่งดูและคอยวิจารณ์อย่างเดียว แต่ไม่สื่อของตัวเองออกมา ชั้นนี้สำหรับประชาชนจะดี

แต่ถ้าเป็นกลุ่มที่ค่อนข้างมีความรู้ ดูแล้วเป็นขั้นที่ไร้สาระเหมือนกันในบางครั้ง เขาอยากจะทำสื่อสัก 2-3 ประโยค แทนที่จะมานั่งวาดรูป”

นักธุรกิจ

ส่วนใหญ่ไม่ชอบวิธีการสื่อสารด้วยการวาดภาพ แต่บางรายเห็นว่าสามารถสร้างจินตนาการได้ดี นักธุรกิจบางรายมีความเห็นดังนี้

“การวาดภาพเป็นการสร้างจินตนาการร่วม จริงอยู่ผมอาจจะไม่ชอบและไม่ถนัดในการวาดภาพ แต่ผมคิดว่าดีต่อการใช้จินตนาการว่าจะทำอะไร เพราะการพูดไม่สามารถสร้างจินตนาการได้ดีเท่าการวาดภาพ แต่อาจยากสำหรับคนไม่มีทักษะ”

“การวาดภาพมีปัญหา บางคนก็วาดไม่เป็นเลย เขาบ่นกันตลอดเลย สื่อออกมาไม่ได้ เอ ไอ ซี เป็นกระบวนการที่กลั่นความคิดออกมาเยอะ และพี่ว่าค่อนข้างยาก การที่เราจะเอาความคิดมาเขียนเป็นภาพมันหลายขั้นนะ ถ้าเป็นเด็กได้ เพราะเขามีจินตนาการ”

ข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการ แม้ว่าจะไม่ถนัดในการวาดภาพ แต่ก็ค่อนข้างมีความรู้สึกที่ดีต่อการวาดภาพ และเห็นด้วยที่ใช้วิธีการวาดภาพ ดังคำบอกเล่าต่อไปนี้

“เป็นวิธีการหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการวาดภาพ แต่ผมวาดภาพไม่เก่ง ไม่สามารถที่จะแปลงความคิดของตัวเองออกมาเป็นภาพได้ ถ้าให้พูดอาจจะพูดได้มากกว่า บางทีเรานึกว่าควรจะทำอย่างนี้ แต่มันวาดไม่ออกมาเป็นภาพที่เรานึก

ผมคิดว่าการวาดภาพเป็นวิธีการที่ดึงดูดความสนใจมากกว่าที่จะเป็นตัวหนังสือ โดยหลักการแล้วดี แต่มีปัญหาเกี่ยวกับคนที่วาด การสื่อสารด้วยภาพนี้ยาก และไม่สามารถจะครอบคลุมความคิดทุกอย่างได้ จริงๆ แล้วผมคิดว่าเป็นขั้นตอนหนึ่งที่เหมาะสมแล้ว ภาพที่สะท้อนออกมาอาจจะจะเป็นสุดยอดของ

ความคิดที่เขาจะเสนอออกมา เขาอาจมีความคิดหลายอย่าง โดยข้อจำกัดแล้ว เขาอาจจะวาดภาพออกมาได้เพียงภาพเดียว ได้ความคิดเดียว ซึ่งเป็นความคิดที่สนใจที่สุดหรือสำคัญที่สุด”

- **ความเห็นด้านอื่นๆ** นอกจากความเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการวาดภาพแล้ว ยังมีความเห็นด้านอื่นๆ โดยเห็นว่าสาระสภาพความเป็นจริงของภูมิภาคและสิ่งที่ปรารถนาในอนาคตที่ได้จากความคิดเห็นของผู้ร่วมประชุมในปฏิบัติการ 1 และ 2 ไม่ค่อยแตกต่างกัน เช่น มักจะพูดถึงเรื่องของความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ความแตกแยกของครอบครัวและชุมชน นอกจากนี้ ช่วงปฏิบัติการ 1 ได้พบปัญหาบางประการ โดยในช่วงนี้วิทยากรได้บอกผู้เข้าร่วมประชุมว่าอย่าพูดถึงปัญหา แต่ในความเป็นจริงแล้วจำเป็นต้องพูดถึงปัญหา ซึ่งเป็นส่วนที่จะต้องนำไปแก้ไข และเมื่อพูดถึงปัญหาแล้ว ผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากภาคราชการมีความรู้สึกว่าตกอยู่ในสภาพคล้ายจำเลยตลอดเวลา

นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะว่า ควรให้ผู้เข้าร่วมประชุมใช้จินตนาการอย่างกว้างขวาง แล้วแต่วิสัยทัศน์ของแต่ละคน จะคิดระดับภูมิภาค ระดับชาติ หรือนานาชาติ ก็ได้ โดยไม่ต้องคำนึงถึงความสามารถในการปฏิบัติ และกลุ่มตัวอย่างบางรายมีความเห็นว่าให้เวลาในปฏิบัติการ 1 และ 2 มากเกินไป ส่วนบางรายก็มีความเห็นว่าเวลาน้อยเกินไป

(2) ความเห็นต่อการประชุมปฏิบัติการ 3 : ชั้น INFLUENCE แนวทางและมาตรการสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาภูมิภาคบรรลุสภาพที่พึงปรารถนา

การประชุมในชั้นที่ 3 ประกอบด้วยตอนที่ 1 (I-1) การคิดค้นวิธีการสำคัญ (ยุทธศาสตร์) ซึ่งจะทำได้สภาพที่พึงปรารถนา และตอนที่ 2 (I-2) การคิดค้นกฎเกณฑ์เงื่อนไขความสำเร็จ โดยตอนที่ 1 ให้จินตนาการล่วงหน้าว่าจะทำอะไรเพื่อให้เกิดสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต โดยแต่ละคนคิด 1-3 ข้อ เขียนลงบนกระดาษและนำมาอธิบายแลกเปลี่ยนกันในกลุ่มย่อย จากนั้นคัดเลือกยุทธศาสตร์ของกลุ่ม 3-5 ข้อ และนำเสนอในกลุ่มใหญ่ หารือสาสมัคร 4-5 คนสรุปรวมของทุกกลุ่ม จากนั้นกลุ่มใหญ่เลือกยุทธศาสตร์ที่เห็นว่าสำคัญต่อภูมิภาค 5-7 ข้อ เพื่อนำไปจัดทำรายละเอียด

ส่วนตอนที่ 2 ที่ประชุมใหญ่นักยุทธศาสตร์มาวิเคราะห์ว่าควรได้รับความเกื้อหนุนจากใคร อย่างไร หากดำเนินการแล้วจะมีผลกระทบต่อใคร ปัญหาอุปสรรคที่อาจเกิดขึ้น และวิธีป้องกัน จากนั้นนำข้อคิดที่ได้ไปปรับปรุงยุทธศาสตร์ให้เหมาะสมยิ่งขึ้น

ขั้นนี้เป็นขั้นที่กลุ่มตัวอย่างบางรายไม่แสดงความคิดเห็น รวมทั้งความคิดเห็นที่ออกมาจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ไม่มีความแตกต่างกันอย่างเห็นเด่นชัด ดังเช่น ในปฏิบัติการ 1 และ 2 ดังนั้นจึงสรุปผลการศึกษามาพร้อมเกี่ยวกับประเด็นความเห็นและข้อเสนอแนะได้ดังนี้

- ความเห็นต่อปฏิบัติการ 3

เป็นขั้นตอนที่ยากต่อการเสนอความคิด และคำว่ายยุทธศาสตร์เข้าใจยาก นักวิชาการและนักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่า คำว่ายยุทธศาสตร์เป็นคำที่เข้าใจได้ยาก และการเสนอความคิดเชิงยุทธศาสตร์ก็ยากด้วย เพราะคนส่วนใหญ่มักจะคิดไปถึงกิจกรรม โดยไม่ได้คิดถึงยุทธศาสตร์ซึ่งเป็นหนทางใหญ่ๆ ก่อน แม้ว่าบางครั้งผู้นำการประชุมจะใช้คำว่าวิธีการสำคัญแทน ก็ไม่ได้ช่วยให้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเท่าไรนัก นักธุรกิจรายหนึ่งถึงกับบอกว่าการคิดยุทธศาสตร์เป็นปัญหาของสังคมไทย นักวิชาการรายหนึ่งให้ความเห็นดังนี้

"การหากลยุทธ์อาจเป็นเชิงเทคนิคคิดน้อย มันเป็นเรื่องยาก เพราะพอข้ามจากความฝันมักจะไปลงที่เนื้อกิจกรรม แต่ไม่มองหนทางใหญ่ๆ ที่จะไปสู่ตรงนี้ มันควรจะมิกี่ทาง และจากหนทางตรงนี้ จะมีกิจกรรมอะไรย่อยๆ ที่จะมารองรับหนทางตรงนี้ ผมว่าทุกๆ คนอาจไม่ชินเท่าไร"

เป็นขั้นตอนที่เครียดที่สุดและถูกชี้นำโดยนักวิชาการ เป็นความเห็นของนักพัฒนาและนักวิชาการบางราย ซึ่งมีความรู้สึกว่ขั้นนี้ทำให้เครียดมาก เพราะนอกจากจะต้องคิดเรื่องที่ยากแล้ว ยังถูกชี้นำโดยนักวิชาการอีก ทำให้กลุ่มอื่นๆ ไม่ค่อยมีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือมีโอกาสแก่กลุ่มนักวิชาการไม่ยอมรับความคิดเห็น ซึ่งแม้แต่นักวิชาการด้วยกันเองก็ยังคงเกิดความรู้สึกดังกล่าวนี้ โดยกลุ่มประชาชนและกลุ่มอื่นๆ จะต้องยอม กลุ่มอาจารย์จะชี้นำว่าต้องอย่างนั้นอย่างนี้ ถ้าใช้คำที่ง่ายเกินไปก็บอกว่าไม่ได้ ต้องใช้คำสวยๆ หรูๆ ทำให้กลุ่มอื่นๆ รู้สึกว่าถูกจำกัดและไม่รู้สึกชื่นชมเท่าไร ทั้งที่กลุ่มประชาชนก็มีความคิดดีๆ แต่นักวิชาการก็ไม่ยอมฟัง นักวิชาการรายหนึ่งแสดงความคิดเห็นว่า

"ขั้นตอนที่ 3 นี้เครียดที่สุด อาจจะเป็นเพราะว่าตอนทำกลยุทธ์เป็นเรื่องที่ นักวิชาการแสดงความคิดเห็นได้มาก ที่กลุ่มมีอาจารย์มาจากหลายสถาบัน และแต่ละท่านค่อนข้างเก่ง ทำให้รู้สึกว่าเราเป็นนักวิชาการหรือเปล่า เรา ทำงานทางด้านพัฒนาที่ออกจะลุย ๆ ไม่ได้เป็นอาจารย์ เราก็เลยต้องเงิบ บอกตรง ๆ ว่ากลุ่มที่พี่อยู่ กลุ่มประชาชน หรือกลุ่มที่ไม่ใช่ในวิชาการ จะ ต้องยอม เพราะอาจารย์เขาเก่ง และจะบอกว่าต้องอย่างนั้นอย่างนี้"

เป็นขั้นที่ทำให้เกิดการถกเถียงกันมาก และอาจนำไปสู่ความแตกแยก

นักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่า แต่ละกลุ่มอาชีพมีมุมมองที่แตกต่างกัน และไม่ยอมรับฟังความคิดเห็นที่ต่างจากความเห็นของตนเอง ทำให้เกิดการขัดแย้งกันค่อนข้างสูง เห็นได้จากช่วงพัก เมื่อออกจากห้องประชุมจะมีการจับกลุ่มคุยกันนอกรอบค่อนข้างมาก จึงเห็นว่าขั้นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันนี้ยังเป็นปัญหาสำหรับคนไทย พอเถียงกันเสร็จเกิดไม่ชอบกันขึ้นมา จะมีผลต่อการแบ่งกลุ่มด้วยส่วนหนึ่ง ทุกคนก็อยากไปอยู่ในกลุ่มที่สนิทกันแล้ว คิดเหมือนกันแล้ว ความหลากหลายจะไม่เกิดถ้าคนมองในมุมที่เหมือนกันเกินไป โดยนักพัฒนารายนี้ได้กล่าวว่า

"อาจเป็นเพราะว่าเป็นครั้งแรกที่เอาหลาย ๆ คนมาคุยกัน เวลาที่จะให้คนปรับความคิดมายอมรับพื้นฐานความคิดกันมันสั้นด้วย ถึงแม้ว่าจะมีการอบของปฏิบัติการขั้น APPRECIATE เข้ามาบอกว่าต้องเคารพความคิดกัน ต้องถอดตำแหน่งทิ้งซะ แต่พื้นฐานของบ้านเราพอมาสู่ตัว ไอ่ (INFLUENCE) หรือสู่กระบวนการของกลุ่มใหญ่จะมีปัญหา หรือบางทีคนที่ค่อนข้างจะคิดละเอียดรอบคอบก็ไม่มีเวลาคุยให้คนกลุ่มใหญ่ฟัง แต่คนที่ค่อนข้างจะพูดเก่งก็เอาความคิดตัวเองใส่ในกลุ่มใหญ่ค่อนข้างจะมาก"

- ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง กลุ่มประชาชนส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ควรขยายเวลาในการประชุมปฏิบัติการนี้เพิ่มมากขึ้น (การสัมมนาที่ผ่านมา 2 ตอน ใช้เวลา 2 ชั่วโมง) เพื่อสามารถคิดได้รอบคอบมากขึ้น และลดความเครียด นักพัฒนาบางรายเห็นว่าควรระดมความคิดโดยใช้การพูด ไม่จำเป็นต้องเขียนข้อความลงกระดาษทำให้เสียเวลา โดยอีกรายหนึ่งเสนอว่าควรให้คิดแผนมาล่วงหน้าแล้วค่อยมาแลกเปลี่ยนกัน เพราะเมื่อรวมกลุ่มจะเกิดการมีอิทธิพลความคิดของคนอื่นเข้าครอบได้ ส่วนกลุ่มนักวิชาการที่มักชี้้นำความคิดนั้นต้องสร้าง

ความเข้าใจว่าต้องรับฟังความคิดเห็นของทุกๆ คน นอกจากนี้ ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า วิทยากรประจำกลุ่มจะต้องมีความสามารถในการจัดกลุ่มความคิดที่ระดมออกมามากมายให้เป็นยุทธศาสตร์ได้

ข้อเสนอแนะเฉพาะตอนที่ 2 นั้น นักธุรกิจรายหนึ่งเห็นว่าการกำหนดกฎเกณฑ์ ความสำเร็จต้องให้เหมาะสมกับระดับชุมชน ภูมิภาค หรือประเทศ และนักวิชาการบางราย เสนอให้จัดทำคู่มือสรุปภารกิจของหน่วยงานภายในจังหวัดแจกแก่ผู้เข้าสัมมนา เพื่อประโยชน์ ในการคิดหากฎเกณฑ์ ความสำเร็จ ส่วนข้าราชการบางรายก็เห็นว่าควรจะต้องตั้งขั้นตอนนี้ออก เพราะแผนชาติเป็นเพียงแผนชี้นำเท่านั้น ไม่ใช่แผนปฏิบัติ ไม่จำเป็นต้องมีรายละเอียดมาก

(3) ความเห็นต่อการประชุมปฏิบัติการ 4 : ชั้น CONTROL การทำแผนปฏิบัติการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาสามารถนำไปดำเนินการได้

ในการประชุมชั้นที่ 4 นี้ มี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 (C-1) การจัดกลุ่มทำงานเพื่อวางแผนดำเนินการ และตอนที่ 2 (C-2) การจัดทำแผนดำเนินการ (แผนปฏิบัติการ) โดยตอนแรกให้เขียนชื่อยุทธศาสตร์ที่กลุ่มใหญ่ได้ร่วมกันเลือกบนแผ่นกระดาษ และให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาแต่ละคนเลือกจะไปคิดแผนปฏิบัติการของยุทธศาสตร์ใดตามความสมัครใจ แล้วลงชื่อไว้

ส่วนตอนที่ 2 กลุ่มที่เกิดขึ้นตามความสมัครใจร่วมกันจัดทำแผนปฏิบัติการเสร็จแล้วนำเสนอต่อกลุ่มใหญ่ซึ่งอาจมีการให้ข้อคิดเพิ่มเติม จากนั้นก็สามารถนำแผนไปปฏิบัติได้

- **ความเห็นต่อปฏิบัติการ 4 สำหรับตอนที่ 1** นั้น ประชาชน นักวิชาการและข้าราชการบางรายมีความเห็นสนับสนุนการจัดกลุ่มทำงานโดยความสมัครใจ เพราะทำให้เห็นถึงความสนใจของคน และยังเป็น การสร้างกลุ่มสนใจ ซึ่งอาจจะรวมตัวกันทำประโยชน์ในสังคมต่อไปในอนาคต

ส่วนตอนที่ 2 กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยที่ให้มีการคิดรายละเอียดของแผนงานโครงการ เพื่อนำไปทำร่วมกันต่อไป แต่ก็มีบางรายที่เห็นว่าการคิดรายละเอียดดังกล่าวไม่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งเป็นแผนชี้นำที่ต้องการเพียงแนวคิดหลักๆ เท่านั้น โดยบางรายเห็นว่าควรให้คิดแต่เพียงว่าควรมีแผนงานโครงการอะไรบ้างก็พอ ส่วนบางรายเห็นว่าควรตัดการประชุมขั้นนี้ออกไป

- ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ส่วนใหญ่เห็นว่าน่าจะขยายเวลาในช่วงนี้ออกไปอีก เพื่อให้ได้ผลงานที่ดี และลดความเครียด นักวิชาการรายหนึ่งมีความเห็นว่า ขั้นตอนการจัดกลุ่มนั้นมีปัญหาว่าบางโครงการไม่มีคนสนใจเลย หรือมีคนสนใจแค่ 1-2 คน น่าจะแก้ปัญหานี้โดยให้เลือกอยู่ได้ 2 กลุ่ม ถ้ากลุ่มหนึ่งเต็มจะได้อยู่อีกกลุ่มหนึ่ง ถ้ากลุ่มใหญ่มากเกินไป เวลาเขียนแผนปฏิบัติการจะถูกชี้แนะโดยบางคน ไม่ได้มีส่วนร่วมทุกคน ฉะนั้นจะต้องกระจายจำนวนให้พอดี ให้เลือกโดยจัดลำดับความสำคัญเป็นลำดับหนึ่งหรือสอง

ส่วนตอนที่ 2 นักวิชาการบางรายมีข้อเสนอแนะว่า การประชุมในขั้นนี้ ผู้ที่ร่วมกลุ่มเขียนแผนงาน/โครงการเดียวกัน ควรจะมีความหลากหลายอาชีพ แต่นักวิชาการบางรายก็มีความเห็นว่าควรที่จะให้ผู้ที่มีพื้นฐานการเรียนรู้แบบเดียวกันหรืออาชีพเดียวกันมาคิดร่วมกัน ส่วนนักพัฒนาบางรายเสนอว่าแผนงาน/โครงการที่ร่วมกันคิด ควรสนับสนุนให้มีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง รวมทั้งควรบรรจุไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ และรัฐบาลควรนำแผนไปใช้ด้วย นอกจากนี้ นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะมีการจัดทำคู่มือการเขียนแผนงาน/โครงการ แจกแก่ผู้เข้าร่วมสัมมนาด้วย ส่วนข้าราชการบางรายมีข้อเสนอว่า วิทยากรควรอธิบายให้เข้าใจว่าเป็นการทดลองเขียนโครงการ

ประมวลความเห็นที่แตกต่างตามกลุ่มอาชีพได้ดังนี้

ประชาชน

มีความเห็นว่าการประชุมปฏิบัติการนี้ ช่วยให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มคนที่สนใจเรื่องเดียวกัน เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศ

นักพัฒนา

บางรายเห็นด้วยที่ให้เขียนแผนปฏิบัติการ เพราะอาจมีการนำไปทำจริง แต่บางรายเห็นว่าเป็นการเสียเวลาที่ให้คนเขียนโครงการไม่เป็นมาทำ และบางรายมีความเห็นว่าควรนำแผนงาน/โครงการที่คิดไปปฏิบัติอย่างจริงจัง และในแผนฯ ต่อไปควรบรรจุแผนงาน/โครงการไว้ด้วย

นักวิชาการ

เห็นว่าเป็นขั้นที่ได้เรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานซึ่งกันและกัน แต่เป็นขั้นที่ยากสำหรับผู้ที่ไม่ม่ประสบการณ์ในการคิดรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ ซึ่งนักวิชาการรายหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่าควรจะมีการจัดทำคู่มือการเขียนแผนงาน/โครงการแจกให้แก่ผู้เข้าร่วมสัมมนา รวมทั้งได้ให้หลักในการสอนการเขียนแผนงาน/โครงการอย่างง่าย ๆ โดยการตอบคำถามต่าง ๆ ได้แก่ ทำไมต้องทำโครงการนี้ จะทำอะไรก่อน ใครจะเป็นคนทำ ทำที่ไหน ทำเมื่อไร ทำอย่างไร และจะใช้ทรัพยากรจากที่ไหน นักวิชาการบางรายเห็นว่าการประชุมในขั้นนี้ผู้ที่ร่วมกลุ่มเขียนแผนงาน/โครงการเดียวกัน ควรจะมีความหลากหลายอาชีพ แต่บางรายก็มีความเห็นว่าควรให้คนที่ม่พื้นฐานการเรียนรู้แบบเดียวกันหรืออาชีพเดียวกันมาคิดร่วมกัน บางรายรู้สึกเหมือนทำการบ้าน เพราะคนในกลุ่มอาจคิดว่าคงไม่ได้นำไปทำ ซึ่งปัจจัยที่แผนงาน/โครงการจะได้รับการนำไปปฏิบัติจริง อาจมาจากการที่ผู้เข้าร่วมประชุมส่วนใหญ่มาจากชุมชนเดียวกัน ส่วนบางรายมีความรู้สึกว่า การเข้าไปร่วมเขียนโครงการที่ไม่ได้เป็นผู้คิดเองทำให้รู้สึกไม่ภูมิใจ

นักวิชาการรายหนึ่งให้ความเห็นดังนี้

"ขั้น CONTROL เป็นขั้นที่คนจะถอย บางคนอาจจะชอบทำ เท่าที่สังเกตในกลุ่มซึ่งมีคนอยู่หลายอาชีพ ทั้ง เอ็นจีโอ ทั้งนักวิชาการ แต่พอเขียนโครงการจริงๆ มืออยู่ไม่ก็คน มันยากสำหรับคนที่ไม่เคยคิดเรื่องเหล่านี้ คือคิดยุทธศาสตร์ได้ว่าจะทำอะไร แต่รายละเอียดลงไม่ได้ เพราะจะต้องจินตนาการว่าจะทำอะไร ตรงนี้ชาวบ้านแทบจะถอยเลย ไม่กล้าพูด เพราะคิดว่าถ้าพูดไปอาจจะไม่ถูก วิธีแก้คือจะต้องให้ความชัดเจนว่าตรงนี้เป็นอย่างไร ถ้าเป็นชาวบ้านก็ลองให้เขาคิดโครงการของเขา ดู ให้เขาได้แสดงออกแล้วนำมารวมในกลุ่ม และปรับอีกทีหนึ่ง ซึ่งอาจจะต้องใช้เวลาานาน ถ้าเรามีคู่มือแจกให้ก็น่าจะเร็ว เขาก็จะทำได้เลย รู้ว่าเขียนอย่างไร"

นักธุรกิจ

มีความเห็นว่าการประชุมในขั้นนี้ไม่ได้มีประโยชน์โดยตรงต่อการจัดทำแผนฯ 8 แต่มีประโยชน์ในการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีโอกาสฝึกเขียนโครงการ ซึ่งอาจนำไปใช้ประโยชน์

ต่อไป รวมทั้งเป็นการปลูกฝังความคิดให้คนในสังคมไทยรู้จักช่วยเหลือตัวเอง ดังความเห็นของนักธุรกิจรายนี้

“ตอนที่เราคิดทำโครงการเพื่อแก้ปัญหาท้องถิ่นของเราเอง ตรงนี้ผมว่าเป็นสิ่งที่ดี เพราะคนเราบางครั้งชอบคิดชอบขอให้คนอื่นทำให้เรา ซึ่งผมบอกว่ามันไม่สำเร็จหรอก ในสังคมไทยเลิกสักที่ได้ใหม่ที่ขอให้คนอื่นเขาทำโน่นทำนี่ ทำโน่นทำโน่นขอให้ตัวเองทำ อันนี้เป็นปรัชญาที่ผมพยายามเรียกร้องมาหลายครั้ง”

อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจรายหนึ่งเห็นว่า การคิดแผนปฏิบัติการไม่เกิดประโยชน์ น่าจะตัดขั้นนี้ออกไปได้

ข้าราชการ

เห็นด้วยที่มีการประชุมในขั้นนี้ แต่ไม่จำเป็นต้องเขียนรายละเอียดของแผนงาน/โครงการ เพียงแต่เขียนชื่อหรือลักษณะของโครงการก็พอ เพื่อให้เห็นรูปธรรมมากขึ้น ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อ สศช. ในการประมวลผล ส่วนอีกรายหนึ่งเห็นว่าควรสนับสนุนให้มีการนำไปปฏิบัติอย่างจริงจัง เพราะเป็นแนวคิดที่ได้กลั่นกรองออกมาจากคนที่มีความรู้ โดยข้าราชการรายหนึ่งกล่าวว่า

“ขั้นการเขียนรายละเอียดของแผน น่าจะต้องมีอยู่ เพราะเมื่อเขามีแนวคิดแล้ว น่าจะได้วางกิจกรรมที่เป็นรูปธรรม คนที่ไปนั่งทำเขาก็ไม่คาดหวังว่ามันต้องออกมาอย่างนี้ทั้งหมด เพียงแต่คิดว่าสิ่งที่เขาคิดอยากให้ออกมาเป็นอย่างไร นอกจากนี้จะเป็นประโยชน์กับสภาพณ์ในต่อนกลั่นกรอง แทนที่จะได้แต่แนวคิด ก็จะได้เห็นรูปธรรมมากขึ้น แต่ในวิธีการน่าจะให้คิดแต่ชื่อโครงการให้พอรู้ลักษณะของกิจกรรม ไม่จำเป็นต้องเขียนรายละเอียด แผนชาติเป็นแผนชี้นำ ควรจะเป็นแค่ยุทธศาสตร์ เมื่อคนที่เขานำไปปฏิบัติเขาก็จะคิดเองว่า กิจกรรมของยุทธศาสตร์นี้ควรเป็นอย่างไร”

(4) ความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อการคิด 3 ขั้นตอน ในกระบวนการ เอ ไอ ซี

เกือบทุกขั้นตอนของกระบวนการ เอ ไอ ซี จะเปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้มีการคิดใน 3 ขั้นตอน คือ การคิดคนเดียว การคิดร่วมกันในการประชุมกลุ่มเล็กหรือกลุ่มย่อย และการคิดร่วมกันในการประชุมกลุ่มใหญ่ จากการศึกษาถึงความคิดเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อการคิดใน 3 ขั้นตอน สรุปผลได้ดังนี้

- **ความเห็นต่อการคิด 3 ขั้นตอน** กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่พอใจกับวิธีการที่ให้มีการคิด 3 ขั้นตอน โดยการคิดคนเดียวนั้นเป็นขั้นตอนที่เปิดโอกาสและบังคับให้ทุกคนต้องคิด ซึ่งเป็นประโยชน์มาก ส่วนการคิดร่วมกันในกลุ่มเล็กนั้น ช่วยให้เกิดการเรียนรู้กัน บางกลุ่มทุกคนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น แต่บางกลุ่มก็ไม่ทั่วถึง ยังมีประชาชนบางรายไม่กล้าพูด แต่ถ้ามีประธานกลุ่มที่เก่ง ทุกคนก็จะมีโอกาสพูด หลายรายแสดงความคิดเห็นว่าชั้นกลุ่มย่อยผู้ได้รับเลือกเป็นประธานกลุ่มมักเป็นผู้มีสถานภาพสูง เช่น นักธุรกิจ อาจารย์ หรือข้าราชการ

- **ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง** ผลการศึกษาได้พบปัญหาที่อยู่ในขั้นตอนของการนำเสนอความคิดของกลุ่มย่อยต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ โดยตัวแทนจากกลุ่มอาชีพ 2 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มนักพัฒนาและกลุ่มนักวิชาการหลายรายมีความเห็นที่สอดคล้องกันว่า ผู้ที่ทำหน้าที่นำเสนอผลการประชุมนั้นมักจะมุ่งเสนอประเด็นที่เป็นความเห็นของตนเอง ทำให้บางประเด็นไม่ได้รับการนำเสนอ ซึ่งนักวิชาการรายหนึ่งได้เสนอวิธีการแก้ไขโดยขอให้วิทยากรประจำกลุ่มหรือผู้จัดประเด็นซึ่งไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มทำหน้าที่เป็นผู้นำเสนอ นอกจากนี้ นักธุรกิจบางรายได้เสนอแนะว่า ก่อนเริ่มการประชุมกลุ่มย่อย ผู้นำการประชุมควรอธิบายให้เข้าใจชัดเจนว่าทุกคนควรจะมีส่วนร่วมและควรปฏิบัติอย่างไรบ้าง

ความเห็นของแต่ละกลุ่มอาชีพมีดังนี้

ประชาชน

กลุ่มประชาชนมีความเห็นว่า การคิดคนเดียว คิดกลุ่มเล็ก และคิดกลุ่มใหญ่ มีความสัมพันธ์กัน ช่วยให้สามารถรวบรวมปัญหาที่ประชาชนประสบอยู่ โดยประชาชนหลายรายได้มีความเห็นต่อการประชุมกลุ่มเล็กในมุมมองต่างๆ กัน ได้แก่ การประชุมกลุ่มเล็กทำให้ทุกคนได้มี

โอกาสเสนอความเห็น แต่ก็มักมีกลุ่มประชาชนบางรายที่ไม่กล้าพูด คนที่ได้เป็นประธานกลุ่มมักเป็นผู้ที่มีสถานภาพสูง ซึ่งประชาชนเองก็เห็นว่าเหมาะสม เพราะผู้ที่มีสถานภาพสูงเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ และบางรายก็มีความเห็นว่าช่วงเวลาที่ใช้ในการประชุมกลุ่มย่อยน้อยเกินไป นอกจากนี้เห็นว่า ในแต่ละขั้นตอนที่ผ่านมาทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมเกิดความสนิทสนมกันมากขึ้น โดยเฉพาะในปฏิบัติการทำฯ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้แต่ละคนกล้าพูดได้อย่างเต็มที่และเปิดเผย ประชาชนรายหนึ่งกล่าวว่า

“การคิดคนเดียว คิดกลุ่มเล็ก และคิดกลุ่มใหญ่ มันจะสัมพันธ์กัน คือ ในส่วนเราเองเราคิดคนเดียวในปัญหาที่เราประสบอยู่ พอไปเข้ากลุ่มย่อย เราก็ได้หลาย ๆ ความคิด หลาย ๆ ปัญหา เพราะทุกคนก็อยู่คนละพื้นที่กัน ซึ่งเป็นผู้ที่ประสบปัญหามาด้วยตัวของเขาเองทั้งนั้นเลย”

นักพัฒนา

กลุ่มนักพัฒนามีความคิดที่หลากหลาย โดยมีความเห็นว่า ชั้นการคิดคนเดียวเป็นการบังคับให้ทุกคนต้องคิด ส่วนในการประชุมกลุ่มเล็กนั้น นับว่าการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทำให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งมีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันดี ส่วนผู้ที่ได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่มนั้น มักจะเป็นอาจารย์หรือข้าราชการ

สำหรับการสื่อสารแสดงความคิดเห็นนั้น มีความเห็นว่าคนที่พูดเก่งหรืออาวุโสสูงมักจะเป็นผู้ขึ้นนำกลุ่ม ส่วนคนที่ไม่กล้าพูด แต่หากมีแนวความคิดที่ดีก็จะทำให้ข้อมูลขาดหายไป แต่ทั้งนี้การที่ไม่รู้จักกันมาก่อน ทำให้การโต้เถียงน้อยลง เพราะมีความเกรงใจกัน นอกจากนี้ นักพัฒนา 2 ราย มีความเห็นตรงกันว่าในขั้นตอนการนำเสนอความเห็นของที่ประชุมกลุ่มเล็กต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่นั้น มักมีปัญหาที่ผู้เป็นตัวแทนออกไปนำเสนอมุ่งแต่เสนอประเด็นที่เป็นความเห็นของตนเอง และดูให้เด่นขึ้นมา จนประเด็นอื่นๆ อาจจะถูกตัดออกหรือไม่ได้รับการนำเสนออย่างครบถ้วน นักพัฒนา 2 ราย ได้แสดงความคิดเห็นดังนี้

“ในขั้นที่ 1 ให้คิดคนเดียวเห็นด้วย ถ้าให้คิดเป็นกลุ่มบางคนจะไม่ใช้ความคิด และก็อาจจะมีคนบางคนที่ชอบพูดหรือพูดเก่ง เขาก็จะครอบงำเวทีตรงนั้นทั้งหมด บางคนที่มีความคิดดีๆ แต่ไม่กล้าแสดงออก ก็จะทำให้ข้อมูลบางอย่างขาดหายไป”

“การโต้แย้งกันในกลุ่มย่อยจะทำให้เกิดการเรียนรู้ ชักถาม และการฟัง ซึ่งน่าจะดี การที่ฟังกันมากขึ้นเพราะว่าไม่รู้จักกันมาก่อน มีการเกรงใจกันอยู่บ้าง ไม่มี การปะทะโต้แย้งให้ตกไป การที่ไม่รู้จักกันทำให้การโต้เถียงน้อยลง แม้ว่ามีคน ที่รู้จักกันก็จะปฏิบัติตามกฎ กติกา ในระดับหนึ่ง แต่มีบางคนในกลุ่มที่เป็นคน อารุโส จะ Dominate (ชี้นำ) การประชุม ซึ่งเขาจะไม่รู้ตัว

ในกลุ่มซึ่งผมเป็นประธานอยู่ ไม่มีคนที่พูดมากเกินไป มีการฟังกันและมี ส่วนร่วมมากขึ้น ตอนสรุปที่จะนำเสนอกลุ่มใหญ่ก็ทำงานร่วมกันตามความ เชี่ยวชาญ คนที่ถนัดการวาดรูปก็ได้มีส่วนร่วมตรงนี้ มีชาวบ้านบางคนพูดไม่ เก่งแต่วาดเก่ง ก็จะทำให้ทำรายงาน”

นักวิชาการ

นักวิชาการเห็นว่าการคิดทั้ง 3 ประเภทนี้ นับเป็นขั้นตอนที่ดีในการพัฒนา ความคิดให้ขยายกว้างออกไปเรื่อย ๆ ซึ่งการคิด 3 ขั้นตอนนี้ ช่วยลดบทบาทของคนที่ชอบชี้นำ และช่วยให้ทุกคนได้มีโอกาสในการพูดที่ใกล้เคียงกัน โดยขั้นการคิดคนเดียวช่วยให้ได้นั่งตรึงตรอง ความคิดของตนเองก่อนที่จะนำไปแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ๆ และบางรายก็เห็นว่าการคิดคนเดียวมี ประโยชน์ที่จะทำให้ได้ความคิดของคนที่ไม่กล้าพูด นอกจากนี้ มีความเห็นว่าคนที่กล้าพูดมักชอบ เข้ากลุ่ม

ส่วนในการสื่อความคิดจากกลุ่มเล็กไปกลุ่มใหญ่นั้น นักวิชาการรายหนึ่งเห็นว่า วัฒนธรรมของสังคมไทยมักจะเลือกคนที่อารุโสสูงและพูดเก่ง แต่มักจะมีปัญหาการเสนอไม่ ครบประเด็น โดยเน้นการนำเสนอแต่ความคิดของตนเองเป็นสำคัญ ส่วนคนในกลุ่มก็ไม่กล้าแย้ง เพราะเกรงว่าผู้นำเสนอจะเสียหน้า นักวิชาการรายนี้จึงได้เสนอว่าควรจะให้วิทยากรประจำกลุ่ม หรือผู้ที่จุดประเด็น ซึ่งไม่ใช่สมาชิกของกลุ่มเป็นผู้นำเสนอจะมีความเป็นกลางมากกว่า โดยก่อน นำเสนอจะต้องสรุปให้กลุ่มฟังก่อนว่ามีประเด็นอะไรบ้าง หากไม่ครบถ้วน สมาชิกในกลุ่มก็สามารถ เพิ่มเติมได้ นอกจากนี้ ยังเสนอว่าผู้ที่ทำหน้าที่ประธานกลุ่มและเลขานุการกลุ่มควรจะเป็นทีมงาน ของผู้จัดสัมมนา เนื่องจากผู้ที่ทำหน้าที่ดังกล่าวจะมีโอกาสเสนอความคิดได้น้อย เพราะต้องคอย ตั้งใจฟังว่าใครจะเสนออะไร และต้องคอยจดบันทึก นอกจากนี้ ถ้าหากประธานชี้นำก็จะทำให้ไม่ ใสความเห็นของกลุ่มที่แท้จริง ความเห็นของนักวิชาการรายหนึ่งมีดังนี้

"พืชขอวิธีการที่ให้มีการคิดคนเดียว คิดกลุ่มเล็ก และกลุ่มใหญ่ เป็นวิธีการที่ดี และเหมาะสม ไม่ว่าจะงานอะไรเราต้องเริ่มและพัฒนาที่ตัวเราก่อน บางครั้งเรายังไม่รู้เลยว่าตัวเองคิดอย่างไร เมื่อไปคุยในกลุ่มเราต้องแลกเปลี่ยนกับคนอื่น ได้รู้ว่าความคิดคนอื่นก็ดีนะ มันค่อย ๆ แดกออกไป พอถึงเวลาเราก็มารวบยอด"

นักรูทกิจ

นักรูทกิจบางส่วนที่แสดงความคิดเห็นในเรื่องนี้บางรายได้รับเลือกให้เป็นประธานในกลุ่มได้ทำหน้าที่ให้ทุกคนในกลุ่มมีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็น โดยคนที่พูดเก่งก็พยายามให้สรุป ส่วนคนที่ไม่พูดก็มีการกระตุ้นให้พูดโดยใช้วิธีการการพูดอย่างเป็นกันเอง อย่างไรก็ตามในกลุ่มที่นักรูทกิจอีกรายหนึ่งร่วมเป็นสมาชิกนั้นไม่มีประชาชนหลายรายไม่ค่อยพูด ซึ่งนักรูทกิจรายนี้คาดว่าอาจเกิดจากการที่วิทยากรไม่อธิบายให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเข้าใจว่าการประชุมครั้งนี้ต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วมด้วยการพูดแสดงความคิดเห็น รายละเอียดดังนี้

"ตอนคุยในกลุ่มเล็กมีประชาชน 3-4 คนไม่ค่อยพูด เวลาทำงานกลุ่มมักจะมีนักพูดอยู่ บางคนทำน้อยแต่พูดมาก ที่เป็นอย่างนี้อาจเป็นเพราะการปูพื้นตรงนี้ไม่ดี ไม่ได้พูดให้เข้าใจความสำคัญว่าทำไมทุกคนต้องพูด ทำไมต้องเคารพความคิดเห็นของคนอื่น และประธานมีความสำคัญอย่างไร การเตรียมคนตรงนี้ไม่ดี แล้วเป็นผลเสีย เพราะเป็นสิ่งที่นำไปใช้ทั้งวัน ถ้าคนเข้าใจว่าต้องการให้มีส่วนร่วม คนที่ไม่ถนัดเรื่องพูดเขาก็จะพยายามพูด

เวลาเราเอากระบวนการหรือวิธีการอะไรมาใช้ก็แล้วแต่ จะเกิดผลเมื่อเขาเข้าใจมันดี เขามีความรู้สึกกลมกลืนเป็นธรรมชาติสอดคล้องกับมัน แต่ถ้าเขามีความรู้สึกว่านี่เป็นวิธีการที่เขาต้องผ่าน มันจะมีความรู้สึกห่างเหิน"

ข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันไป ข้าราชการบางส่วนมีความเห็นว่า ในการประชุมกลุ่มย่อยสมาชิกทุกคนได้มีโอกาสพูด โดยเฉพาะในกลุ่มที่ประธานมีความสามารถ นอกจากนี้ ภายในกลุ่มมีการให้ความรักและความเมตตาต่อกัน ไม่มีความขัดแย้ง ส่วนข้าราชการอีกรายหนึ่งกลับมีความรู้สึกอึดอัด เพราะเมื่อมีการแสดงความคิดเห็นภายในกลุ่ม

ข้าราชการตกอยู่ในสภาพเหมือนจำเลยที่ถูกต่อว่า ในการพัฒนาด้านต่างๆ รวมทั้งการย่อหย่อนในการบังคับใช้กฎหมาย จึงไม่ค่อยได้มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็นมากนัก และถึงแม้จะพูด คนในกลุ่มก็ไม่รับฟังความเห็นเท่าไรนัก รายละเอียดดังนี้

"การพูดคุยในกลุ่มย่อยก็มีคนไม่ค่อยพูด ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการ เพราะกระบวนการตรงนี้ ราชการเป็นจำเลยตลอด เราต้องยอมรับความจริงตรงนี้ ภาคราชการจะถูกว่าไม่ทำตรงนั้นตรงนี้ตลอด ภาคราชการจึงเหมือนต้องไปรับฟังปัญหาของเขา

การแสดงความคิดเห็นก็ได้แสดง แต่เขาไม่รับฟังเท่าไร เพราะคิดว่าคุณพูดแบบข้าราชการ เช่น เรื่องสิ่งแวดล้อม เขาก็ว่าราชการในเรื่องการอนุญาต ซึ่งข้าราชการเรามีระเบียบแต่ไม่ค่อยปฏิบัติบังคับใช้ให้ถูกต้องตามกฎหมาย เราพูดอะไรไปก็ถูกเบรกตลอด แต่ก็ต้องยอมรับเขา ในเมื่อเราเข้ามาอยู่ในระบบ เอ ไอ ซี เราต้องรับฟังทุกคน...ผมและข้าราชการหลายคนมีความรู้สึกที่เราเป็นจำเลยของที่ประชุม มันอึดอัดพอสมควร เพราะเราไม่เคยเข้ากระบวนการอย่างนี้มาก่อน แต่ก็สนุกนะ"

(5) ขั้นตอนที่ผู้ร่วมสัมมนาเห็นว่าเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

ในการแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับขั้นตอนที่ผู้เข้าร่วมสัมมนารู้สึกว่าได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่นั้น ผู้วิจัยได้เปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ โดยจะตอบในลักษณะของขนาดกลุ่มประชุม (การคิดคนเดียว การประชุมกลุ่มเล็ก และการประชุมกลุ่มใหญ่) ลำดับที่ของปฏิบัติการประชุม (ปฏิบัติการที่ 1 ถึง 5) การประชุมขั้น เอ ไอ หรือ ซี (เอ หมายถึง ปฏิบัติการที่ 1 และ 2 ไอ หมายถึง ปฏิบัติการที่ 3 และ ซี หมายถึง ปฏิบัติการที่ 4 และ 5) หรือจะตอบในลักษณะของกิจกรรมที่ทำก็ได้ (เช่น การวาดภาพ และการเขียนข้อความลงบนกระดาษ เป็นต้น)

ผลจากการศึกษาวิจัยสรุปในภาพรวมได้ดังนี้

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เกือบทุกกลุ่มอาชีพ ยกเว้นกลุ่มนักวิชาการ มีความเห็นว่าการประชุมกลุ่มย่อยหรือกลุ่มเล็กที่มีอยู่ในทุกขั้นตอนของการประชุม เป็นช่วงที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้มากที่สุด เพราะสมาชิกทุกคนมีโอกาสได้พูดแสดงความคิดเห็น

ความเห็นรองลงไปในส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ มีความเห็นว่าทุกขั้นตอนของกระบวนการ เอ ไอ ซี เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ขั้นตอนของการคิดคนเดียว ขั้นปฏิบัติการที่ 1 และขั้นปฏิบัติการที่ 3 ซึ่งเป็นที่น่าสังเกตว่า ผู้ที่ชอบขั้นตอนนี้อยู่ในกลุ่มนักวิชาการทุกราย

ส่วนขั้นตอนอื่น ๆ ที่มีกลุ่มตัวอย่างเพียง 1-2 ราย เห็นว่าเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่นั้น ได้แก่ ปฏิบัติการที่ 2 ปฏิบัติการที่ 4 และปฏิบัติการที่ 5

สรุปผลการศึกษาตามกลุ่มอาชีพ ดังนี้

ประชาชน

กลุ่มประชาชนส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การประชุมกลุ่มย่อยเป็นช่วงที่เปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เพราะสมาชิกทุกคนในกลุ่มได้มีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็น โดยประชาชนรายหนึ่งมีความเห็นเพิ่มเติมว่า ถ้าไม่มีการแบ่งกลุ่มย่อยตนเองก็คงไม่มีโอกาสได้พูดเพราะเป็นการ "พูดแบบชาวบ้าน" ซึ่งหมายถึงว่าเป็นการพูดแบบไม่มีหลักทางวิชาการและไม่รู้หลักและวิธีในการพูด การนำเสนอในกลุ่มย่อยทำให้สามารถฝากความหวังไว้ได้อย่างไรก็ตาม ประชาชนอีกรายหนึ่งบอกว่า ถึงแม้จะมีโอกาสได้พูดอย่างทั่วถึง แต่บางครั้งประชาชนเองเป็นฝ่ายที่ไม่กล้าพูด

นอกจากนี้เป็นความเห็นที่กระจัดกระจาย โดยบางรายเห็นว่าทุกขั้นตอนเปิดโอกาสให้ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ บางรายเห็นว่าปฏิบัติการที่ 4 ที่ให้จัดทำรายละเอียดโครงการนั้น เป็นช่วงที่ได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เพราะอยากได้อะไรหรืออยากให้ใครมาช่วยก็สามารถแสดงความคิดเห็นและเขียนไว้ในแผนได้ และอีกรายหนึ่งชอบการวาดภาพ ซึ่งมีอยู่ในปฏิบัติการ 1 และ 2 โดยให้ความเห็นว่า ทำให้ได้สื่อถึงสิ่งที่ตนเองต้องการจะทำได้ดี โดยประชาชน 3 รายมีความเห็นที่น่าสนใจดังนี้

“ตอนที่เราจะมากำหนดเป็นแผนและทำรายละเอียดโครงการ (การประชุมปฏิบัติการ 4) รู้สึกว่าได้แสดงความเห็นเต็มที่ เพราะเราอยากจะได้อะไรก็แสดงความคิดเห็นไปได้ เช่น อยากทำในเรื่องธุรกิจชุมชน ผมก็ทำในภาพนั้นออกมาว่าอยากจะมีกองทุนมาส่งเสริม อยากมีฝ่ายวิชาการมาช่วย อยากให้ใครมาช่วยบ้างผมก็พยายามคิดและดึงเข้ามาใส่ไว้ในแผน”

“ทุกชั้น ตั้งแต่ปฏิบัติการ 1 ทำให้เราได้มีส่วนร่วมในการมองปัญหาด้วยกัน ปฏิบัติการ 3 ก็ทำให้ได้แสดงออกเต็มที่ในการศึกษาค้นคว้า และปฏิบัติการ 4 ตรงที่เปิดโอกาสให้เราได้สมัครเป็นสมาชิกของกลุ่มที่เราสนใจ ตอนนั้นเราจะวิ่งเข้ากลุ่มกันใหญ่เลย เป็นการเพิ่มความกระตือรือร้นของเราด้วย”

“ตอนแบ่งกลุ่มย่อย ต่างคนก็ต่างเสนอปัญหาของตัวเอง เป็นการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้พูด ตัวผมเองคิดว่าถ้าไม่มีการแบ่งกลุ่มย่อยผมคงไม่ได้เสนอปัญหา เพราะในกลุ่มใหญ่เราจะไม่ทันกับนักวิชาการหรือเจ้าหน้าที่มาจากหน่วยงานอื่น พูดแบบชาวบ้านกับนักวิชาการจะไม่เหมือนกัน เพราะบางครั้งวิทยากรที่นั่งฟังอยู่บนเวทีเขาจะไม่เข้าใจที่เราพูดแบบชาวบ้าน นักวิชาการเขาพูดแบบมีหลักการ ส่วนผมแม้จะเป็นแกนนำของชาวบ้านก็พูดแบบชาวบ้านๆ ในการนำปัญหาของเราไปเสนอในกลุ่มย่อย เราสามารถที่จะฝากความหวังไว้ตรงนั้น อยากให้อยู่ในแผนฯ 8 ด้วย”

นักพัฒนา

กลุ่มนักพัฒนาส่วนใหญ่มีความเห็นว่าขั้นตอนของการประชุมกลุ่มย่อยหรือกลุ่มเล็กประมาณ 10 คน เป็นขั้นที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด โดยมีการแลกเปลี่ยนความเห็นซึ่งกันและกัน นักพัฒนารายหนึ่งเห็นว่าชาวบ้านที่เป็นผู้นำและมีประสบการณ์มากเมื่ออยู่ในที่ประชุมจะกล้าพูด โดยให้ข้อสังเกตว่าผู้ที่เข้าร่วมสัมมนาควรจะเป็นคนที่กล้าแสดงออก ไม่เช่นนั้นอาจจะถูกครอบงำได้ นักพัฒนารายนี้กล่าวว่า

“การคิดร่วมกันในกลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้มาก อย่างผู้นำชาวบ้านที่ได้รับเลือกเป็นตัวแทนเข้ามาเป็นคนที่มีประสบการณ์มาก ทำให้เขาไม่กลัว กล้าแสดง

ความเห็น กล้าพูด การคิดร่วมกันตรงนี้ถ้าเป็นคนที่ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น จะมีปัญหานิดหน่อย ก็จะถูก DOMINATE (ครอบงำ)"

อย่างไรก็ตาม นักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่า เอ ไอ ซี มีการเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นไม่แตกต่างจากการประชุมโดยวิธีการอื่น เมื่อดูโดยรวมก็นับว่าใช้ได้

นักวิชาการ

กลุ่มนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ชั้น ไอ หรือปฏิบัติการที่ 3 เป็นชั้นที่มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ที่สุด เพราะเป็นชั้นที่เปิดโอกาสให้ทุกคนเสนอความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง มีโอกาสโต้แย้งกันมากขึ้น จึงเป็นชั้นที่รู้สึกสนุก

นักวิชาการบางรายยังได้แสดงความคิดเห็นว่า ชั้น เอ หรือปฏิบัติการที่ 1 และ 2 เป็นชั้นที่ได้แสดงความคิดเห็นของตัวเองมากที่สุด ซึ่งมีความเห็นใกล้เคียงกับนักวิชาการอีกรายหนึ่งซึ่งชอบการวาดภาพในชั้น เอ และชอบการเขียนข้อความใส่กระดาษในชั้น ไอ ซึ่งวิธีการทั้ง 2 นี้ อยู่ในประเภทของการคิดคนเดียว ส่งผลให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกันด้วยสันติวิธี เพราะเป็นวิธีการที่ไม่มีการพูดโต้แย้งกัน แต่จะมีการจัดลำดับให้ทุกคนได้มีโอกาสพูดอย่างเท่าเทียมกัน

ส่วนนักวิชาการอีกรายหนึ่ง เป็นผู้เดียวที่มีความเห็นว่า ปฏิบัติการที่ 5 เป็นชั้นที่เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด เนื่องจากเป็นชั้นที่จัดให้ผู้เข้าร่วมสัมมนากลุ่มอาชีพต่างๆ ที่มาจากจังหวัดเดียวกันได้อยู่กลุ่มเดียวกัน และให้เสนอกิจกรรมที่ควรดำเนินการภายในจังหวัดของตน ซึ่งโดยสาระแล้วเป็นเรื่องที่ใกล้ตัว และเป็นรูปธรรม จึงเป็นช่วงที่สามารถแสดงความคิดเห็นได้เป็นอย่างมาก โดยนักวิชาการ 2 ราย ได้แสดงความคิดเห็นดังนี้

"ในความคิดของพี่ ช่วงที่ให้เสนอแนะกิจกรรมที่ควรดำเนินการภายหลังการสัมมนาในปฏิบัติการที่ 5 เป็นชั้นที่ดีที่สุด มันเป็นเรื่องจริง เอาคนที่อยู่ในกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ในจังหวัดเดียวกันมานั่งคุยกัน โดยคิดในเรื่องที่ใกล้ตัว เป็นชั้นที่เป็นรูปธรรม จึงเป็นช่วงที่ได้แสดงความคิดเห็นมากที่สุด มันเริ่มมาจากตัวเราเอง และมาเป็นกลุ่ม เป็นขั้นตอนที่ดี"

"ผมชอบการวาดภาพและการเขียนข้อความใส่แผ่นกระดาษ เรื่องของการวาดภาพรู้สึกว่ามันง่าย เมื่อวาดแล้วให้ทุกคนมาเล่าว่าที่เขาวาดเขาคิดอะไร ทุกคนสามารถพูดได้ และภาพก็แสดงคำบรรยายถึงความต้องการของหลาย ๆ คน พอเป็นเรื่องของกลยุทธ์ก็ให้ทุกคนเขียนก็ข้อก็ได้ในแผ่นกระดาษ แล้วให้ทุกคนมาติดไว้ในกลุ่ม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนได้มีส่วนร่วมอย่างเท่าเทียมกัน ผมว่า 2 วิธีนี้ค่อนข้างมีประโยชน์ ไม่ใช่ให้ทุกคนมาพูด เพราะพอพูดชอบมีคนเถียง หลายคนไม่มีสมาธิในการฟัง จะรีบเถียงโดยไม่คิด"

นักธุรกิจ

สำหรับกลุ่มนักธุรกิจ ส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการประชุมกลุ่มย่อยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ เพราะสมาชิกกลุ่มทุกคนได้มีโอกาสพูด ส่วนนักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่าในช่วงปฏิบัติการที่ 1 เพราะมีประเด็นให้คุยกันได้มาก และบางรายเห็นว่าทุกขั้นตอนของกระบวนการนี้ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่เท่าเทียมกัน

ข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการส่วนหนึ่งเห็นว่าการประชุมกลุ่มย่อยที่มีอยู่ในทุกปฏิบัติการ เป็นขั้นที่แสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เพราะทุกคนได้มีส่วนร่วม แต่ทั้งนี้ต้องมีประธานกลุ่มที่สามารถจัดให้ทุกคนได้มีโอกาสพูด

ข้าราชการอีกส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ขั้นตอนที่ทำให้คิดคนเดียว โดยเฉพาะการวาดภาพเป็นขั้นที่ได้แสดงความคิดเห็นมาก เพราะไม่มีใครมาชี้นำได้ และข้าราชการบางรายมีความเห็นว่าทุกช่วงเปิดโอกาสให้อย่างเท่าเทียมกัน แต่มีปัญหาที่ให้เวลาน้อยเกินไป

(6) มุมมองของผู้เข้าร่วมสัมมนาต่อความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ ผลต่อการสื่อสาร และข้อเสนอแนะ

จากการประมวลความเห็นของกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ต่อความหลากหลายของกลุ่มอาชีพที่เข้าประชุมร่วมกันนั้น มีทั้งความเห็นว่าเป็นสิ่งที่ดี และความเห็นว่ามันก่อให้เกิดปัญหาบางประการตามมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาในการสื่อสาร ซึ่งผู้เข้าร่วมประชุมเองก็ได้พยายามหาวิธีการแก้ไขปัญหานั้นเฉพาะหน้า รวมทั้งมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติม ดังผลการศึกษาต่อไปนี้

มุมมองต่อความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ

- **ข้อดีของความหลากหลาย** ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า การเชิญกลุ่มอาชีพต่างๆ มาประชุมร่วมกัน ช่วยให้ได้ความคิดที่หลากหลาย และมีความสมบูรณ์จากมุมมองของอาชีพต่างๆ ในเวลาเดียวกัน โดยกลุ่มประชาชน กลุ่มนักพัฒนา และกลุ่มนักวิชาการ มีความเห็นว่าแต่ละกลุ่มอาชีพต่างฝ่ายต่างช่วยจุดประกายความคิด ช่วยให้ได้ความคิดใหม่ ๆ โดยความคิดจากประสบการณ์ของแต่ละกลุ่มอาชีพจะช่วยเสริมซึ่งกันและกัน และกลุ่มนักพัฒนา กลุ่มนักธุรกิจ และกลุ่มข้าราชการ มีความเห็นว่า จากการได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ช่วยให้แต่ละอาชีพได้รู้ความคิดกัน รวมทั้งได้ทราบถึงผลกระทบที่จะมีต่อคนกลุ่มอื่น ช่วยให้เกิดการประสานความเข้าใจ ตลอดจนสามารถเชื่อมโยงการพัฒนาในอนาคต

ส่วนกลุ่มนักวิชาการ มีความเห็นว่า ความหลากหลายของกลุ่มอาชีพมีประโยชน์ต่อการกำหนดวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ รวมทั้งการกำหนดยุทธศาสตร์ร่วมกัน ซึ่งจะสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง เพราะตามธรรมชาติในสังคมมีความหลากหลาย โดยนักพัฒนาบางคนเห็นว่าการทำงานพัฒนาฯ นั้น ต้องการคนที่หลากหลาย

- **ข้อด้อยของความหลากหลาย** กลุ่มนักวิชาการบางรายมีความเห็นว่าการสรุปประเด็นการพัฒนาที่เป็นความเห็นร่วมกันของทุกอาชีพนั้น ทำให้สูญเสียรายละเอียดของแนวทางการพัฒนาในแต่ละอาชีพ โดยกลุ่มข้าราชการบางรายมีความเห็นว่าการประชุมร่วมกันหลากหลายอาชีพทำให้ไม่ได้สาระและคุณภาพของแผนฯ เท่าที่ควร เพราะหาไม่มีการแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่

ผลต่อการสื่อสาร

- **ความแตกต่างด้านสถานภาพทางสังคม** กลุ่มอาชีพเกือบทุกกลุ่มมีความเห็นว่า กลุ่มประชาชนหรือชาวบ้านที่ไม่ใช่ผู้นำ มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นน้อย โดยบางคนก็ไม่ค่อยกล้าพูด และบางคนก็มีความอึดอัดที่ไม่มีความสามารถในการพูดและเขียน

ส่วนประชาชนที่เป็นผู้นำ พบว่ามีศักยภาพในการพูดสูงมาก และมีความกระตือรือร้นที่จะแสดงความคิดเห็น โดยประชาชนที่เป็นผู้นำนี้มี 2 ประเภท คือ

ประเภทหนึ่งเป็นนักคิดหัวก้าวหน้าไม่มีความกดดัน ส่วนอีกประเภทหนึ่งซึ่งมักเป็นผู้นำชุมชน มีความกดดันจากการเป็นผู้ด้อยโอกาส มีความกล้าพูดอย่างมาก และมีความต้องการให้ได้รับความสนใจและช่วยเหลือจากฝ่ายต่างๆ จนเกิดความขัดแย้งขึ้นในการประชุม กลุ่มอาชีพอื่นๆ ที่ต้องการลดความขัดแย้งจึงไม่ออกมาโต้แย้ง และไม่แสดงความคิดเห็น ซึ่งนับเป็นผลเสียต่อการระดมความคิด

จากการศึกษาพบว่า กลุ่มชนชั้นกลางขึ้นไปเป็นกลุ่มที่ได้มีโอกาสพูดมาก และมักได้รับการเลือกให้เป็นประธานในการประชุมกลุ่มย่อย โดยมีความเห็นว่ากลุ่มที่ได้แสดงออกมาก ได้แก่ กลุ่มนักธุรกิจ นักพัฒนา นักวิชาการ และข้าราชการ แต่มีข้อสังเกตจากนักวิชาการรายหนึ่งว่า นักพัฒนาและนักวิชาการ เป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการดีว่าต้องการรับฟังความเห็นจากทุกฝ่ายจึงไม่พูดมาก และรับฟังชาวบ้านมากกว่า นักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่าศักยภาพในการคิดอยู่ที่ตัวบุคคลไม่ได้ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางสังคม และยังมีข้อสังเกตจากกลุ่มข้าราชการ 2 รายว่า ในที่ประชุมกลุ่มข้าราชการไม่ค่อยได้พูด โดยตกเป็นฝ่ายรับฟังปัญหามากกว่า และถึงแม้จะได้พูดก็ไม่มีน้ำหนักเท่าไร นอกจากนี้ยังรู้และเข้าใจปัญหาต่าง ๆ เป็นอย่างดีจึงไม่พูด โดยข้าราชการ 2 รายนี้ มีความเห็นตรงกันว่าสถานภาพด้านอาชีพและสถานภาพทางสังคมมีผลมากต่อการสื่อสาร เพราะมีข้าราชการที่เข้าประชุมในฐานะประชาชนสามารถพูดแสดงความคิดเห็นได้มาก

อย่างไรก็ตาม ผู้เข้าร่วมประชุมจากหลายกลุ่มอาชีพที่มีสถานภาพทางสังคมดีก็ก็จะมีความรู้สึกเห็นใจผู้ที่มีสถานภาพต่ำกว่า โดยบางรายเกรงว่าความคิดของตนเองจะไปครอบงำความคิดของผู้อื่น จึงพยายามระวังในการพูด นอกจากนี้ในการประชุมกลุ่มย่อยบางกลุ่ม กลุ่มอาชีพอื่น ๆ ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มประชาชนได้พูดมากเป็นพิเศษ หรือบางกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมสูงได้พยายามช่วยให้คนที่มีสถานภาพต่ำกว่ากล้าพูด โดยการพูดแบบถ่อมตัว ไม่แสดงความรู้มาก ซึ่งทำให้ผลการประชุมไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร

- ความแตกต่างด้านการศึกษา โดยภาพรวมทุกกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่ากลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่ผู้นำไม่ค่อยมีความมั่นใจในการพูด กลุ่มประชาชนบางรายมีความเห็นว่า ความแตกต่างด้านการศึกษาไม่เป็นปัญหาในการพูด เพราะรู้สึกได้ถึงควมมี

ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน แต่ประชาชนบางรายก็มีความรู้สึกว่าคุณที่มีการศึกษาน้อยมีความอายที่จะแสดงออกเพราะไม่มีความสามารถในการพูดและการเขียน

กลุ่มนักวิชาการบางรายมีความเห็นว่า คนที่มีความรู้สูงและพูดเก่ง มักจะได้พูดก่อน และเป็นผู้ที่นำกลุ่ม มีนักวิชาการเพียงรายเดียวที่มีความเห็นว่าคนที่มีการศึกษาสูงพูดน้อย เพราะกลัวพูดผิด

- ความแตกต่างด้านเพศและวัย กลุ่มตัวอย่างหลายรายมีความเห็นว่า ความแตกต่างด้านเพศและวัยไม่ใช่อุปสรรคในการสื่อสาร โดยพบว่าผู้หญิงบางคนพูดเก่งกว่าผู้ชาย และเยาวชนส่วนใหญ่กล้าพูด แต่มีนักพัฒนารายหนึ่งพบว่าผู้หญิงบางคนเรียบร้อยและขี้อาย ไม่ค่อยกล้าพูด ทั้งที่มีความคิดดี ๆ อยู่มาก แต่ไม่ใช่คนพูด จึงไม่สามารถนำเสนอความคิดของตัวเองได้อย่างชัดเจน ส่วนนักพัฒนาอีกรายหนึ่งพบว่าคนที่มีความรู้สูงอยู่ในกลุ่มมักจะขึ้นนำการประชุมโดยไม่รู้ตัว

- การรู้จักกัน/ความสนิทสนม กลุ่มตัวอย่างหลายรายมีความเห็นว่าการเชิญผู้เข้าร่วมประชุมที่มาจากหลากหลายกลุ่มอาชีพ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่รู้จักกัน ในระยะแรกๆ ที่ยังไม่รู้จักกันนั้นจะมีความระมัดระวัง การพูดแสดงความคิดเห็นยังไม่เปิดใจกันเท่าที่ควร อาจทำให้ไม่ได้ข้อมูลที่แท้จริง ส่วนนักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่า ในการประชุมมีการฟังความคิดเห็นของคนอื่น เพราะยังไม่รู้จักกันมาก่อน จึงมีความเกรงใจอยู่บ้าง การไม่รู้จักกันมาก่อนจึงทำให้การโต้เถียงน้อยลง ส่วนคนที่รู้จักกันมาก่อน ซึ่งมีอยู่ส่วนหนึ่งมีการปฏิบัติตามกฎ กติกา ในระดับหนึ่ง

อย่างไรก็ตาม นักวิชาการรายหนึ่งให้ความเห็นว่า น่าสนใจว่า จากการเข้าร่วมประชุมพบว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาที่รู้จักกันมาก่อนและมีกระบวนการเรียนรู้หรือแนวคิดแบบเดียวกัน เมื่ออยู่ในที่ประชุมจะมีความเห็นคล้ายตามกันแบบ “เป็นปีเป็นขลุ่ย” จนทำให้คนอื่น ๆ ไม่กล้าพูดแสดงความคิดเห็น

- ความขัดแย้งในการประชุม กลุ่มตัวอย่างหลายรายไม่พบความขัดแย้งในการประชุม โดยมีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันดี แต่ก็มีกลุ่มตัวอย่างหลายรายที่พบว่าเกิดความขัดแย้งขึ้นในการประชุมอันเนื่องมาจากความหลากหลายกลุ่มอาชีพของ

ผู้เข้าร่วมประชุม เช่น ประชาชนบางคนพบว่าการแสดงความคิดเห็นนั้นต่างก็มองในมุมของตนเอง แนวคิดสวนทางกันตลอดเวลา ทำให้ไม่เปิดใจกันเท่าที่ควร ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งได้ ส่วนนักธุรกิจบางรายก็พบว่าจากการให้คิดสิ่งที่ปรารถนาในปฏิบัติการที่ 2 นั้น กลุ่มอาชีพบางกลุ่มก็พยายามจะให้ภาพฝันของตนเองเป็นจริง โดยไม่ฟังเหตุผลของกลุ่มอื่นๆ หรือไม่คิดถึงประโยชน์ของส่วนรวม ในที่สุดฝ่ายที่ไม่อยากได้แย้งจึงไม่พูดแสดงความคิดเห็น และข้าราชการอีกรายหนึ่งก็พบว่า แต่ละกลุ่มอาชีพอยากให้ปัญหาของตนเองได้รับการแก้ไข จึงเกิดความขัดแย้งขึ้นในการประชุม

วิธีแก้ปัญหา/ข้อเสนอแนะ

- กลุ่มตัวอย่างหลายรายให้ความเห็นว่า ถ้าประธานกลุ่มมีความสามารถ ทุกคนในกลุ่มจะมีโอกาสได้พูด สำหรับกลุ่มที่มีปัญหามีคนไม่กล้าพูดนั้น ได้มีการแก้ปัญหามาโดยการจัดคิวให้พูด หรือคนที่มีการศึกษาหรือสถานภาพทางสังคมสูงกว่าให้กำลังใจแก่คนที่ด้อยกว่าเพื่อให้กล้าพูด นอกจากนี้ต้องหาวิธีที่ไม่ทำให้กลุ่มประชาชนมีความรู้สึกอึดอัดและไม่รู้สึกว่าคนอื่นรู้มากกว่าจนไม่กล้าพูด

- กลุ่มตัวอย่างหลายรายเห็นสอดคล้องกันว่า ก่อนที่จะเริ่มประชุมควรมีการแนะนำให้รู้จักกัน และมีกิจกรรมเพื่อละลายพฤติกรรมให้รู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน เพราะเมื่อเกิดความคุ้นเคยกันแล้วจะเปิดใจแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่และเปิดเผย ซึ่งจะส่งผลให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องชัดเจน และมีประโยชน์ต่อการทำแผนฯ อย่างแท้จริง

- กลุ่มตัวอย่างจากทุกกลุ่มอาชีพ ยกเว้นกลุ่มประชาชน ได้เสนอแนะว่า น่าจะจัดการสัมมนาใน 2 ระดับ โดยระดับแรก จัดสัมมนาเฉพาะกลุ่มอาชีพเดียวกันก่อน เพื่อให้ได้ความคิดในกรอบของแต่ละอาชีพ จากนั้นจึงจัดสัมมนาคณะอาชีพ เพื่อให้ได้แนวคิดในกรอบของสังคมทั้งหมด โดยนักธุรกิจรายหนึ่งมีความเห็นว่า การนำคนหลายหลายมาสัมมนาร่วมกันนั้น ต้องมีกฎเกณฑ์และกรอบในการคิดด้วย ส่วนประชาชนรายหนึ่งเสนอให้จัดประชุมแยกแต่ละกลุ่มอาชีพ โดย สศช. เป็นผู้รวบรวมความคิด

นอกจากนี้ นักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่า การคิดยุทธศาสตร์เพื่อแก้ไขปัญหาคควรจัดสัมมนาเฉพาะกลุ่มอาชีพ ซึ่งสอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการรายหนึ่งว่า

การแก้ปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้คิด ไม่ควรให้คนหลากหลายมาร่วมคิด นักวิชาการรายนี้ยังมีความเห็นอีกว่าคนที่มีความรู้พื้นฐานการเรียนรู้แบบเดียวกันควรจะประชุมร่วมกัน จะสามารถต่อยอดความคิดได้ดีและรวดเร็ว

สรุปความเห็นของแต่ละกลุ่มอาชีพที่มีความแตกต่างกันได้ดังนี้

ประชาชน

ส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีต่อความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ บางรายเห็นว่าความแตกต่างด้านการศึกษาไม่มีปัญหา แต่บางรายก็รู้สึกอายที่จะแสดงออก เพราะเห็นว่าคุณอื่นมีประสบการณ์และความรู้สูงกว่า แต่เมื่อได้มีความรู้จักกันในระดับหนึ่งแล้วก็จะหายเขินอาย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้มากทีเดียว ซึ่งจากประสบการณ์ของประชาชนหลายรายพบว่า กลุ่มอาชีพอื่น ๆ พยายามช่วยให้กลุ่มประชาชนกล้าพูด เช่น การจัดคิวให้พูด ซึ่งเท่ากับเป็นการบังคับให้พูด ในตอนแรกอาจพูดไม่ค่อยออก แต่พอถึงจุดหนึ่งก็จะสามารถพูดได้คล่อง หรือบางรายพบว่ากลุ่มที่มีความรู้สูงกว่าให้กำลังใจและเปิดโอกาสให้คนที่ความรู้ต่ำกว่า ช่วยให้ตนเองอยากจะทำ

กลุ่มประชาชนพบว่า คนที่มีสถานภาพดีกว่าตนเองได้รับเลือกให้เป็นประธานกลุ่ม ซึ่งตนเองก็เห็นด้วย เพราะคิดว่าคนที่มีการศึกษาดีกว่าน่าจะมึ่วิธีคิดที่ดีและเร็วกว่า รวมทั้งมีวิสัยทัศน์กว้างไกล

ประชาชนส่วนใหญ่พบว่า การประชุมมีบรรยากาศดี มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันอย่างทั่วถึง ถ้าจะมีการถกเถียงก็เพื่อให้ได้ข้อสรุปที่ชัดเจน หรือมีความขัดแย้งกันบ้างเล็กน้อยก็ไม่มีการแสดงออกในที่ประชุม มีประชาชนเพียงรายเดียวที่พบว่าเกิดความขัดแย้งและรู้สึกกดดัน โดยเห็นว่าคนแต่ละกลุ่มอาชีพมีแนวคิดสวนทางกันตลอดเวลา เพราะต่างก็มองในมุมของตนเอง รวมทั้งยังคิดว่าภาคธุรกิจใหญ่ ๆ ไม่เคยมองเห็นความสำคัญของชุมชน และไม่เคยคิดว่าจะอยู่ร่วมกันได้อย่างไร ซึ่งกลุ่มชุมชนที่ได้ร่วมการสัมมนาประเมินแล้วเห็นว่ามี ความขัดแย้ง ทำให้ลำบากใจ นอกจากนี้ เห็นว่าในการแสดงความคิดเห็นไม่เปิดใจกันเท่าที่ควร เพราะกลุ่มประชาชนที่เป็นคนด้อยโอกาสไม่ค่อยได้เสนอความ

เห็น ประชาชนรายนี้จึงได้มีข้อเสนอว่าควรจัดประชุมแยกตามกลุ่มอาชีพ โดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ที ละกลุ่ม แล้วจึงนำความเห็นที่ได้มารวมกัน

ประชาชนบางรายได้ให้ความเห็นไว้ดังนี้

"การมีหลากหลายความคิดทำให้เร็วขึ้นในการรวบรวมแนวความคิดจากหลาย ๆ ฐานได้ในเวลาเดียวกัน แต่ถ้าเอาคนฐานรากเดียวกันมา สิ่งที่ได้จะเป็นความคิดแบบเก่า เวลาคิดอะไรไม่ออกก็ไม่มีใครมาช่วยจุดประกายความคิด ผมอยากจะมีคนชง คนแต่ง คนปรุงขึ้นมา ให้มีสีสัน มีรสชาติขึ้นมา"

"ในการประชุมไม่น่าจะเอาคนหลากหลายอาชีพมารวมกัน แนวคิดสวนทางกันตลอดเวลา เพราะคิดกันคนละเรื่อง อย่างที่ก็พูดเรื่องชุมชน กลุ่มออมทรัพย์ และเรื่องอาชีพ พวกข้าราชการก็พูดกันถึงเรื่องราชการ ระดับพ่อค้าใหญ่ๆ ก็จะไปพูดถึงภาคธุรกิจใหญ่ๆ เขาไม่เคยมองเห็นภาพของชุมชน เขาไม่เคยคิดว่าชุมชนจะสามารถอยู่กับธุรกิจได้อย่างไร พวกชุมชนหลายคนที่ไปกันวันนั้น เราก็ประเมินกันหลังจากประชุมแล้ว มีความเห็นว่า เวทีนี้ถ้าเข้าร่วมกันดูแล้วมันเป็นเรื่องของความขัดแย้ง หรือเป็นเรื่องของความลำบากใจด้วย"

นักพัฒนา

นักพัฒนาส่วนใหญ่เห็นว่าการประชุมคณะอาชีพเป็นสิ่งที่ดี เพราะเป็นการหาภาพรวมของการพัฒนาประเทศ โดยนักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่า การประชุมคณะอาชีพในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ทำให้ได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์กัน ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาบางคนได้ทำแผนระดับท้องถิ่นมาแล้ว การได้ทำแผนระดับภาคและระดับประเทศจะช่วยให้เกิดความเชื่อมโยงของแผนระดับต่างๆ ได้ดีขึ้น ถ้าเอาคนที่มีความรู้พื้นฐานแบบเดียวกันมาประชุม จะไม่เกิดความหลากหลายทางความคิด และไม่เกิดมุมมองใหม่ๆ ในการพัฒนาประเทศ

ในเรื่องความแตกต่างของสถานภาพนั้น นักพัฒนาส่วนหนึ่งเห็นว่าขึ้นอยู่กับตัวบุคคล โดยประชาชนที่เป็นผู้มีประสบการณ์ เป็นนักคิด นักพูด แม้จะจบการศึกษาต่ำ

ก็สามารถมีความคิดที่ดีได้ ซึ่งบางครั้งมีความเห็นที่ดีกว่านักวิชาการด้วยซ้ำไป แต่ในสภาพสังคมไทยมักจะเห็นว่าคนที่มีการศึกษาสูง หรือทำงานราชการ คือคนที่มีความรู้มากกว่าชาวบ้าน

สำหรับผลที่มีต่อการสื่อสารนั้น นักพัฒนาส่วนหนึ่งพบว่าการมีคนหลากหลายอาชีพมาประชุมร่วมกันไม่มีปัญหา ทุกคนกล้าพูด โดยเฉพาะผู้หญิงก็กล้าพูด ความแตกต่างของเพศและวัยไม่มีปัญหาในการแสดงออก และโดยเฉลี่ยจะอยู่ในวัยที่ใกล้เคียงกัน ไม่ว่าจะเป็อายุหรือประสบการณ์ในการทำงาน เด็กรุ่นใหม่ทำงานด้านการพัฒนาสังคมมักจะมีความคิดดีและมีความกล้าแสดงออก แต่อุปสรรคอยู่ที่ความสามารถในการพูดมากกว่า เพราะชาวบ้านผู้หญิงบางคนที่มีความคิดดีๆ แต่ไม่ใช่ักพูดก็ไม่สามารถนำเสนอความคิดของตัวเองได้อย่างชัดเจน

นอกจากนี้ นักพัฒนาอีกส่วนหนึ่งพบว่าชาวบ้านที่ไม่ใช่ผู้นำเมื่อมาประชุมร่วมกับนักธุรกิจและนักวิชาการ แทบจะไม่มีโอกาสได้พูดเลย คนที่เป็นนักวิชาการหรือกลุ่มคนชั้นกลางมักได้พูดมาก เพราะพูดเก่งอยู่แล้ว นักพัฒนารายหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่า การจัดทำยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาแต่ละด้าน ควรจัดประชุมเฉพาะผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เพราะจะสามารถให้รายละเอียดได้ดี

นักพัฒนาบางรายได้ให้ข้อคิดเห็นดังนี้

"กลุ่มคนที่ทำงานในฐานเดียวกัน เมื่อมาประชุมร่วมกันจะดี ในแง่ที่เอาประสบการณ์ของตัวเองมาแลกเปลี่ยนกัน บางคนก็จะทำงานในส่วนของแผนในท้องถิ่นมาแล้ว เมื่อเอาแผนระดับภาคและระดับประเทศมาให้คนที่ทำงานในท้องถิ่นคิดเป็นเรื่องดี"

การประชุมร่วมกันทุกอาชีพในกลุ่มย่อยและกลุ่มใหญ่ก็ดี เพราะถ้าเราทำแผนตรงนี้ขึ้นมาในกลุ่มของเรา แล้วเอา 2 กลุ่มมารวมกัน โดยที่ไม่รู้ว่าอีกกลุ่มเขาคิดอะไร จะไม่ดี เพราะความจริงแผนต้องเชื่อมโยงกันหมด ต้องมีข้อต่อของงานที่เราต่างคนต่างทำ ถ้าเอาความสนิทสนมโดยพื้นฐาน ความหลากหลายทางความคิดจะไม่เกิด ความต่างของมุมมองใหม่ ๆ จะไม่เกิด..."

นักวิชาการ

นักวิชาการบางรายมีความเป็นห่วงว่าความคิดของตัวเองอาจจะไปครอบความคิดของคนอื่น ความหลากหลายมีข้อดี คือ ได้ทราบประสบการณ์ของคนที่อยู่ต่างพื้นที่กัน แต่ถ้าทุกคนไม่เปิดใจยอมรับก็จะมีปัญหาและเกิดเป็นความขัดแย้งได้ ดังนั้นจึงเห็นว่าผู้เข้าร่วมสัมมนาจะต้องสลายพฤติกรรมเดิม รับฟังทุกคนเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น อาจใช้วิธีเล่นเกมส์เพื่อให้รู้จักกันก่อน และให้เกิดความรู้สึกว่ามาร่วมกันทำงานด้วยอุดมการณ์เดียวกัน แต่ประสบการณ์ของนักวิชาการรายนี้พบว่ามีการแนะนำให้รู้จักกันเท่านั้น ไม่มีกิจกรรมละลายพฤติกรรม

นักวิชาการอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่า ควรนำแนวความคิดของกลุ่มต่างๆ ที่มีอยู่แล้วมาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานจะเกิดประโยชน์มาก การที่จะหาแนวคิดออกมาในทันทีนั้น การทำในกลุ่มชาวบ้านทำได้ยาก แต่จะสามารถทำได้ในกลุ่มที่รวมตัวเป็นเครือข่ายภายใต้กระบวนการเรียนรู้แบบเดียวกัน เช่น มีการประชุมร่วมกันเป็นประจำในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจเป็นเรื่องของกลุ่มออมทรัพย์ หรือกลุ่มประมง เป็นต้น โดยในการระดมความคิดนั้นเห็นว่าควรจะให้คนที่มีความรู้พื้นฐานเดียวกันมาประชุมร่วมกัน ซึ่งจะสามารถเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหได้อย่างชัดเจน มากกว่าที่จะให้คนกลุ่มอื่นๆ ที่ไม่เกี่ยวข้องมาให้ข้อเสนอแนะ โดยนักวิชาการรายนี้มีความเห็นว่าการแก้ปัญหเฉพาะเรื่องควรให้กลุ่มอาชีพนั้นๆ เป็นผู้คิด การให้คนหลากหลายอาชีพมาร่วมกันคิดนั้น การสรุปประเด็นเพื่อให้ได้ความคิดร่วมกันของทุกอาชีพ ทำให้สูญเสียรายละเอียดของแนวทางการพัฒนาในแต่ละอาชีพที่มีความแตกต่างกัน ซึ่งอาจเป็นประเด็นสำคัญในการพัฒนาประเทศ นำไปสู่การปฏิบัติแบบเดิมที่แทบไม่มีการพัฒนา

ส่วนประเด็นทางด้านการสื่อสาร นักวิชาการส่วนหนึ่งพบว่า กลุ่มประชาชนที่ไม่ใช่ผู้นำไม่ค่อยกล้าแสดงออกในช่วงแรกๆ แต่ขั้นต่อไปเริ่มกล้าพูดมากขึ้น คนที่มีความรู้สูงหรือพูดเก่งจะได้พูดก่อน และพูดมากกว่า รวมทั้งเป็นผู้ชี้นำกลุ่ม แม้ว่าวิทยากรจะได้พยายามเน้นขอให้ทุกคนแสดงความคิดเห็นอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน ขึ้นชมกัน ก็ช่วยลดช่องว่างของการสื่อสารลงไปได้บ้างเท่านั้น กลุ่มประชาชนที่ไม่คุ้นกับการแสดงความคิดเห็นการสัมมนาจะพูดน้อย ทำให้ได้รับความเห็นจากกลุ่มนี้น้อย นอกจากนี้ กลุ่มประชาชนเอง

มักจะคอยให้คนอื่นพูดก่อน ตนเองพูดภายหลัง หรือบางรายก็คอยพยักหน้า จึงเห็นได้ว่าความสามารถในการสื่อสารนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับบุคลิกส่วนตัวและประสบการณ์ในการพูดของแต่ละคนด้วย

นักวิชาการอีกส่วนหนึ่งพบว่า การประชุมแบบคละอาซีพนั้น กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้นำกลุ่มและมีประสบการณ์ในพื้นที่ มีโอกาสได้แสดงความคิดเห็นมากกว่ากลุ่มอื่นๆ เพราะกลุ่มอื่นๆ เชื่อถือและให้เกียรติ รู้ว่าคนนี้พูดในสิ่งที่มีสาระ นอกจากนี้นักวิชาการรายหนึ่งพบว่ากลุ่มที่มีการศึกษาสูงจะพูดน้อย ไว้เชิง เพราะกลัวพูดผิด และพบว่าผู้หญิงพูดเก่งกว่าผู้ชาย ความแตกต่างของวัยไม่เป็นปัญหาต่อการสื่อสาร เพราะช่วงอายุห่างกันไม่มาก อยู่ในช่วง 30-50 ปี

นักวิชาการอีกรายหนึ่งยังพบว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาที่มาจากเครือข่ายเดียวกัน รู้จักกันมาก่อน โดยมีการเรียนรู้ร่วมกันภายใต้กระบวนการเดียวกัน เมื่อมาประชุมร่วมกันในกลุ่มคนที่หลากหลาย ก็จะมีความเห็นคล้ายตามกันในลักษณะ "เข้ากันเป็นปีเป็นขลุ่ย" ทำให้คนอื่นไม่กล้าแสดงความคิดเห็น

สำหรับกลุ่มที่นักวิชาการมีความเห็นว่าพูดเก่งนั้น อยู่ในกลุ่มนักพัฒนาข้าราชการ และนักวิชาการ แต่บางรายกลับมีความเห็นว่า นักพัฒนาและนักวิชาการเป็นผู้ที่เข้าใจกระบวนการดีว่าต้องการรับฟังความเห็นจากทุกฝ่าย จึงไม่พูดมาก และรับฟังชาวบ้านมากกว่า

กลุ่มนักวิชาการส่วนหนึ่งได้ให้ข้อเสนอแนะว่า ควรจัดสัมมนาทั้ง 2 แบบ คือ สัมมนาเฉพาะกลุ่มอาซีพก่อน เพื่อให้ได้ความคิดในกรอบของแต่ละอาซีพ จากนั้นจึงจัดคละอาซีพ เพื่อให้ได้แนวคิดในกรอบของสังคมทั้งหมด ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการนำมาปฏิบัติ เพราะในสังคมมีความหลากหลาย แต่บางรายเห็นว่าการหาแนวทางแก้ไขปัญหาอย่างใดอย่างหนึ่ง ไม่ควรให้คนหลากหลายอาซีพมาร่วมกันคิด ควรให้ผู้ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนั้นๆ เป็นผู้คิด

นักวิชาการบางรายได้ให้ข้อคิดเห็น ดังนี้

“ความหลากหลายของคนผมถือว่าบางครั้งก็เป็นจุดดี บางครั้งก็เป็นจุดอ่อน เรามองกับเขามองมันขึ้นอยู่กับประสบการณ์เบื้องหลัง เราอาจจะคุ้นเคยกับเศรษฐกิจในเมือง เรื่องธุรกิจ เรื่องธนาคาร แต่ท่านที่มาจากชนบท ท่านก็มองปัญหาชนบท ปัญหาของครัวเรือน ปัญหาที่ทำกิน หรือป่าไม้ ซึ่งมองในพื้นที่ เราก็ได้รับความรู้จากประสบการณ์ของเขา

ความหลากหลายตรงนี้ ถ้าทุกคนไม่ยอมรับจะมีปัญหา สร้างความขัดแย้ง เช่น เขาเห็นผมมาจากแบงค็อกชาติ เขามองว่าเราเข้าข้างนายทุน เมื่อเขาคิดอย่างนั้นเขาจะไม่ฟังข้อเสนอแนะ เขาจะบอกว่าคุณพูดแต่เรื่องนายทุน พูดแต่เรื่องธุรกิจ เมื่อผมเข้าประชุมผมรู้แล้วว่า เราต้องถอดใจสลายพฤติกรรมว่า เราต้องฟังทุกคนเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้สึก แต่บางท่านอาจจะไม่ฟัง”

“สำหรับคนที่มีโอกาสพูดมากก็เป็นชาวบ้านในระดับผู้นำกลุ่ม เพราะคนอื่นฟังเขา นักวิชาการและ เอ็นจีโอ ก็ให้เกียรติ รู้ว่าคนนี่เขาพูดในสิ่งที่มีสาระ เมื่ออยู่ในกลุ่มนักวิชาการ และ เอ็นจีโอ พูดไม่มากหรอก เพราะเขาเข้าใจกระบวนการว่าเราต้องการทำอะไร

สรุปแล้ว ผู้ที่พูดมากและพูดน้อย ก็อยู่ในกลุ่มชาวบ้าน ผมยืนยันได้เลย นักวิชาการอาจจะมั่วทำทีอะไรบ้าง แต่เขาก็มีโอกาสแสดงความคิดเห็นไม่มาก ยังฟังชาวบ้านอยู่...”

นักธุรกิจ

นักธุรกิจรายหนึ่งมีความเห็นว่า การให้คนที่หลากหลายมาประชุมร่วมกัน นับเป็นการสื่อสารสองทาง (two ways communication) ระหว่างกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นการเปิดโอกาสให้แต่ละกลุ่มอาชีพมีการประสานความเข้าใจกัน จากการที่ได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ส่วนบางรายเห็นว่าการเชิญกลุ่มนักพัฒนาเข้าร่วม มีการแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาโดยไม่ต้องห่วงเกรงผลกระทบนั้น มีประโยชน์มาก เพราะทำให้ได้ข้อเท็จจริง นักธุรกิจส่วนหนึ่งพบว่าประชาชนมักพูดเรื่องที่ใกล้ตัว ส่วนภาคเอกชนมักพูดภาพรวม

ส่วนใหญ่กลุ่มนักธุรกิจเองไม่มีปัญหาในด้านการสื่อสาร บางรายมีความรู้สึกเห็นใจคนที่ด้อยกว่า เพราะเห็นว่าการแสดงความคิดเห็นในที่ประชุมต้องมีเหตุผลที่ดีจึงจะสามารถถกเถียงกับคนอื่นได้ จากประสบการณ์พบว่ากลุ่มประชาชนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นน้อย ภาคเอกชนและนักพัฒนาได้แสดงความคิดเห็นมาก อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจรายนี้เห็นว่าเป็นการดีที่ให้กลุ่มประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเมื่อได้มีการแสดงความคิดเห็นกันเท่ากับเป็นการเปิดให้ตนเองเข้าไปคิดในแง่มุมมองของประชาชนมากขึ้น ประชาชนเองก็หันกลับมามองในอีกมุมหนึ่งมากขึ้น ส่วนนักธุรกิจบางรายพบว่าประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชนมีความกล้าในการพูดอย่างมาก

นักธุรกิจอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่า เอ ไอ ซี มีกฎเกณฑ์ที่บังคับให้ทุกคนต้องแสดงออก ซึ่งนับเป็นการกระตุ้นให้คนระดับล่างกล้าพูดถ้าไม่บังคับให้คิด บางครั้งอาจจะประหม่าและกลัว ไม่กล้าคิด

ส่วนนักธุรกิจอีกรายหนึ่งพบว่า ความหลากหลายของคนทำให้เกิดความกดดันเนื่องจากแต่ละกลุ่มอาชีพมีการแสดงความคิดเห็นที่ขัดแย้งกันอย่างเห็นได้ชัดเจน โดยบางกลุ่มไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ดังนั้นเพื่อเป็นการลดความขัดแย้ง ผู้ร่วมสัมมนาบางกลุ่มอาชีพจึงไม่แสดงความคิดเห็น อย่างไรก็ตาม นักธุรกิจรายนี้ยังเห็นว่าความหลากหลายของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชุมเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องมีกฎเกณฑ์และกรอบในการประชุม เพราะที่ผ่านมากติกาไม่ค่อยชัดเจน รวมทั้งตัวระบบยังให้โอกาสฝันได้อย่างอิสระว่าอยากให้สังคมเป็นอย่างไร แล้วจึงมาดูว่าความฝันใดที่จะทำให้เป็นจริงได้ แต่กลับเป็นว่าพอฝันแล้วจะต้องเป็นจริงให้ได้ ดังนั้นจึงเห็นว่าจะไม่ได้ความคิดที่หลากหลาย

นักธุรกิจบางรายมีข้อเสนอแนะว่าผู้นำการประชุมที่มีความสามารถจะช่วยให้ทุกคนมีโอกาสแสดงออกได้

นักธุรกิจบางรายแสดงความคิดเห็นดังนี้

“เมื่อมีการถกกันขึ้นมาเหมือนกับเป็นการเปิดให้ผมเข้าไปคิดในแง่มุมมองของเขามากขึ้น ทำนองเดียวกันเขาเองก็หันกลับมามองในอีกมุมหนึ่งมากขึ้น ผมคิดว่าเป็นเรื่องดีนะ ที่ได้มีการมาแลกเปลี่ยน รับรู้ ความคิดของแต่ละ

ฝ่าย การให้คนหลากหลายอาชีพมาอยู่ในกลุ่มเดียวกันเป็นเรื่องดี ในการประชุม การแสดงความคิดเห็นที่แตกต่างกันเป็นเรื่องดีที่สุด มันเป็นการสื่อสารสองทาง"

"ผมมองว่าการประชุมหรือการสัมมนาที่มีความหลากหลายของกลุ่มผู้เข้าร่วมประชมนั้นเป็นสิ่งที่ดี แต่ต้องมีเกณฑ์ที่จะจับคนเหล่านั้นมาคุยกัน กรอบการคุยควรจะคุยอย่างไร ผมว่าจะเป็นวิธีการที่แยบยลมากกว่า ตรงนี้ไม่มีกรอบ และกติกาค่อนข้างจะไม่ชัดเจน"

ข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการเห็นว่า การคละอาชีพช่วยให้ได้ประสานความคิดร่วมกัน รวมทั้งสามารถเห็นถึงผลกระทบที่จะมีต่อคนกลุ่มอื่นด้วย ซึ่งบางคนแม้จะมีการศึกษาน้อย แต่ก็มีประสบการณ์ชีวิตมาก

ผลต่อการสื่อสารนั้น ข้าราชการส่วนหนึ่งพบว่ากลุ่มประชาชนมีความอึดอัดเพราะไม่มีความสามารถในการพูดและเขียน ในกลุ่มของข้าราชการรายหนึ่งพยายามช่วยให้กล้าพูด โดยสมาชิกคนอื่น ๆ พูดแสดงความคิดเห็นแบบถ่อมตัว ไม่แสดงความรู้มากเกินไป จึงทำให้ผลการประชุมไม่ได้คุณภาพเท่าที่ควร ส่วนข้าราชการอีกรายหนึ่งเห็นว่า ความหลากหลายของคนทำให้มองกันคนละทางเพราะแต่ละกลุ่มมีปัญหาที่แตกต่างกัน ดังนั้นจึงคงไม่ได้สาระเท่าไรนัก แต่ได้ผลในแง่ของจิตวิทยามากกว่า

ข้าราชการส่วนใหญ่พบว่า กลุ่มประชาชนที่เป็นผู้นำชุมชนและที่เป็นคนเก่ง หัวก้าวหน้า เป็นผู้ที่มีความสามารถในการพูด พบว่าระดับการศึกษาไม่ได้เป็นอุปสรรคในการแสดงออก เพราะเป็นบุคคลิกส่วนตัวของผู้นำที่จะต้องกล้าคิดและกล้าแสดงออก ประสบการณ์ของข้าราชการรายหนึ่งพบว่า เกิดความขัดแย้งขึ้นในการประชุม เนื่องจากแต่ละฝ่ายอยากให้ปัญหาของตนเองได้รับการแก้ไข โดยเฉพาะกลุ่มประชาชน รู้สึกว่าตนเองเป็นผู้ด้อยโอกาส อยากให้ฝ่ายต่าง ๆ เข้ามาช่วยเหลือและให้ความสนใจ โดยประชาชนที่เป็นผู้นำมีศักยภาพในการสื่อสารสูงมาก เพราะเป็นตัวแทนของกลุ่มที่มีปัญหา อย่างไรก็ตามทุกคนในกลุ่มย่อยได้มีโอกาสพูดเพราะประธานทำหน้าที่ได้ดี

สำหรับข้าราชการอีกส่วนหนึ่งพบว่า กลุ่มข้าราชการไม่ค่อยพูด โดยประสบการณ์ของรายหนึ่งมีความรู้สึกที่ตนเองและข้าราชการหลายรายตกเป็นจำเลยตลอดการประชุม โดยกลุ่มอาชีพอื่นโทษว่าการพัฒนาที่ผ่านมาเป็นความผิดของภาครัฐ จึงตกเป็นฝ่ายรับฟังปัญหาเสียมากกว่า แต่ในขณะเดียวกัน ข้าราชการที่เข้าประชุมในฐานะประชาชนกลับมีโอกาสดำเนินการได้พูดอย่างเต็มที่ จึงสรุปว่าสถานการณ์ด้านอาชีพที่เป็นตัวแทนนับเป็นสิ่งสำคัญ ส่วนข้าราชการอีกรายหนึ่งให้เหตุผลว่าที่ไม่ค่อยได้พูดไม่ใช่เพราะไม่กล้าพูด โดยบรรยากาศของการประชุมต่างคนต่างก็จะสะท้อนให้เห็นปัญหาของตน ในฐานะที่เป็นข้าราชการจะทราบปัญหาและขั้นตอนต่างๆ พอสมควร บางอย่างพูดไปก็ไม่มีประโยชน์แก้ไขไม่ได้ เพราะมีสิ่งที่เกี่ยวข้องกันมาก จึงคิดว่าน่าจะฟังมากกว่าพูด นอกจากนี้จะต้องเข้าไปอยู่ในบทบาทที่จะต้องพูด ข้าราชการผู้นี้มีความเห็นที่ความแตกต่างที่เป็นอุปสรรคต่อการประชุมร่วมกันน่าจะเป็นด้านอาชีพและสถานการณ์ทางสังคม เพราะต่างก็มองในมุมของตัวเอง นอกจากนี้ ปัญหาในการสื่อสารที่พบ คือ บางคนพูดภาษาไทยสลับกับภาษาอังกฤษ ทำให้กลุ่มประชาชนไม่เข้าใจความหมาย

กลุ่มข้าราชการบางรายมีข้อเสนอว่าน่าจะจัดสัมมนาโดยชั้นแรกให้กลุ่มอาชีพเดียวกันอยู่ร่วมกันก่อน ขั้นต่อไปจึงคละอาชีพ รวมทั้งควรหาวิธีที่ไม่ทำให้กลุ่มประชาชนรู้สึกอึดอัด และกล้าพูด

ข้าราชการบางรายมีความเห็น ดังนี้

"ก็มีคนไม่ค่อยพูด ส่วนใหญ่จะเป็นข้าราชการ..... ในช่วงที่ประชุมกลุ่มอาชีพเดียวกัน ผมและข้าราชการหลายคนก็เข้าร่วมประชุมมาคุยกันแล้ว รู้สึกว่าเราเป็นจำเลยตลอด มีข้าราชการบางคนไปสัมมนาในฐานะประชาชน เขาค่อนข้างพูดได้เต็มที่ อย่างถ้าผมไปในฐานะประชาชนธรรมดา ผมคงพูดได้เต็มที่ แม้ว่าหัวผมจะเป็นข้าราชการ สถานภาพด้านอาชีพที่เราเป็นตัวแทนไปเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งเราพูดมากไม่ได้...."

"การพูดในที่ประชุมจะมีคนเด่น ๆ อยู่ไม่กี่คน โดยกลุ่มที่กล้าแสดงออกคือกลุ่มผู้ใช้แรงงาน และผู้นำชุมชน ระดับการศึกษาที่ต่างกันไม่ได้เป็น

อุปสรรคที่จะทำให้เขาไม่กล้าแสดงออก เพราะเป็นบุคลิกส่วนตัว การเป็นผู้นำได้ต้องมีความกล้าคิดและกล้าที่จะแสดงออก”

“การคละอาซีพก็มีข้อดีที่จะได้รู้ความคิดของกลุ่มต่างๆ ถ้าได้ฟังซึ่งกันและกัน ความคิดก็จะประสานกันได้ ไม่ทะเลาะกัน เพราะคนทุกคนก็มีเหตุผลของตนเอง ถ้าเราแยกอาซีพเลย แล้วส่งตัวแทนไป ก็เป็นการเผชิญหน้า จะเป็นปัญหาในแง่ของการจัดเวที อย่างนี้อาจจะทะเลาะกัน”

2.3 กลยุทธ์สำคัญในการจูงใจผู้เข้าร่วมประชุมให้แสดงความคิดเห็น

จากการประมวลความคิดเห็นของกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ และกลุ่มผู้เข้าร่วมการสัมมนาระดับภูมิภาค พบว่ากลยุทธ์สำคัญของกระบวนการ เอ ไอ ซี ที่ใช้ในการสัมมนาระดับภูมิภาค ซึ่งมีผลในการชักจูงใจให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกกลุ่มอาซีพมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น สรุปได้ดังนี้

1) การเน้นให้ใช้พลังความเมตตา ซึ่งผู้นำการประชุมจะพยายามเน้นให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคนให้ความเมตตาต่อกันในช่วงชั้น เอ คือการประชุมปฏิบัติการที่ 1 และ 2 แต่อย่างไรก็ตาม ยังคงมีการให้ความเมตตาต่อกันต่อเนื่องไปจนถึงสิ้นสุดการสัมมนา

การเน้นการใช้พลังเมตตา ได้แก่

- การรับข้อมูล โดยการรับฟังอย่างให้เกียรติและยกย่องชื่นชมกัน
- มีการเรียนรู้และเห็นคุณค่าซึ่งกันและกัน
- มีความเป็นมิตรและปรารถนาดีต่อกัน
- รู้ รัก สามัคคี เข้าใจ และเห็นใจกัน
- สร้างความหวัง

ทั้ง 2 กลุ่ม เห็นร่วมกันว่าการใช้พลังเมตตา รับรู้ รับฟังความคิดและความรู้สึกของกันและกัน เป็นการเปิดใจเข้าหากันมากขึ้น โดยก่อนอื่นจะต้องเคารพคุณค่าความเป็นคนของคนอื่น หลังจากนั้นก็จะเกิดความเมตตาและมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีความ

อดทนต่อความคิดเห็นที่แตกต่างกัน มีความสามารถที่จะเรียนรู้ได้ โดยรับฟังคนอื่น วาจาที่พูดควรจะเป็นวจีสัจจัต คือพูดถูกกาลเทศะ พูดความจริง พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์ พูดเป็นปียวาจา

การเน้นพลังเมตตาทำให้คนเปิดใจกว้างมากขึ้น ช่วยให้คนต่างระดับมาพูดกันได้เข้าใจมากขึ้น โดยเห็นว่าทุกคนมีจุดแข็งของตัวเอง มีส่วนที่จะนำเสนอ และมีคุณค่าที่จะนำมาให้กับการประชุมได้ทั้งสิ้น

ผู้เข้าร่วมสัมมนาในระดับภูมิภาครายหนึ่งยังเห็นว่า เอ ไอ ซี เป็นวิธีการและแนวคิดใหม่ที่ให้คนชื่นชมและยกย่องกัน ซึ่งทำให้คนรู้สึกว่าคุณค่าเมื่อได้รับการยอมรับ เขาก็จะพยายามทำให้ดีขึ้น ซึ่งเป็นกระบวนการที่ควรสร้างให้เป็นวัฒนธรรมในการทำงาน นับเป็นการเปลี่ยนรากฐานความคิดของคน

2) ใช้หลักประชาธิปไตย ความเท่าเทียมกัน และให้เห็นถึงความมีศักดิ์ศรีของคนในการแสดงความคิดเห็น ซึ่งเป็นปัจจัยกระตุ้นให้คนแสดงออก และสามารถแสดงออกได้อย่างเท่าเทียมกัน

หลักการนี้อยู่บนพื้นฐานที่ว่ามนุษย์อยากมีอิสระ มีความเสมอภาค อยากเท่าเทียมกัน ฉะนั้น คุณค่าที่ลึกที่สุดคือ การเคารพคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นคนของแต่ละคน ถ้าคนได้เข้ามามีส่วนร่วมกันทำอะไรสักอย่างด้วยความมีศักดิ์ศรี เขาก็จะมีความสุข และอยากทำ โดยเมื่อเข้ากระบวนการผู้นำการประชุมจะพูดถึงวัตถุประสงค์ในการที่มาระดมความคิด อยากจะให้เกิดอะไรขึ้น ให้เห็นว่าเขามีความสำคัญ ความคิดเขาสำคัญ คิดว่าการที่สามารถทำให้เขายอมรับถึงศักดิ์ศรีของคน จะทำให้คนกระตือรือร้นอยากที่จะแสดงออก ศักดิ์ศรีหมายถึงความเสมอภาคและความเท่าเทียมกัน ไม่ใช่เป็นหัวหน้า อายุมากกว่า หรือมีความรู้มากกว่าจึงจะได้พูด ถ้าทำให้เกิดบรรยากาศนี้ได้ เกิดความรู้สึกเชื่อใจกันได้ ก็เกิดการรวมพลังในการที่จะไปถึงจุดใดจุดหนึ่งร่วมกันได้ และนี่คือสิ่งที่ทำลายที่ทำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาอยากจะทำ

แต่ละจุดของกระบวนการทั้งหมดจะทำให้คนแสดงออกได้อย่างทัดเทียมกัน อย่างเช่นครั้งแรกที่ให้คุณแสดงออกว่าเขาเห็นอย่างไรกับสถานการณ์ที่เป็นจริง โดยให้แต่ละ

คนคิดคนเดียว และเขียนออกมาเป็นตัวอักษรหรือเป็นรูป ฉะนั้นช่วงนี้ไม่มีใครห้ามเขาได้ เขาแสดงออกได้แน่

จากนั้นเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นตามที่ตัวได้คิดมา โดยใช้ เวลาทัดเทียมกัน เช่นคนละ 1-2 นาที ฉะนั้นทุกคนก็แสดงออกได้หมด ขณะเดียวกัน ก็เป็นการส่งเสริมให้คนอื่น ๆ ได้พยายามฟัง พยายามเข้าใจ คนแสดงออกก็มีกำลังใจจะแสดงออก ไม่มีใครมาว่าหรือขัดจังหวะ ดูถูกดูหมิ่นว่าไม่ได้เรื่อง ทุกคนที่แสดงออกคนอื่นก็รับทั้งหมด เขาก็พอใจและเต็มใจแสดงออก

“กระบวนการ เอ ไอ ซี เป็นการเปิดช่องทางในการสื่อสารระหว่างกัน เมื่อเข้าเวทีของ เอ ไอ ซี เราขอให้ทุกคนเท่ากัน ใช้หลักประชาธิปไตย ไม่ว่าจะจบ ป.4 หรือปริญญาเอก ก็ต้องอยู่ในโลกใบเดียวกัน”

(ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี)

ด้านกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาก็มีความรู้สึกที่ทุกคนสามารถเสนอความคิดของตัวเอง ได้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เป็นการให้โอกาสแบบประชาธิปไตยมาก โดยไม่ได้คิดว่าความเห็นต้องมาจากนักวิชาการผู้มีความรู้ ช่วยให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น ถ้าเป็นการประชุมตามปกติ คนที่พูดไม่เก่งหรือไม่สามารถจะยกเหตุผลประกอบได้ชัดเจนจะเป็นฝ่ายเสียเปรียบ บางคนมีข้อคิดเห็นดี ๆ แต่เขาไม่สามารถอธิบายให้ชัดเจนได้ บางทีก็จะตกไป

3) การจัดกระบวนการให้มีการคิด 3 ลักษณะ ได้แก่ การคิดคนเดียว คิดในกลุ่มเล็ก และคิดในกลุ่มใหญ่ ซึ่งเป็นการกระตุ้นให้คนใช้ความคิด และลดการชี้นำ โดยเฉพาะในขั้นตอนของการคิดคนเดียว และคิดในกลุ่มเล็ก เป็นการให้โอกาสคนได้คิดและแสดงความคิดเห็นอย่างเท่าเทียมกัน โดยแต่ละขั้นจะค่อย ๆ หล่อหลอมพลังขึ้น การคิดคนเดียวจะทำให้เกิดความคิดริเริ่ม เกิดจินตนาการ ที่ไม่โดนคนอื่นมาชี้นำ แต่ว่าการคิดคนเดียวไม่รอบคอบ จึงต้องไปกระทบความคิดคนอื่นในกลุ่มย่อยอีก จากนั้นผลจากกลุ่มย่อยก็ต้องนำไปเสนอต่อกลุ่มใหญ่อีก เพื่อหาข้อสรุปที่ดีที่สุดสำหรับกลุ่ม ซึ่งทุกขั้นตอนจะเปิดโอกาสให้คิดคนเดียว นำเสนอกับคนอื่น และคนอื่นรับฟัง เมื่อคนอื่นรับฟัง คนก็ยินดีแสดงออก แต่ละขั้นจะนำไปสู่ซึ่งกันและกัน

ตัวกระบวนการช่วยให้ลดการชี้หน้า ถ้าเริ่มจากการพูด บางคนพูดไม่เก่ง จึงให้เริ่มจากคิด ช่วยให้ได้มีแนวความคิดออกมามากกว่าการพูด เพราะทุกคนมีบทบาท การประชุมก็จะดำเนินไปได้เร็วขึ้นด้วย เพราะไม่มีการเถียงกัน

4) เน้นการคิดทางบวก โดยไม่พูดถึงปัญหา และไม่ตำหนิกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปฏิบัติการที่ 1 ให้ทุกคนคิดถึงสภาพความเป็นจริงในภูมิภาคของตนเอง โดยไม่ให้พูดถึงปัญหา เพราะถ้าพูดถึงปัญหาแล้วก็มักจะมีการเถียงกันว่าเป็นความผิดของใคร ตามวิธีปกติ พอสำรวจความเป็นจริงเมื่อพบปัญหา คนจะกล่าวหาซึ่งกันและกัน ก็ทำให้เกิดความขัดแย้ง วิธีของ เอ ไอ ซี จะสำรวจความเป็นจริง และหยุดอยู่ที่การรับรู้ว่าความจริงคืออะไร แล้วแปรความเป็นจริงนั้นออกมาเป็นความใฝ่ฝันสิ่งที่ดีขึ้น ก็จะไม่เกิดความขัดแย้ง เพราะเราต้องการใฝ่ฝันไปสู่สิ่งที่ดีด้วยกัน ส่วนใหญ่มักติดขั้นตอนที่จะมาโทษกันว่าใครผิด ถ้ามีขั้นตอนนี้ คนจะทะเลาะกัน เพราะถ้าสาวไปจริงๆ แล้ว จะบอกไม่ได้ว่าใครผิด ทุกคนมีส่วนผิดส่วนถูกด้วยกัน ฉะนั้นก็ไม่มีประโยชน์ที่จะมาค้นหาว่าใครผิดใครถูก แต่วิธีการของ เอ ไอ ซี ข้ามไปเลยว่าคุณต้องการร่วมกันคืออะไร และมาหาวิธีการเพื่อให้ได้สิ่งที่คุณต้องการร่วมกัน เมื่อได้เช่นนี้ทุกคนก็พอใจ และไม่ต้องมาถกเถียงกัน

ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี พบว่าการประชุมไม่ควรจะเริ่มที่ปัญหา ควรจะเริ่มด้วยจินตนาการว่าใครอยากเห็นสิ่งที่ดีงามเกิดขึ้นอย่างไร เพื่อให้ใจคนมุ่งไปสู่จุดเดียวกัน โดยมีกติกาว่าห้ามไปว่าคนอื่น เพื่อให้คนกล้า พอรู้ว่าไม่มีใครจะมาว่าคนก็กล้าแสดงออก ไม่นั่นคนจะกลัวว่าที่พูดไปเขยหรือเปล่า คนที่มีความรู้มากกว่า หรือเป็นหัวหน้า จะมาว่าอะไรใหม่ จะเก็บกดไว้ และไม่แสดงพลังสร้างสรรค์ออกมา ซึ่งนับเป็นกติกาที่สำคัญข้อหนึ่งที่สามารถช่วยให้แต่ละคนสามารถปลดปล่อยศักยภาพของตัวเองออกมาได้

เมื่อเกิดจินตนาการที่อยากเห็นสิ่งที่ดีร่วมกัน ซึ่งก็คืออุดมการณ์หรือนโยบายของกลุ่ม หลังจากนั้นคนจะเห็นไปทางเดียวกัน และเมื่อถามว่าจะต้องทำอะไรบ้าง ตรงนี้ตัวปัญหาจะเข้ามาเอง แต่ไปทางบวก ถ้าเอาปัญหาเป็นตัวตั้งจะเริ่มด้วยทางลบ ทำอะไรคนก็จะคิดว่ามีปัญหอะไร ต้องแก้อะไร การใช้ เอ ไอ ซี จะข้ามการพูดถึงปัญหาไป และคิดว่าเราจะทำอะไรดีเป็นตัวตั้ง ซึ่งกลุ่มผู้ร่วมสัมมนาหลายรายเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดี

“คนที่พูดถึงปัญหา แต่ไม่ได้บอกว่าทางออกทำอะไร คือไม่บอกมรรควิธี คนส่วนใหญ่จะไปไม่ถึงมรรค ติดอยู่ที่ทุกข์ ต้องไปต่อ สมุทัย นิโรธ มรรค อันนี้ไปมรรคเลย เพื่อจะดึงเอาปัญหาเข้ามาอยู่ในมรรค ว่าเป็นเพราะมี ปัญหาอย่างนี้จึงควรจะทำอย่างนี้ คือเป็นทางรุกไปสู่มรรคว่าต้องทำอะไร ไม่งั้นคนจะจมอยู่กับปัญหา และทะเลาะกันจนไม่ไปสู่มรรค เวลาประชุมคน อยากรจะไปอยู่ตรงนี้ จะพูดตรงนี้กันมาก วิทยากรต้องคอยช่วยให้ไปสู่ มรรค”

(ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี)

5) **ให้เสรีภาพและอิสระในการคิดแก่ทุกคน** ผู้เข้าร่วมสัมมนามีสิทธิที่จะ เสนอความคิดเห็นตามปฏิบัติการต่างๆ ได้อย่างอิสระ และมีเสรีภาพ ช่วยกระตุ้นให้ทุกคน อยากรแสดงความคิดเห็นมากขึ้น กระบวนการนี้เป็นการปลดปล่อย ธรรมชาติคนชอบอิสระ อยู่แล้ว ไม่มีใครชอบถูกคนอื่นว่า โดยในขั้นของการคิดถึงสภาพที่ปรารถนาในอนาคต ปล่อยให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ใช้จินตนาการ มีอิสระที่จะฝันได้อย่างเต็มที่ ซึ่งผู้เข้าร่วมสัมมนาหลาย รายมีความพอใจ และเห็นว่าเป็นวิธีการที่ดีกว่าการประชุมทั่วไป เพราะให้อิสระในเรื่องของ ความคิด ให้สะท้อนความต้องการตามที่ต้องการจะได้

“เป็นวิธีการที่ดี คือให้แต่ละคนได้แสดงออกในแนวที่ตนเองคิดว่าจะเป็นอย่างนั้น ส่วนจะไปตรงกับคนอื่นหรือไม่ก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะแนว ความคิดของแต่ละคนมันยากที่จะเหมือนกัน ผมว่าดีกว่าการประชุมทั่วไป เพราะมีการแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงและอิสระ”

(นักธุรกิจ)

6) **เป็นกระบวนการที่ง่ายต่อการเข้าใจและปฏิบัติ** และเป็นการทำเรื่อง ง่ายให้เป็นเรื่องง่าย กลุ่มตัวอย่างที่เข้าประชุม โดยเฉพาะกลุ่มประชาชนมีความรู้สึกว่าการ ประชุมตามกระบวนการเอไอซึ่งง่ายต่อการทำความเข้าใจและปฏิบัติ ช่วยให้ติดตามขั้นตอน ได้ดี รวมทั้งช่วยให้กล้าแสดงออกมากขึ้น

“ตั้งแต่เขาเข้าประชุมมาคิดว่าแผนฯ 8 นี่ง่ายที่สุดสำหรับชาวบ้าน เพราะเข้าใจง่าย”

(ประชาชน)

“ทำแบบ เอ ไอ ซี ดีมาก พี่ชอบ เพราะรู้สึกง่ายสำหรับคนที่จบระดับ ป.4 อย่างพี่ ออกมาเป็นรูปร่างที่ชัดเจน โดยมีการวาดภาพ ซึ่งทำให้รู้สึกดี เพราะเข้าใจง่าย ถ้าใช้วิชาการมากๆ อย่างพวกเราคงทำงานลำบาก เพราะเรียนแค่ ป.4 เอง”

(ประชาชน)

นอกจากนี้นักวิชาการบางรายยังเห็นว่าสามารถนำกระบวนการ เอ ไอ ซี ไปใช้เป็นเครื่องมือในการสร้างคนที่เป็นกลุ่มพื้นฐานของสังคม ก็คือกลุ่มของชาวบ้าน กลุ่มที่พื้นฐานการศึกษาไม่สูงมาก หรือประสบการณ์ไม่มาก กระบวนการนี้จะสามารถดึงคนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะเป็นวิธีที่ง่ายๆ และทุกคนเกิดความรู้สึกอยากทำงานร่วมกัน นอกจากนี้ตามปกติ คนไทยไม่ค่อยกล้าแสดงออก การใช้กระบวนการนี้ทำให้ทุกคนรู้สึกว่าการแสดงออกเป็นเรื่องง่ายๆ ธรรมดา เป็นการทำให้เรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย ซึ่งเห็นว่าเป็นเรื่องของปัญญาที่แท้จริง

7) การสร้างบรรยากาศการประชุมแบบเป็นกันเองและไม่เป็นทางการ ซึ่งกลุ่มผู้นำกระบวนการมาใช้มีความเห็นว่าบรรยากาศที่ดีและผ่อนคลายจะช่วยให้คนกล้าแสดงออกและมีความคิดที่ดี โดยหลักของการระดมความคิด กล่าวว่าคุณสนุกรสนานสร้างพลังสมอง ต้องทำให้คนมีความสุขจึงจะคิดอะไรออก ผู้มีส่วนสำคัญในการสร้างบรรยากาศคือวิทยากร แต่ทั้งนี้ตัวกระบวนการก็ช่วยอยู่แล้ว ด้วยบรรยากาศที่ดี มีความสมานฉันท์ รวมพลังความคิด รวมจิตใจ รวมปัญญาเข้ามา รวมพลังที่จะไปกระทำให้เกิดผลช่วยให้คนอยากมีส่วนร่วม นอกจากนี้ การจัดสันตนาการ เป็นส่วนหนึ่งของการสร้างบรรยากาศ ทำให้บรรยากาศผ่อนคลาย เป็นกันเอง ทำให้คนกล้าพูด และกล้าแสดงออกมากขึ้น รวมทั้งความคิดก็อาจจะดีขึ้นด้วย

“การใช้ เอ ไอ ซี ในการประชุม คนมีความสุขขึ้น และสนุกด้วย เมื่อใช้แล้ว คนจะติดใจ ถ้าคนทำอะไรแล้วมีความสุข เขาก็อยากจะทำ ถ้าทำแล้วมีความสุขทุกครั้งเขาจะพยายามหลบเรื่องนั้น”

(ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี)

ส่วนกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาในระดับภูมิภาคให้ความเห็นว่าบรรยากาศที่เป็นกันเอง ช่วยให้สบายใจในการแสดงความคิดเห็น และกล้าพูดมากขึ้น

8) หลักการของ เอ ไอ ซี มีหลายส่วนที่สอดคล้องกับหลักพระพุทธศาสนา เช่นมีการใช้สมาธิ การให้ความรักและความเมตตา รวมทั้ง เอไอซี ยังเป็นกระบวนการที่สามารถใช้ในการหาวิธีแก้ไขปัญญา เป็นต้น โดยกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี บอกว่า ในประเทศไทยมีการนำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้มากกว่าประเทศอื่นๆ อาจเป็นเพราะหลักการของ เอ ไอ ซี มีเทคนิคที่สอดคล้องกับหลักพุทธศาสนาโดยไม่ได้ตั้งใจ นำมาใช้แล้วได้ผล จึงใช้ต่อมาจนถึงปัจจุบัน

“ในขั้นตอน เราจะให้นั่งเงียบๆ แล้วเขียนก่อน ซึ่งตรงกับหลักพุทธ คือสมาธิ ทำให้เกิดปัญญา ยังมีหลักอื่นๆ ที่เข้ากับศาสนาพุทธอีก เช่น การให้เป็นการผูกไมตรีไว้ได้ ในตัว ไอ ต้องมีทั้งให้และรับ ฝรั่งไม่ค่อยมี ดังนั้น เมื่อมาทำกับคนไทยจึงประสบความสำเร็จ”

(ผู้เชี่ยวชาญ เอ ไอ ซี)

2.4 ผลที่เกิดขึ้นจากการใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก กลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ และกลุ่มผู้เข้าร่วมสัมมนาในระดับภูมิภาคพบว่า การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุมนั้น มีทั้งผลดีและประโยชน์ที่ได้รับจากกระบวนการนี้หลายประการด้วยกัน แต่ในขณะเดียวกัน ก็มีข้อด้อยและข้อจำกัดที่เกิดจากกระบวนการนี้เช่นเดียวกัน ผลการศึกษาสรุปได้ดังนี้

1) จุดเด่นและประโยชน์ของการสื่อสารโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

ความเห็นของกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ ได้นำเสนอไว้ในข้อ 1.1 ส่วนที่ 1 แล้ว ส่วนความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาค ประมวลได้ดังนี้

ผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาคมีความเห็นว่ากระบวนการ เอ ไอ ซี มีจุดเด่นและประโยชน์หลายประการ โดยส่วนใหญ่มีความเห็นร่วมกันว่า วิธีการของ เอ ไอ ซี ช่วยในเรื่องการสื่อสารแสดงความคิดเห็นอย่างมาก โดยช่วยให้คนระดับล่างกล้าแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และเห็นว่าการแสดงออกเป็นเรื่องง่าย จึงได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ทั้งถึงอิสระ โดยทุกคนมีสิทธิ์ที่จะแสดงความคิดเห็นมากขึ้น และมีโอกาสพูดใกล้เคียงกัน ในขณะเดียวกัน ก็มีการรับฟังความเห็นของคนอื่นมากขึ้น อย่างประนีประนอม และไม่มีการตำหนิกัน การประชุมตามกระบวนการยังช่วยให้ไม่เกิดความขัดแย้ง หรือถ้ามีก็น้อยมาก และไม่มีการโต้แย้งออกมา นอกจากนี้ การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและรับฟังกันช่วยให้แต่ละอาชีพได้เรียนรู้กัน เกิดความเข้าใจกัน และรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น ตลอดจนรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ อย่างแท้จริง และที่สำคัญได้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง รวมทั้งการมีส่วนร่วมยังทำให้ประชาชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและผูกพันกับแผนฯ นอกจากนี้ยังเกิดเครือข่ายในการพัฒนา โดยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 8 ราย ได้นำโครงการที่ร่วมกันคิดในชั้น ซี ไปดำเนินการ

ส่วนความเห็นที่เพิ่มเติมจากข้อสรุปข้างต้น กลุ่มประชาชนรู้สึกว่ามีควมสบายใจในการแสดงความคิดเห็น มีการเปิดใจกันมากขึ้น ได้บอกถึงความต้องการของตัวเอง การมีความคิดร่วมกันทำให้รู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และการประชุมตามกระบวนการยังช่วยทำให้เห็นภาพการพัฒนาประเทศทั้งภาพกว้างและลึก โดยค่อยๆ ให้มองลึกเข้าไป กลุ่มนักพัฒนามีความเห็นที่สามารถตั้งอารมณ์ ความรู้สึก และความต้องการที่แท้จริงของผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ ด้านกลุ่มนักวิชาการบางรายมีความเห็นว่าจุดเด่นประการหนึ่งคือการนำความคิดของทุกคนมารวมกัน คนกล้าพูดความจริงมากขึ้น ส่งผลให้เกิดการพัฒนาคุณภาพ และเห็นว่าสามารถนำกระบวนการนี้ไปใช้เป็นเครื่องมือในการพัฒนากลุ่มคนระดับพื้นฐานของสังคมได้ดี เพราะเป็นกระบวนการที่เข้าใจง่าย นอกจากนี้ยังสามารถใช้กับคนได้ทุกระดับ ส่วนกลุ่มนักธุรกิจเห็นว่ากระบวนการนี้สามารถที่จะดึงความคิดของคนออกมากได้ และช่วยให้

ได้สาระตามขั้นตอนมากขึ้น โดยมีหลักฐานทุกขั้นตอน นอกจากนี้ยังช่วยให้ประชาชนเกิดการ เรียนรู้เกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ

กลุ่มตัวอย่างอาชีพต่าง ๆ บางรายได้แสดงความเห็นไว้ดังนี้

“ทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมกล้าที่จะแสดงความคิดเห็น กล้าพูด กล้าแสดงออก มากขึ้น...การเน้นพลังความรัก ความเมตตา ทำให้เราเปิดใจกว้างขึ้น วันนั้น วิทยากรเน้นมาก ไม่เช่นนั้นตามปกติการประชุมจะมีการขัดแย้งกัน แต่ครั้ง นั้นรู้สึกว่าจะมีน้อย และไม่มีใครแสดงออกมา...เป็นกระบวนการที่ดีมาก เพราะทำให้ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถมองเห็นภาพกว้างและลึกด้วย โดย ค่อย ๆ ลึกเข้าไป...ในภาพรวมแล้วพี่ว่า เอ ไอ ซี ก็ยังดีที่สุดเท่าที่เคยเข้า ประชุมมา เพราะทำให้เรารู้สึกว่าเรามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมนั้น มีแนวคิด ร่วมกัน รู้สึกว่าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันมากขึ้น”

(ประชาชน)

“การให้คิดเองก่อน ทำให้ไม่ไปคิดโต้แย้งคนอื่น แต่ได้ฟังและอธิบาย ทำให้ เกิดกระบวนการยับยั้งชั่งใจ รับฟังคนอื่นมากขึ้น และไม่ทำให้เกิดอารมณ์ใน การทำงานร่วมกัน”

(นักพัฒนา)

“ผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่ค่อนข้างมั่นใจในกระบวนการ และกล้าที่จะวิพากษ์ วิจัยกรณีในหลาย ๆ เรื่อง เช่น เรื่องของอิทธิพลในท้องถิ่น เขาก็มีการพูดความ จริงและเปิดเผยตรงนี้ค่อนข้างมาก นอกจากนี้ ช่วยให้คนกล้าพูดมากขึ้น เกิดความเข้าใจกันมากขึ้น ตรงนี้เป็นสิ่งที่เราเห็นได้ชัด...ผมชอบที่ให้ทุกคน ได้เข้ามามีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นได้มากขึ้น ผมเองก็ยังรู้สึกเลยว่า นี่ แผนของผมนะ”

(นักวิชาการ)

"การประชุมมีข้อดี คือ สักกระยะหนึ่งคนจะต้องฝึกคิดว่าจะโกรธทำไม คือหมายความว่ามีความคิดเห็นอะไรก็ถกกันไปในที่ประชุม ถึงแม้ความคิดเห็นของเราจะไม่ใช่ที่ยอมรับ ก็ควรวางกองตรงนั้น ไม่น่าจะเอากลับบ้าน ครั้งนั้นไม่มีการขัดแย้งกัน เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดตามกติกาประนีประนอม ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นมากขึ้น"

(นักธุรกิจ)

2) จุดด้อย ข้อจำกัด และปัญหาอุปสรรคในการสื่อสารโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

นำเสนอผลการศึกษาเป็น 2 ส่วน โดยส่วนแรกเป็นข้อคิดเห็นของกลุ่มผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ และส่วนที่ 2 เป็นความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาในระดับภูมิภาค

ความเห็นของผู้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี มาใช้ ประมวลได้ดังนี้

(1) ยังคงมีการชี้นำจากคนที่พูดเก่ง นอกจากนี้การพูดก็เป็นไปอย่างไม่ทั่วถึง จากประสบการณ์ของวิทยากร เอ ไอ ซี พบว่า ในขั้นของการประชุมกลุ่มเล็กที่ให้แต่ละกันทุกอาชีพนั้น แม้ว่าจะให้ประชาชนมีส่วนร่วมที่มากกว่าอาชีพอื่น แต่กลุ่มประชาชนก็ยังแสดงความคิดเห็นน้อย เนื่องจากมีความรู้สึกว่ามีสถานภาพทางสังคมต่ำกว่าคนอื่น และการศึกษาน้อย ดังนั้นในการสัมมนาขั้นแรก จึงจัดให้ผู้เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสประชุมกลุ่มเล็กเฉพาะกลุ่มอาชีพของตนเองก่อน ซึ่งพบว่ากลุ่มประชาชนมีความกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นเป็นอย่างมาก หลังจากนั้นจึงจัดให้ประชุมแต่ละอาชีพ ก็จะช่วยให้มีความมั่นใจมากขึ้น

(2) ผู้เข้าร่วมประชุมควรต้องเข้าร่วมประชุมตั้งแต่เริ่มต้นและอยู่ตลอดการประชุม เนื่องจากการร่วมกันคิดตามกระบวนการ เอ ไอ ซี จะเป็นการร่วมกันสร้างข้อผูกพัน และข้อตกลงร่วมกัน ซึ่งกระบวนการจะต่อเนื่องจาก เอ ไปสู่อ ไอ และไปสู่อ ซี คนที่เข้ามาระหว่างการประชุมจึงมักต่อไม่ติด และมักเป็นคนสร้างปัญหากับการประชุม ส่วนใหญ่กลุ่มชาวบ้านและนักพัฒนาไม่ค่อยมีปัญหา ส่วนนักธุรกิจและข้าราชการมักจะมีปัญหาอยู่ไม่ได้ตลอดกระบวนการ

(3) เป็นการประชุมที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งในแง่ของวิทยาการและการจัดสถานที่ รวมทั้งต้องใช้เวลาในการเตรียมการและลงทุนมาก โดยในช่วงแรกของการเตรียมการประชุมยังมีข้อขัดข้อง และขาดความพร้อมอยู่บ้าง ซึ่งเป็นปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวยต่อบรรยากาศในการดำเนินการประชุมหลายประการ เช่น ปัญหาข้อจำกัดในการเตรียมอุปกรณ์ที่จำเป็นในการดำเนินการประชุม ข้อจำกัดเรื่องสถานที่ วิธีการจัดเวทีการประชุม และการจัดสถานที่ในการจัดกิจกรรมการประชุมต่างๆ ทั้งนี้อาจมีสาเหตุจากความไม่เข้าใจกระบวนการและรายละเอียดเกี่ยวกับ เอ ไอ ซี ของผู้จัดเตรียมการประชุม อย่างไรก็ตามคณะผู้จัดการประชุมได้พยายามแก้ไขข้อจำกัดทั้งหลายได้อย่างดี

(4) วิทยาการต้องมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี โดยมีการศึกษาถึงสภาพชุมชนและวัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ วิทยาการทุกคนควรมีการทำงานที่ประสานสอดคล้องกัน แต่ในการสัมมนาระดับภูมิภาคมีปัญหาที่เกิดขึ้น คือ วิทยาการที่ไปจากส่วนกลางจะไม่รู้จักกับวิทยาการท้องถิ่น รวมทั้งยังไม่มีโอกาสทำความรู้จักหรือวางแผนการทำงานล่วงหน้าร่วมกันด้วย เพราะส่วนใหญ่จะพบกันเมื่อจะเริ่มประชุมแล้ว ดังนั้นจึงมีข้อเสนอแนะว่าทีมวิทยาการจะต้องมีการประสานงานกันล่วงหน้า และวิทยาการประจำกลุ่มควรจะเป็นคนในท้องถิ่น เพราะจะยกตัวอย่างและเข้าใจประเด็นได้ชัดเจนกว่า แต่เนื่องจากตอนที่ทำแผนฯ 8 คนที่คล่องเรื่อง เอ ไอ ซี มีน้อย

(5) มีเวลาในการเตรียมการสั้นเกินไป บางครั้งจึงมีปัญหาในเรื่องการประสานงาน เนื่องจากการสัมมนาระดับภูมิภาคมีผู้ประสานงานหลายฝ่าย เช่น การเตรียมวิทยาการ และการเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนา เป็นต้น บางครั้งอาจจะไม่ได้เชิญตัวแทนที่แท้จริงเข้าร่วม

ความเห็นของผู้เข้าร่วมสัมมนาระดับภูมิภาค ประมวลได้ดังนี้

(1) ด้านการสื่อสาร กลุ่มประชาชนหลายรายมีปัญหาด้านการสื่อสาร ซึ่งแบ่งเป็นปัญหา 2 ประเภท ได้แก่

- กลุ่มที่ไม่มีความมั่นใจในการแสดงออกจะไม่ค่อยพูด เพราะมีความรู้สึกว่าคุณเองสถานภาพด้อยกว่า หรือบางรายไม่รู้หลักในการพูด ไม่สามารถนำเสนอประเด็นความเห็นของตนเองออกมาได้อย่างชัดเจน บางรายก็รอให้กลุ่มอื่นพูดก่อนแล้วค่อยพยักหน้าตามบ้าง เป็นต้น

ข้าราชการบางรายพบว่า กลุ่มอาชีพอื่นๆ ที่เข้าประชุมบางกลุ่มแก้ไขสถานการณ์โดยพยายามพูดแบบต่อมตัว ไม่แสดงภูมิความรู้มากเกินไป เพื่อให้กลุ่มประชาชนกล้าพูด ดังนั้นผลของการประชุมที่ได้จึงไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร

- กลุ่มที่มีความมั่นใจในการแสดงออก โดยนักธุรกิจและข้าราชการบางรายพบว่าประชาชนซึ่งส่วนใหญ่มักจะเป็นผู้นำชุมชน บางครั้งมีการแสดงความคิดเห็นอย่างรุนแรงเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตนเอง หรือบางรายก็ต้องการให้เห็นความสำคัญของกลุ่มตนเอง และต้องการให้ปัญหาของกลุ่มได้รับการแก้ไข จนบางครั้งทำให้กลุ่มที่ไม่อยากขัดแย้งไม่แสดงความคิดเห็น ทำให้การเสนอความคิดไม่ทั่วถึง

นอกจากนี้ นักธุรกิจบางรายพบว่า บางคนมีความเห็นดีแต่ไม่มีความสามารถในการพูดถ่ายทอดได้อย่างชัดเจน ก็ไม่สามารถนำเสนอประเด็นได้ และกลุ่มตัวอย่างเกือบทุกกลุ่มมีความเห็นว่าการสื่อสารด้วยกราฟิกยังมีข้อด้อยอยู่หลายประการ ดังผลการศึกษาในข้อ 2.2

(2) **ด้านการเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนา** มีจุดด้อยหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้น หลายกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่าการเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนายังไม่หลากหลายและไม่ครบถ้วนเท่าที่ควร โดยควรเพิ่มกลุ่มอาชีพต่าง ๆ เช่น นักการเมืองท้องถิ่น สื่อมวลชน กลุ่มอาชีพบริการ เป็นต้น หรือในกลุ่มอาชีพเดียวกันก็ควรที่จะเชิญจากหลากหลายสถาบัน/องค์กร

กลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาบางรายไม่ได้เป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพอย่างแท้จริง คนที่เป็นตัวแทนควรได้รับการยอมรับจากกลุ่มอาชีพของตนเอง นอกจากนี้ นักวิชาการส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า คนที่ได้รับเชิญส่วนใหญ่ในสายราชการมักเป็นระดับกลาง ควรจะเชิญระดับผู้บริหารเข้าร่วมด้วยเพราะเป็นผู้รู้นโยบายดี และสามารถผลักดันไปสู่การปฏิบัติ หากว่ากลุ่มนี้ไม่สามารถอยู่ร่วมการสัมมนาได้ตลอดก็ไม่ใช่ไร และนักวิชาการบางรายยังมีความเห็นว่า คนที่มาจากสายการพัฒนาเดียวกัน จะมีความเห็นคล้ายคลึงกันโดยเฉพาะในสายของ เอ็นจีโอ ทำให้ไม่เกิดความหลากหลายทางความคิด

(3) **ด้านความหลากหลายของกลุ่มอาชีพ** นอกจากจะทำให้เกิดปัญหาด้านการสื่อสารแล้ว ยังทำให้เกิดอุปสรรคหลายประการ อาทิ นักวิชาการบางรายมีความเห็นว่า ฐานความ

คิดและประสบการณ์ที่ไม่เท่ากัน ทำให้คนที่มีประสบการณ์ต้องเริ่มต้นใหม่ ส่วนคนที่ไม่มีความประสบการณ์มาก่อนก็อาจจะตามไม่ทัน

กลุ่มประชาชนและนักธุรกิจบางรายเห็นว่า แต่ละกลุ่มอาชีพต่างก็คิดในมุมมองของตนเอง ทำให้ความคิดสวนทางกันตลอด และเกิดความขัดแย้งขึ้นในที่สุด หรือทำให้ลำบากใจ นอกจากนี้ ข้าราชการบางรายยังรู้สึกว่าการประชุมข้าราชการตกเป็นจำเลยในการประชุม เพราะเมื่อพูดถึงปัญหาในการพัฒนามักโทษว่าเป็นความผิดของภาครัฐ ส่วนรายละเอียดผลการศึกษายู่ในข้อ 2.2

(4) ด้านขั้นตอนการสัมมนา ยังมีข้อด้อยบางประการ โดยนักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่าขั้นตอนมากเกินไปและซ้ำซาก ทำให้เสียเวลา และกลุ่มตัวอย่างหลายกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า ก่อนเริ่มประชุมควรมีการแนะนำให้รู้จักกัน ซึ่งบางแห่งได้พยายามทำแต่ยังไม่ได้ดีพอ ส่วนรายละเอียดข้อด้อยในขั้นตอนต่าง ๆ ได้ประมวลไว้ในข้อ 2.2

(5) ด้านการเตรียมการ นักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่า ควรจัดส่งเอกสารให้ศึกษาล่วงหน้า เพราะที่ผ่านมาส่งกระทันหันเกินไป ไม่มีโอกาสได้ระดมความคิดกับผู้ที่เกี่ยวข้องในส่วนของตนเองก่อน ส่วนกลุ่มนักธุรกิจและนักวิชาการบางรายมีความเห็นว่า ควรแจ้งให้ทราบล่วงหน้าว่าจะใช้ เอ ไอ ซี ในการสัมมนา เพื่อจะได้เตรียมตัวได้ถูกต้อง

(6) ด้านวิทยากรและฝ่ายเลขานุการ นักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่า วิทยากรไม่ได้ให้ความสำคัญกับการอธิบายให้เข้าใจอย่างชัดเจนว่าต้องการให้ทุกคนมีส่วนร่วม หรือบางครั้งก็ใช้ภาษาทางวิชาการมากเกินไปจนเข้าใจได้ยาก ทำให้กลุ่มตัวอย่างบางรายเกิดความรู้สึกว่าถูกบังคับให้ทำตามขั้นตอน และไม่ชอบ เอ ไอ ซี รวมทั้งวิทยากรต้องสามารถควบคุมประเด็นการประชุมได้ เพราะบางครั้งยังมีการหลงประเด็น นอกจากนี้ กลุ่มนักพัฒนามีความเห็นว่าวิทยากรต้องมีทักษะและข้อมูลเรื่องที่จะประชุม โดยมีการเตรียมตัวเป็นอย่างดี และถ้าได้คนท้องถิ่นเป็นวิทยากรประจำกลุ่มก็จะดีมาก โดยที่ผ่านมามีผสมผสานกัน นอกจากนี้ นักพัฒนาบางรายพบว่าฝ่ายเลขานุการบางรายไม่มีประสบการณ์ในท้องถิ่น จึงไม่เข้าใจชาวบ้านเท่าที่ควร อาจทำให้สรุปประเด็นได้ไม่ชัดเจน

(7) ด้านเวลาการสัมมนา กลุ่มตัวอย่างบางรายในเกือบทุกอาชีพมีความรู้สึกว่าการใช้เวลาที่ใช้ในการสัมมนาน้อยเกินไป ทำให้ต้องเร่งรัดและทำให้เครียด รวมทั้งยังไม่สามารถคิดได้อย่างรอบคอบ และข้าราชการบางรายเห็นว่าสิ่งที่ต้องอยู่ร่วมประชุมครบกระบวนการเป็นเรื่องยากสำหรับบางคน

(8) ด้านความคาดหวังของผู้เข้าสัมมนา ข้าราชการบางรายมีความเห็นว่า อาจทำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาเกิดความมุ่งหวังที่ไม่ตรงกับวัตถุประสงค์หลักของการสัมมนา เนื่องจากให้คิดรายละเอียดแผนงาน/โครงการ แต่ไม่ได้บรรจุไว้ในแผน และนักพัฒนาบางรายเห็นว่าเป็นกระบวนการที่สร้างให้ผู้มีส่วนร่วมเกิดความหวังสูง ถ้าไม่ได้ทำตามแผนอาจจะผิดหวังและท้อแท้

(9) ด้านผลที่ได้รับจากการสัมมนา กลุ่มข้าราชการและนักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่า ผลจะดีหรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมสัมมนาทุกคน ต้องมีความรู้และประสบการณ์ มีความจริงใจ กระตือรือร้นในการคิด และให้ข้อมูล ส่วนกลุ่มข้าราชการบางรายมีความเห็นว่าเป็นกระบวนการที่ได้ผลในแง่ของจิตวิทยามากกว่าเนื้อหาสาระ รวมทั้งสาระที่ได้ไม่เจาะลึก โดยประชาชนอาชีพต่าง ๆ มีความรู้สึกที่ดีที่ได้มีส่วนร่วม ส่วนในแง่สาระ การประชุมในวงแคบจะได้ผลดีกว่า โดยนักธุรกิจและข้าราชการบางรายเห็นว่าได้คุณภาพในระดับปานกลาง เพราะบางกลุ่มไม่ยอมพูดได้แย่ง หรือบางกลุ่มพูดถ่อมตัวไม่ยอมแสดงภูมิความรู้มาก

(10) ความเหมาะสมของการนำกระบวนการ เอ ไอ ซี ไปใช้ กลุ่มนักวิชาการหลายรายมีความเห็นว่า ควรใช้กับกลุ่มบุคคลที่ไม่เคยเข้าร่วมประชุมโดยใช้ เอ ไอ ซี มาก่อน หรือถ้าจำเป็นต้องใช้กับกลุ่มเก่า ควรมีการปรับปรุง เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อ

กลุ่มอาชีพต่าง ๆ มีความเห็น ดังนี้

“เวทีนี้เข้าร่วมแล้วดูเป็นเรื่องของความขัดแย้งหรือเป็นเรื่องของความลำบากใจด้วย เพราะแนวคิดสวนทางกันตลอด”

(ประชาชน)

"ขั้นตอนบางอย่างอาจจะมากเกินไป และไม่ได้ใช้ข้อมูลที่มีอยู่แล้วให้มีประโยชน์...ผลที่ได้ไม่เจาะลึกและขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมสัมมนาว่าเป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์จริงหรือเปล่า"

(นักพัฒนา)

"ดูจากรายชื่อที่มาในครั้งนี้เป็นทีมที่ออกไปในแนวเดียวกันหมด เป็นคนที่รู้จักกันมาแล้ว คณะทำงานควรจะรู้จักคนที่หลากหลาย อย่างนักวิชาการก็อาจต้องเลือกระดับบริหารที่ศึกษาทาง และมีวิสัยทัศน์ที่กว้าง เช่น รองอธิการบดี เพราะนโยบายบางอย่างคนระดับล่างลงไปอาจไม่รู้...แต่ เอ ไอ ซี ต้องให้คนอยู่ร่วมตลอด จึงลำบากสำหรับคนระดับบน อาจจัด 2 ระดับ ระดับหนึ่งร่วมตลอด อีกระดับมารับรู้กระบวนการ มาสังเกตการณ์"

(นักวิชาการ)

"การปูพื้นฐานให้คนเข้าใจถึงความสำคัญของการที่ทุกคนควรแสดงความคิดเห็นไม่ได้ รู้สึกว่าเป็นวิธีการที่เขาต้องผ่านจึงมีความรู้สึกห่างเหิน...ตอนหลังต้องอธิบายกระบวนการกันอีกรอบ...ใช้ศัพท์วิชาการมากเกินไป...การอธิบายไม่ชัดเจนทำให้ไม่เกิดความรู้สึกรักและชอบ เอ ไอ ซี"

(นักธุรกิจ)

"จะได้เนื้อหาสาระเท่าไรนั้นขึ้นอยู่กับจังหวะ โอกาส และคนที่มาร่วม ผมรู้สึกว่าค่อนข้างยากถ้าหากต้องการให้ได้ผลในแง่ของการใช้งาน เพราะว่าขึ้นอยู่กับผู้เข้าร่วมประชุมคนอื่น ๆ ด้วย ไม่ได้คิดว่าจะได้ผลอะไรมากมาย แต่ได้ผลในแง่ของความรู้สึกที่ดีของประชาชนว่าได้มีส่วนร่วม"

(ข้าราชการ)

ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพและประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วม

3.1 ความรู้สึกของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพภายหลังเข้าร่วมประชุมแล้ว

สรุปในภาพรวมภายหลังจากเข้าร่วมการประชุมระดับภูมิภาคแล้ว กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มีความภูมิใจและมีความรู้สึกที่ดีที่ได้เข้าร่วมประชุม รวมทั้งค่อนข้างชอบวิธีการจัดประชุม และรู้สึกว่าเวลา 2 วันครึ่งช่วยให้ได้มีการเรียนรู้กัน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทำให้กลุ่มอาชีพต่างๆ สนใจติดตามข่าวการจัดทำแผนฯ 8 เป็นพิเศษ เพราะอยากทราบว่าแนวคิดที่ร่วมกันคิดนั้นได้รับการบรรจุไว้ในแผนหรือไม่ มากน้อยเพียงใด จึงอยากให้ สศช. ส่งข่าวการจัดทำแผนฯ ให้อย่างต่อเนื่อง ส่วนในด้านการนำแผนไปปฏิบัติ กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่มีความเห็นสอดคล้องกันว่า การแปลงแผนฯ 8 ไปสู่ภาคปฏิบัติยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยยังคงใช้วิธีการพัฒนาแบบเดิมๆ ที่ไม่ได้ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม

สรุปความเห็นแยกตามกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้ดังนี้

ประชาชน

หลายรายมีความภูมิใจในตัวเองซึ่งเป็นคนชั้นล่างได้มีโอกาสวางแผนระดับชาติ อยากให้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมทำแผนบ่อยๆ เพราะทำให้มีความเข้าใจการทำแผน แต่บางรายก็ยังไม่ได้ตั้งใจ บางรายเสนอให้เชิญ เอ็นจีโอ เข้าร่วมประชุมมาก ๆ และกลุ่มประชาชนควรมีความหลากหลายมากขึ้น นอกจากนี้ อยากให้ สศช. ส่งข่าวการจัดทำแผนให้อย่างต่อเนื่อง เพราะอยากทราบความก้าวหน้า และต้องการตรวจสอบว่ามีแนวคิดของภูมิภาคตนเองอยู่ในหม

ประชาชนบางรายกล่าวว่า

"สิ่งที่ผมต้องการที่สุดก็คือ ข่าวสารข้อมูลต่างๆ ในแผนฯ 8 ในฐานะที่ผมมีส่วนเข้าไปเสนอปัญหาเพื่อร่วมร่าง ผมอยากจะได้รับข้อมูลข่าวสารของตัวนี้ให้ได้มากที่สุด ตอนนี้มีมันไปถึงไหนแล้ว แผนต่างๆ ที่เราเสนอจะมีผลตอบแทนให้เราบ้างไหม"

“เกิดความภูมิใจกับคนชั้นล่าง ที่ผ่านมาก็รู้สึกภูมิใจมากที่ได้มีโอกาสเข้าไปวางแผนระดับชาติ ที่สนใจติดตามข่าวแผนฯ 8 เพราะเราได้เข้าไปร่วมร่างด้วย อยากดูว่าออกมาเหมือนกับที่พวกเราได้ระดมความคิดกันไว้หรือไม่”

นักพัฒนา

นักพัฒนาบางรายมีความชื่นชอบที่ได้เข้ามีส่วนร่วม โดยเห็นว่าทุกคนมีความสุขมาก บางรายก็รู้สึกดีเช่นกัน แต่มีความกังวลเรื่องการนำไปปฏิบัติ ซึ่งนักพัฒนาหลายรายมีความเห็นว่าแนวทางหลายอย่างยังไม่ได้นำไปปฏิบัติ และยังคงใช้ทิศทางเดิมตลอด คือ การเน้นทางด้านอุตสาหกรรม บางรายบอกว่าหลังจากเข้าร่วมประชุมแล้วไม่ได้รับข้อมูลข่าวสาร เพราะอยากทราบว่าจะคิดอะไรบ้างที่ได้รับการบรรจุไว้ในแผนฯ นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมส่งผลให้มีความสนใจติดตามข่าวสารการทำแผนมากกว่าเดิม เพราะการได้รับรู้ประเด็นต่างๆ ในที่ประชุม ทำให้มองจุดที่จะสนใจได้ชัดเจนขึ้น ส่วนนักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่า สศช. ควรหาจุดยืนในการพัฒนาว่ายังคงส่งเสริมด้านอุตสาหกรรมต่อไปอีกหรือไม่

นักพัฒนารายหนึ่งให้ความเห็นดังนี้

“การมีส่วนร่วมร่างทำให้สนใจมากขึ้นกว่าเดิม ถ้าหากเราไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วม เราก็อาจไม่รู้ว่าเราจะเข้าไปสนใจในประเด็นไหน แต่การที่เราไปเริ่มคิดกับเขาเราเริ่มที่จะมองประเด็นที่เราคุยกันในระดับภาค และมองภาคเราเองเป็นหลักว่าแนวคิดของภาคจะสามารถเข้าสู่การเปลี่ยนแปลงแผนได้มากน้อยแค่ไหน เราเริ่มจะมองจุดนี้ จะสนใจได้ชัดขึ้นกว่าที่เราไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำแผนฯ”

นักวิชาการ

นักวิชาการ 3 ราย บอกว่าการมีส่วนร่วมทำให้มีความสนใจติดตามข่าวของแผนฯ 8 มากเป็นพิเศษ โดยใน 3 รายนี้มีความเห็นว่า สศช. น่าจะส่งข่าวให้โดยตรง เช่น ประเด็นของภูมิภาคที่จะนำไปเสนอในการประชุมรวมทุกภูมิภาค เนื่องจากการติดตามข่าวจากสื่อมวลชนมักมีแต่การสัมมนาระดับชาติ นักวิชาการบางรายขอการประชุมแต่มีความหนักใจที่ขั้นตอนการวาดภาพ นอกจากนี้ นักวิชาการ 2 ราย อยากให้มีการจัดทำแผน

ยุทธศาสตร์การพัฒนาภาคด้วย ส่วนบางรายมีความเห็นว่าภาคราชการนำแผนฯ ไปใช้ตามแนวทางเดิม โดยไม่ได้ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดตามที่บอกไว้ในแผนฯ

นักวิชาการบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

"เราคาดหวังว่าการที่เราไปประชุมได้ลงทุนลงแรง เราก็อยากจะได้ข้อคิดเห็นที่เกี่ยวกับการพัฒนาภาคของเราให้เกิดผลในทางปฏิบัติ แต่ดูจากที่ติดตามข่าวจากสื่อต่างๆ แล้ว เป็นการประชุมใหญ่ทั่วประเทศ ถ้ามองในแง่ไม่ดีก็ถือว่าไม่รู้มาหลอกให้เราทำหรือเปล่า เพราะว่าเราไม่รู้ข่าวสาร"

นักธุรกิจ

ก่อนการประชุมกลุ่มนักธุรกิจหลายคนมีความรู้สึกที่ว่าเวลาการสัมมนาสองวัน ครึ่งนานเกินไป แต่ภายหลังจากได้เข้าประชุมแล้ว นักธุรกิจหลายรายกลับมีความรู้สึกที่ว่าเวลาสัมมนาสั้นเกินไป หรือพอเหมาะแล้ว เพราะทำให้ได้มีการสื่อสารสองทางระหว่างกลุ่มอาชีพต่างๆ และเห็นว่า เอ ไอ ซี เป็นแนวทางที่ดีในการทำให้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง แต่บางรายก็เห็นว่าเป็นวิธีการที่ทำให้มีการคิดกว้างเกินไปไม่มีการกำหนดกรอบชัดเจน และการเชิญคนหลากหลายทำให้เกิดความกดดัน เพราะต่างมองในมุมของตนเอง

นักธุรกิจบางรายมีความเห็นว่า สศช. คงนำความเห็นของภาคต่าง ๆ ที่ตรงกันมาบรรจุในแผนฯ บางรายเห็นว่าแผนฯ มีแนวทางที่ชัดเจน แต่นำมาปฏิบัติในแนวทางเดิมทำให้การแปลงแผนฯ 8 ไม่ได้ผล นอกจากนี้ บางรายเห็นว่าการมีส่วนร่วมช่วยให้ประชาชนเกิดการเรียนรู้และอยากให้เป็นการสอนปรัชญาการพัฒนาประเทศให้กับประชาชน

นักธุรกิจบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

"จนถึงวันนี้ผมก็ยังสงสัยว่า ถ้าเผชิญความคิดของภาคต่างๆ ไปตรงกัน ก็คงใช้คือคงจะฟังจากหลายๆ ทาง เมื่อถึงเวลาก็คงไปเกลาและสรุปกันอีกทีหนึ่ง แต่ก็ เป็นเรื่องดีที่ได้มารับฟังความคิดเห็น แง่คิดของคนต่างจังหวัด ซึ่งมีมุมมองที่ต่างออกไป รู้สึกว่าการสัมมนายาว แต่เมื่อคิดอีกมุมหนึ่งว่าเป็นโอกาสที่จะได้พบกับ

ทางกลุ่มอื่นด้วยก็ดีเป็นการสื่อสารสองทาง เวลาที่ต้องใช้มากขึ้นทำให้ได้รับฟังความเห็นของกลุ่มอื่น ๆ มากขึ้น ซึ่งผมว่าเราต้องยอมเสียเวลา”

ข้าราชการ

ข้าราชการหลายรายสนใจติดตามข่าวสารการฯ 8 เพราะอยากทราบว่าที่เข้าร่วมคิดอยู่ในแผนหรือไม่ โดยบางรายก็เข้าใจถึงข้อจำกัดของการทำแผนฯ ดี หลายรายมีความรู้สึกว่าการประชุมดีและน่าสนใจ ควรนำไปใช้ในเรื่องอื่น ๆ ด้วย โดยสังเกตเห็นว่าผู้เข้าร่วมส่วนใหญ่มีความรู้สึกที่ดีที่ได้แสดงความคิดเห็นและได้รับการยอมรับ นอกจากนี้ มีข้าราชการบางรายเห็นว่าภาวะเศรษฐกิจได้เปลี่ยนไปจากตอนทำแผนฯ อาจไม่สามารถทำตามแผนฯ ได้หมด แต่เห็นว่าปรัชญาการพัฒนาคนยังใช้ได้

ข้าราชการบางรายมีความเห็นดังนี้

“พอแผนฯ ออกมาแล้ว จะปฏิบัติได้แค่ไหนในเมื่อภาวะเศรษฐกิจเปลี่ยน เพราะตอนนั้นเราคาดหวังเศรษฐกิจอีกอย่าง แต่เรื่องการพัฒนาคนยังใช้ได้ ทรัพยากรอื่น ๆ เราใช้หมดแล้ว เหลืออย่างเดียวคือทรัพยากรคน”

“ผมเห็นว่าดีแล้ว ส่วนความคิดของเราจะเข้าไปอยู่ในแผนฯ หรือเปล่านั้น ผมเข้าใจว่ากระบวนการทำแผนมีข้อจำกัด ในขณะที่เราพร้อมสนทนาทุกคนมีความรู้สึกที่ดีที่ได้แสดงความคิดเห็น และได้รับการยอมรับ”

3.2 ความพึงพอใจต่อการมีส่วนร่วม ผลสรุปของการประชุม และแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์

ผลสรุปภาพรวมความพึงพอใจของกลุ่มอาชีพต่อการได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ 8 ผลสรุปของการประชุมระดับภูมิภาค และความพึงพอใจต่อแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์ มีดังนี้

การมีส่วนร่วม กลุ่มอาชีพทุกรายมีความพอใจที่ สศช. เปิดโอกาสให้ได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็นในการจัดทำแผนฯ 8 ซึ่งกลุ่มประชาชนหลายรายบอกว่าได้มีส่วนร่วม

แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ในขณะที่นักธุรกิจรายหนึ่งบอกว่าเห็นด้วยกับการให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม แต่ตนเองมีความรู้สึกกดดันต่อการมีส่วนร่วมครั้งนี้ โดยขอให้ สศช. พิจารณาวិธีการที่เหมาะสมในการประชุม

ผลการประชุม กลุ่มอาชีพส่วนใหญ่พอใจผลสรุปของการประชุมระดับภูมิภาค แม้บางรายจะรู้สึกว่าไม่ได้ 100% แต่ก็ใกล้เคียงกับที่คาดหวังไว้ โดยกลุ่มประชาชนและกลุ่มนักวิชาการทุกราย มีความพอใจ นอกจากนี้ กลุ่มนักธุรกิจและข้าราชการอย่างละ 1 ราย มีความคิดว่า สศช. อาจมีผลสรุปของการประชุมอยู่แล้ว

สำหรับกลุ่มอาชีพที่ไม่พอใจในผลการประชมนั้น รายหนึ่งบอกว่าไม่มีรายละเอียดและไม่สามารถชี้แนวทางการพัฒนาที่ชัดเจนได้ อีกรายหนึ่งบอกว่า คิดว่าได้ผลในด้านสาระน้อย เนื่องจากผู้เข้าร่วมประชุมหลากหลาย แต่ได้ผลในแง่ความรู้สึกที่ดีของประชาชน และบางรายคิดว่าได้คุณภาพระดับปานกลาง เพราะแสดงความคิดเห็นไม่เต็มที่

แผนฯ 8 กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีความพึงพอใจแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์ แม้ว่าจะบางรายจะยังไม่ได้รับแผนฯ 8 ส่วนใหญ่ให้เหตุผลที่พอใจ ได้แก่ การเปิดโอกาสให้กลุ่มอาชีพต่างๆ มีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ และพอใจที่แนวคิดของตนเองได้รับการบรรจุไว้ในแผนฯ และพอใจ แนวคิดเรื่องการพัฒนาคน

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างหลายรายแม้จะพอใจสาระของแผนฯ แต่ไม่พอใจในการแปลงแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ เนื่องจากภาครัฐยังคงใช้วิธีการเดิม ๆ ที่ไม่ได้ให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วม ซึ่งเห็นว่าการแปลงแผนฯ ยังไม่ได้ผลเท่าที่ควร โดยกลุ่มนักวิชาการและข้าราชการบางรายได้เสนอว่า ควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภาค และจัดทำแผนปฏิบัติการด้วย ส่วนข้าราชการบางรายมีความเห็นว่าการเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอาจทำให้แผนฯ 8 ไม่บรรลุเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ไม่พอใจแผนฯ 8 มีเพียงรายเดียวในกลุ่มนักพัฒนา โดยบอกว่าแผนฯ 8 ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาด้านอุตสาหกรรม ส่วนบางรายไม่แสดงความคิดเห็น เนื่องจากไม่ได้รับแผนฯ ฉบับสมบูรณ์

ความเห็นของแต่ละกลุ่มอาชีพประมวลได้ดังนี้

ประชาชน

การมีส่วนร่วม กลุ่มประชาชนมีความภูมิใจและพอใจ โดยรู้สึกว่ารวยากาศ ประชุมดี ทุกคนมีศักดิ์ศรีเท่าเทียมกัน และได้ร่วมเสนอความคิดเห็นอย่างเต็มที่

ผลการประชุม กลุ่มประชาชนทั้ง 5 ราย กล่าวว่าผลการประชุมส่วนใหญ่ได้ตามความมุ่งหวัง โดยความคิดเห็นที่ได้รับการสรุปไว้ในผลการประชุม แม้บางรายจะมีความรู้สึกว่ายังไม่ได้ตามความต้องการทั้งหมดก็ตาม และบางรายมีความวิตกว่าการปฏิบัติ อาจไม่เป็นไปตามที่ได้วางแผนไว้

แผนฯ 8 กลุ่มประชาชนทั้ง 5 รายยังไม่เคยเห็นแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์ อย่างไรก็ตาม ส่วนหนึ่งบอกว่ามีความพอใจที่มีความเห็นของตนเองบรรจุในแผนฯ แต่ไม่พอใจในด้านการปฏิบัติซึ่งยังไม่ได้ใช้วิธีการใหม่ นอกจากนี้ ประชาชนส่วนหนึ่งมีความต้องการให้ สศช. ส่งข่าวสารเกี่ยวกับการจัดทำแผนฯ ให้อย่างต่อเนื่อง

ประชาชนบางรายมีความเห็นดังนี้

“รู้สึกว่าได้แสดงความคิดเห็นเต็มที่ มีความภูมิใจในตัว ได้ตามความมุ่งหวัง ความเห็น ข้อเสนอแนะต่างๆ ได้เป็นผลสรุปของการประชุม”

“พอใจที่ข้อเสนอและความคิดเห็นต่างๆ ของเครือข่ายสลัมได้รับการบรรจุในแผนฯ 8 แต่ในทางปฏิบัติไม่พอใจ เพราะมันไม่มีผล ชำรุดการยังไม่ลงมาจริง และไม่ยอมรับว่าชาวบ้านสามารถพัฒนาตัวเอง”

นักพัฒนา

การมีส่วนร่วม ส่วนใหญ่พอใจที่ได้เข้ามามีส่วนร่วม เพราะไม่เคยมีโอกาสอย่างนี้มาก่อน โดยเห็นว่าประสบความสำเร็จในการมีส่วนร่วม ส่วนบางรายบอกว่าจะพอใจหรือไม่ต้องดูที่การแปลงแผนไปสู่การปฏิบัติ

ผลการประชุม หลายรายมีความพอใจผลสรุปของการประชุม แม้ว่าจะไม่สามารถผลักดันความคิดได้ทั้งหมด ส่วนบางรายบอกว่าผลสรุปของการประชุมเหมือนกันทุกกลุ่ม และบางรายก็ไม่ได้คาดหวังอะไรมาก เพียงแต่อยากฟังคนพูดแสดงความเห็น ส่วนนักพัฒนารายหนึ่งไม่สนใจผลการประชุม เพราะเห็นว่าการคิดในกรอบเดิมไม่มีประโยชน์

แผนฯ 8 กลุ่มนักพัฒนาเกือบทุกรายมีความพอใจต่อแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์ เนื่องจากเป็นแผนฯ ที่เกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน จึงมีแนวคิดและทิศทางที่สอดคล้องกับความต้องการของประชาชน แต่บางรายไม่มั่นใจและไม่พอใจในการแปลงแผนฯ ไปสู่การปฏิบัติ ส่วนนักพัฒนาอีกรายหนึ่งไม่พอใจแผนฯ 8 เพราะยังคงมีทิศทางการพัฒนาที่มุ่งทางด้านอุตสาหกรรม

นักพัฒนาบางรายมีความเห็นดังนี้

"แผนฯ 8 เป็นแผนที่ดีทั้งในเรื่องของการจัดทำและการมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นที่พอใจของหลายคน เพราะแนวคิดหลายอย่างที่เสนอไปมีปรากฏในแผนฯ แต่ในการปฏิบัติ หน่วยราชการหรือองค์กรต่างๆ ได้นำแนวคิดนี้ไปใช้หรือไม่ยังไม่มั่นใจ แต่เท่าที่มองดูบางอย่างก็ทำไม่ได้ ทั้งที่เป็นแนวความคิดที่ดี"

นักวิชาการ

การมีส่วนร่วม ทุกคนมีความพอใจที่ได้เสนอความเห็น โดยบางรายมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมนับเป็นกระบวนการสร้างคน บางรายก็บอกว่าทำให้ได้รู้จักตัวเองและคนอื่น ส่วนบางรายคิดว่าน่าจะมีการปรับระดับความรู้ให้เท่ากันก่อนที่จะเริ่มประชุม

ผลการประชุม ทุกคนมีความพึงพอใจผลสรุปของการประชุมที่ได้ตามความคาดหวัง

แผนฯ 8 นักวิชาการเกือบทุกรายมีความพอใจแผนฯ 8 โดยส่วนหนึ่งมีความพอใจแนวคิดและวิธีการจัดสัมมนาเพื่อจัดทำแผนฯ และบางรายมีความเห็นว่าการนำแผนฯ ไปปฏิบัติยังคงใช้วิธีการเดิม เนื่องจากแผนฯ 8 ไม่ใช่กฎหมาย ส่วนบางรายมีความ

เห็นว่า ควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาของแต่ละภาค และจัดทำแผนปฏิบัติการด้วย เพื่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

นักวิชาการบางรายได้ให้ความเห็น ดังนี้

“พอใจ 2 ส่วนคือ 1. ฐานของแนวคิดที่เปลี่ยนไป 2. ด้วยวิธีการ แต่ที่ขาดไปนิดหนึ่งหรือที่ผมผิหวังก็คือว่า เมื่อแผนนี้ออกมาแล้ว การที่จะนำไปสู่การปฏิบัติยังไม่ค่อยได้ ถึงแม้ว่าเราจะมีการแปลงแผนไปสู่ระดับภาค ก็ยังไม่ลงสู่การปฏิบัติ คือ ปล่อยให้นักวิชาการไปทำกัน รวมทั้งผมด้วย โดยที่ไม่มีโอกาสระดมความคิดจากประชาชน อาจจะข้อจำกัดเรื่องเวลาและงบประมาณ แผนฯ 8 ไม่ได้มีสถานะภาพเป็นกฎหมาย ใครจะทำก็ได้ไม่ทำก็ได้ สุดท้ายทุกคนก็อ้างแผนฯ 8 แต่ทำอย่างของตัวเองอยากทำ คือ เรามีความคิดใหม่ แต่วิธีทำงานยังเป็นแบบเดิมอยู่ ในส่วนของข้าราชการก็ยังมองว่าชาวบ้านไม่มีศักยภาพพอ”

“แม้ว่าแผนฯ 8 ไม่สามารถผลักในเชิงงบประมาณและแผนกิจกรรมของระบบราชการได้ แต่จุดหนึ่งที่ทุกคนเอามาพูดตลอด คือ การพัฒนาโดยเอาคนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งเป็นการเปลี่ยนมุมมองและความคิดของระบบราชการ”

นักธุรกิจ

การมีส่วนร่วม ทุกคนมีความพอใจที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วม ซึ่งนับเป็นพัฒนาการที่ดีของการทำแผน โดยบางรายเห็นว่าเป็นไปตามกระแส บางรายเห็นว่าน่าจะขยายการมีส่วนร่วมออกไปให้กว้างขวางขึ้น ส่วนบางรายเห็นว่าต้องมีวิธีการประชุมที่ดีกว่านี้ โดยมีกรอบในการคิดที่ชัดเจน

ผลการประชุม นักธุรกิจบางส่วนมีความพอใจกับผลสรุปในเรื่องการเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา บางรายเห็นว่ายังไม่ครอบคลุมเรื่องที่เสนอ และบางรายมีความคิดว่าผลสรุปที่จะนำไปใช้จริงๆ คือ ผลสรุปของการสัมมนาที่พระราชนิเวศน์มฤคทายวัน ส่วนบางรายเห็นว่าผลสรุปไม่มีรายละเอียดที่สามารถชี้แนวทางพัฒนาออกมาได้อย่างชัดเจน

แผนฯ 8 นักธุรกิจทั้ง 5 ราย มีความพอใจแม้ว่ารายหนึ่งจะไม่ได้รับแผนฯ 8 ฉบับสมบูรณ์ โดยมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความพอใจในเรื่องการพัฒนาคน ส่วนอีกรายหนึ่งเห็นว่าด้านการปฏิบัติยังคงใช้วิธีการเดิม ซึ่งควรมีการอบรมเจ้าหน้าที่ของรัฐในเรื่องการแปลงแผนสู่ภาคปฏิบัติ และอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่าแผนฯ 8 ได้ตั้งเป้าหมายในหลายๆ เรื่องสูงเกินไป ซึ่งไม่น่าจะทำสำเร็จภายในเวลา 4-5 ปี และอาจเป็นจุดที่ทำให้มีการใช้งบประมาณโดยไม่จำเป็น

นักธุรกิจบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

“โดยทั่วไปค่อนข้างพอใจ แต่ไม่พอใจเรื่องการตั้งเป้าหมายสูงเกินไป หลายอย่างเป็นเรื่องอุดมคติมากเกินไปหน่อย เราอยากได้ อยากให้เป็น ค่อนข้างมากเกินไป ซึ่งผมคิดว่าจะทำให้ถึงจุดหมายไม่ได้ ควรเป็นสิ่งที่เราสามารถไปถึงได้ ภายใน 4-5 ปี การตั้งเป้าหมายสูงเกินไปในความเห็นของผมทำให้นักการเมืองและข้าราชการบางส่วนนำไปเล่นเลวไหลก๊บบงบประมาณ ทำอะไรเสนอก็บอกเพื่อบรรลุเป้าหมายนั้น ๆ”

ข้าราชการ

การมีส่วนร่วม ทุกรายมีความพอใจและเห็นว่าเป็นเรื่องถูกต้องที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในฐานะสมาชิกของประเทศ บางรายเห็นว่าการได้มีส่วนร่วมตั้งแต่เริ่มเป็นสิ่งที่ดี เพราะจะต้องนำไปปฏิบัติอยู่แล้ว รวมทั้งยังได้รับมุมมองที่หลากหลาย และบางรายมีความสนใจมากกว่าการสัมมนาทั่วไป เพราะอยากรู้และขอวิธีการจัดประชุม

ผลการประชุม ข้าราชการส่วนหนึ่งพอใจผลการประชุม บางรายเห็นว่าได้ผลในด้านสาระน้อย เพราะผู้เข้าร่วมประชุมหลากหลายเกินไป แต่ได้ผลในแง่ความรู้สึกที่ดีของประชาชน ส่วนบางรายคิดว่า สคช. มีธง (ผลสรุป) อยู่ในใจแล้ว

แผนฯ 8 ข้าราชการทั้ง 5 ราย มีความพอใจแผนฯ 8 โดยส่วนหนึ่งระบุว่าพอใจเรื่องการพัฒนาคน และพอใจที่มีความคิดของตนเองอยู่ในแผนฯ บางรายมีความเห็นว่าแผนฯ 8 ดีกว่าทุกแผนฯ ที่ผ่านมา

นอกจากนี้ กลุ่มข้าราชการส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ในภาวะเศรษฐกิจที่เปลี่ยนแปลงไป อาจทำให้การปฏิบัติตามแผนฯ 8 ไม่บรรลุเป้าหมาย และอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาหลายคนอาจผิดหวัง เพราะด้านวิธีการทำแผนฯ ให้คิดรายละเอียดกิจกรรม แต่ไม่ได้นำมาบรรจุไว้ในแผนฯ สำหรับอีกรายหนึ่งเสนอว่าควรมีการจัดทำยุทธศาสตร์การพัฒนาระดับภาคด้วย

ข้าราชการบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

“ในส่วนของงานที่รับผิดชอบได้เข้าไปมีบทบาทในงานที่เกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นทำแผนเป็นเรื่องที่เหมาะสม เพราะแผนนี้จะย้อนกลับมาที่เราอีกทีหนึ่ง มีความรู้สึกว่าเป็นแผนที่เราทำ อย่างน้อยเราก็ร่วมแสดงความคิดเห็น”

3.3 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมต่อการจัดทำแผนฯ 8 และการพัฒนาประเทศ

กลุ่มตัวอย่างเกือบทุกรายเห็นว่าการมีส่วนร่วมของตัวแทนจากกลุ่มอาชีพมีประโยชน์ต่อการจัดทำแผนฯ 8 และการพัฒนาประเทศ ประมวลได้ดังนี้

ประโยชน์ต่อแผนฯ 8 โดยตรง การมีส่วนร่วมของประชาชนหลากหลายอาชีพในทุกภูมิภาค ช่วยให้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเพื่อเป็นข้อมูลที่ถูกต้องในการจัดทำแผนฯ นอกจากนี้ ยังได้แนวความคิดใหม่ๆ ในการพัฒนาที่หลากหลาย และมีการมองรอบด้านมากขึ้น ซึ่งจะช่วยให้แผนฯ มีคุณค่า มีความสมบูรณ์และสามารถชี้แนวทางการพัฒนาได้อย่างถูกต้อง

ประโยชน์ในการนำแผนไปใช้ปฏิบัติ พบว่ามีประโยชน์หลายประการ โดยผู้มีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของและมีความผูกพันกับแผนฯ รู้สึกว่าเป็นแผนฯ ของประชาชน ทำให้อยากนำแผนไปใช้ปฏิบัติ เพราะตนเองมีส่วนร่วมคิด รวมทั้งอยากติดตามความก้าวหน้าของแผนฯ นอกจากนี้พบว่า ผู้มีส่วนร่วมเกิดความเข้าใจแผนฯ ในระดับหนึ่ง ซึ่งมีประโยชน์ต่อการประสานแผนระดับท้องถิ่นกับแผนระดับชาติ ตลอดจนช่วยให้มองเห็นถึงความเชื่อมโยงและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาในสาขาต่างๆ มีกลุ่มตัวอย่างเพียง

รายเดียวที่มีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ไม่มีประโยชน์ เพราะเป็นเพียงแค่การที่จะดำรงแนวทางการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป ทั้งนี้ สศช. ควรพิจารณาเปลี่ยนแนวทางการพัฒนาเสียก่อนจึงจะเป็นประโยชน์

ประโยชน์ต่อการพัฒนาประเทศ พบว่าการสัมมนาระดับภูมิภาค ช่วยให้เกิดเครือข่ายในการพัฒนาขึ้นพอสมควร โดยในช่วงการประชุมปฏิบัติการที่ 4 ได้ให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาร่วมกันคิดและยกร่างแผนงาน/โครงการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาจะดำเนินการและโครงการที่ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ข้อเสนอแนะให้ภาครัฐดำเนินการให้ทันพบว่า กลุ่มอาชีพต่างๆ ยกเว้นกลุ่มนักพัฒนาบอกว่าได้นำโครงการที่ร่วมกันคิดไปทำจำนวน 8 ราย ซึ่งส่วนใหญ่มีการดำเนินการต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน ซึ่ง 3 ใน 8 ราย ทำโครงการเดียวกัน เป็นโครงการด้านการศึกษาและอนุรักษ์ป่าภาคตะวันออก และอีก 2 ราย บอกว่าเป็นการขยายผลการดำเนินงานของโครงการที่มีอยู่แล้ว ได้แก่ โครงการพัฒนาเครือข่ายองค์กรชาวบ้าน และโครงการไร่นาสวนผสม ส่วนอีกรายหนึ่งได้ดำเนินการโครงการด้านสิ่งแวดล้อมที่กลุ่มอื่นคิดและอีก 2 ราย ดำเนินการโครงการด้านสิ่งแวดล้อมเช่นกัน ทั้งนี้โครงการส่วนใหญ่เหล่านี้มีการดำเนินงานโดยรวมตัวเป็นเครือข่ายระดับภูมิภาค ซึ่งส่วนใหญ่ได้แนวคิดในช่วงที่มาร่วมสัมมนาระดับภูมิภาค

นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างที่บอกว่าไม่ได้นำโครงการไปทำมีจำนวน 12 ราย ไม่แน่ใจว่ามีการนำไปทำ 3 ราย และจำรายละเอียดของโครงการที่จัดทำไม่ได้ 2 ราย ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่าง 2 ราย มีความเห็นว่า สศช. น่าจะมีการติดตามผลของโครงการที่ประชาชนร่วมกันคิดรวมทั้งให้คำแนะนำหรือประสานกับหน่วยงานราชการอื่น ๆ เพื่อให้มีการดำเนินงานโครงการเหล่านี้

การได้เข้ามามีส่วนร่วมในครั้งนี้นี้ยังทำให้กลุ่มอาชีพทุกกลุ่มเกิดความตื่นตัว และมีความต้องการเข้ามีส่วนร่วมในการจัดทำแผนฯ ฉบับต่อไป รวมทั้งยินดีให้ความร่วมมือในการพัฒนาอื่น ๆ อีกด้วย

ความเห็นของแต่ละกลุ่มอาชีพ มีดังนี้

ประชาชน

กลุ่มประชาชนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมของกลุ่มอาชีพช่วยให้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชนเพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการจัดทำแผนฯ นอกจากนี้มีความเห็นเพิ่มเติม ได้แก่ ช่วยให้ได้ทราบความคิดที่หลากหลายในเวลาเดียวกัน เนื่องจากได้เชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาจากหลายกลุ่มอาชีพ ทราบแนวทางการพัฒนาประเทศ และนำไปปฏิบัติ ประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ที่เข้าร่วมสัมมนาเกิดความเข้าใจกันและกัน และช่วยเผยแพร่รวมทั้งสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับแผนฯ

ประชาชน 2 ราย ได้ทำโครงการที่คิดอย่างต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน โดย รายหนึ่งได้ความคิดจากการประชุมแผนฯ 8 และรวมตัวเป็นเครือข่ายการพัฒนาในระดับภาค ส่วนประชาชนอีก 2 ราย บอกว่าไม่ได้ทำ และอีกรายหนึ่งจำไม่ได้ว่าคิดโครงการอะไร

ประชาชนบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

"โครงการสิ่งแวดล้อมที่ร่วมกันคิดมีการทำต่อเนื่องอยู่ จากเดิมเราเป็นแค่จังหวัด หลังจากประชุมแผนฯ 8 แล้ว ยังทำงานสิ่งแวดล้อมอยู่ด้วยกันมีประมาณ 40-50% ของคนใน จ.ระยอง ฉะเชิงเทรา ชลบุรี เรารวมเป็นภาคได้ไม่กี่เดือน"

นักพัฒนา

นักพัฒนาบางรายมีความเห็นว่าผู้ที่เข้ามามีส่วนร่วมจะเกิดความเข้าใจแผนฯ ระดับหนึ่ง ซึ่งทำให้เกิดผลดีในการประสานแผนระดับท้องถิ่นกับแผนชาติต่อไป บางรายก็มีความเห็นว่าช่วยให้แผนฯ เกิดจากข้อมูลที่แท้จริงยิ่งขึ้น และบางรายเห็นว่าเป็นการเตรียมความพร้อมของประชาชนให้เกิดการเรียนรู้ที่จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ ส่วนนักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่มีประโยชน์อะไร ถ้าหาก สคช. ยังไม่เปลี่ยนแนวทางในการพัฒนา การมีส่วนร่วมครั้งนี้จะเป็นการค้ำยันให้มีการพัฒนาอุตสาหกรรมต่อไป

นักพัฒนา 3 รายบอกว่าไม่มีการนำโครงการไปทำ โดยรายหนึ่งให้ข้อเสนอแนะว่า สคช. น่าจะมีการติดตามผล รวมทั้งให้คำแนะนำหรือประสานให้หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง

เข้ามาช่วยดำเนินการโครงการ ส่วนอีกรายหนึ่งจำรายละเอียดของโครงการที่คิดไม่ได้ แต่มีความเห็นว่าส่วนใหญ่ผู้เข้าร่วมสัมมนามักจะเสนอสิ่งที่ตนเองทำอยู่แล้ว และอีกรายหนึ่งบอกว่าไม่แน่ใจว่าจะมีการนำไปทำหรือไม่

นักพัฒนาบางรายให้ความเห็นดังนี้

"ผมคิดด้านการศึกษาแต่คิดว่าไม่ได้ทำอะไรกันเลย ผมมองว่าน่าจะมีตัวแทนของ สคช. เข้าไปติดตามประเมิน ให้คำแนะนำเป็นภาค ๆ ไป หรืออาจจะให้ผู้ว่าราชการจังหวัดหรือหน่วยงานของรัฐเข้ามาช่วยติดต่อประสานงานกับหน่วยงานของรัฐอื่น ๆ ด้วย เพราะจะทำตามลำพังโดยผู้ร่วมสัมมนานั้นยาก"

นักวิชาการ

นักวิชาการส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า การให้ประชาชนกลุ่มอาชีพต่างๆ มีส่วนร่วมจะทำให้ผู้มีส่วนร่วมมีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผน และบางรายมีความเห็นว่าช่วยให้ทราบปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ตลอดจนได้แนวคิดการพัฒนาที่ตรงกับความต้องการของประชาชน คือ การเน้นคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา นอกจากนั้นความหลากหลายของผู้เข้าร่วมสัมมนาช่วยให้มีการคิดที่รอบด้านยิ่งขึ้น และนักวิชาการรายหนึ่งมีความเห็นว่า ถ้ามีผู้บริหารที่สามารถสั่งการได้เข้าร่วม จะสามารถช่วยผลักดันนโยบายของแผนได้เป็นอย่างดี แต่ในการประชุมทำแผนฯ 8 ที่ภาคเหนือตอนบน ข้าราชการส่วนใหญ่เป็นระดับกลาง

นักวิชาการ 2 ราย ได้ทำโครงการที่คิดต่อเนื่องถึงปัจจุบัน โดยรายหนึ่งบอกว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการรวมตัวขึ้นมาเป็นเพราะมีตัวอย่างการดำเนินงานที่ทำสำเร็จ มีการเก็บเงินกองทุน สมาชิกให้ความไว้วางใจ รวมทั้งตัวกระบวนการ เอ ไอ ซี ทำให้ได้เห็นศักยภาพของคนและทำให้สนิทกัน ส่วนอีกรายหนึ่งบอกว่าโครงการที่ทำเป็นการขยายผลจากที่ทำอยู่แล้ว โดยทำในส่วนที่มีศักยภาพ สำหรับนักวิชาการอีก 3 ราย บอกว่าไม่ได้นำไปทำ โดยรายหนึ่งให้ข้อสังเกตว่า ความหลากหลายของคนที่ร่วมอยู่ในกลุ่มทำให้สานต่อยาก

นักวิชาการบางรายได้ให้ความเห็นดังนี้

“หลังจากประชุมปฏิบัติการที่ 4-5 จบ ก็มีการจัดตั้งชมรมศึกษาและอนุรักษ์ป่า ตะวันออก มีการนัดพบกันเดือนละครั้ง โดยเราจ้างผู้ประสานงานไว้ 1 คน ชมรมนี้เริ่มจาก มีผู้เสนอความคิดให้รวมกองทุนสัก 1 ก้อน เพราะเห็นพลังของกลุ่มที่จะทำงาน แม้แต่วิทยากรยังร่วมสมทบทุนด้วย ปัจจัยในการเกิดชมรมน่าจะเกิดจากหลายปัจจัย คงเป็นเพราะมีการเก็บเงินกองทุนและมีกิจกรรม อีกปัจจัยหนึ่งเพราะเรามีข้อมูลที่น่าสนใจเป็นเรื่องจริงใกล้ตัวที่เขาทำแล้วประสบความสำเร็จด้วย คนที่มาร่วมก็เป็นปัจจัยสำคัญพอสมควร ตัวกระบวนการก็ช่วยให้รู้ถึงศักยภาพในแต่ละคน และทำให้สนิทกัน เพราะก่อนหน้านี้รู้จักกันมาพอสมควร แต่ต่างคนต่างทำงานไม่เคยมาร่วมกัน”

“ทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาเครือข่ายขององค์กรชาวบ้านใน จ.สงขลา และเครือข่ายระดับภาคใต้ ซึ่งทำร่วมกันหลายจังหวัด โดยพบกัน 2-3 เดือน/ครั้ง เป็นโครงการที่ทำมาก่อนแล้ว ส่วนที่เสนอในที่ประชุมเป็นการขยายผล ส่วนมากที่เสนอกันมักจะเป็นอย่างนี้ เมื่อไม่ได้นำโครงการนั้นไปทำทั้งโครงการเขาก็ทำใน ส่วนที่มีศักยภาพจะทำได้”

นักธุรกิจ

นักธุรกิจหลายรายมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมช่วยให้ได้แนวคิดในการพัฒนาใหม่ๆ จากมุมมองที่หลากหลาย ซึ่งเน้นข้อเท็จจริงที่ตรงกับความต้องการของประชาชน ทำให้แผนฯ มีความสมบูรณ์มากขึ้น นอกจากนี้ ในด้านของผู้เข้ามีส่วนร่วมจะรู้สึกเบื่อการประชุม มีความรู้สึกเป็นเจ้าของแผนฯ มีความผูกพัน และให้ความสำคัญกับแผนฯ มากขึ้น

นักธุรกิจ 2 ราย ได้ทำโครงการที่ร่วมกันคิด โดยรายหนึ่งเป็นโครงการที่คิดในกลุ่มที่ตนเองเป็นประธาน มีการตั้งขึ้นเป็นชมรมและทำงานต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน มีการประชุมสม่ำเสมอทุกเดือน ซึ่งเป็นโครงการเดียวกับนักวิชาการภาคตะวันออก ส่วนอีกรายหนึ่งได้ทำโครงการที่ตนเองสนใจแต่ไม่ได้ร่วมคิดในการประชุม โดยปัจจุบันมีการรวมเป็นเครือข่ายการพัฒนาาร่วมกันในภูมิภาค นักธุรกิจอีก 2 รายบอกว่า ไม่ได้มีการนำไปทำ ส่วนอีกรายหนึ่งไม่แน่ใจว่าทำได้หรือไม่

นักธุรกิจบางรายได้ให้ความเห็น ดังนี้

“โครงการที่คิด ได้ทำต่อเนื่องจนถึงปัจจุบัน คือ ชมรมศึกษาและอนุรักษ์ป่า ตะวันออก มีการสร้างเครือข่ายสิ่งแวดล้อมในภาคตะวันออก โครงการนี้เกิดจากการสัมมนาครั้งนั้น โดยระดมทุนกันได้ 70,000 กว่าบาท เริ่มจากกลุ่มของผม 8-9 คน และมีคนสมัครเป็นสมาชิกเพิ่มเป็น 30 กว่าคน ส่วนใหญ่ไม่ได้รู้จักกันมาก่อน เพิ่งรู้จักและสนิทกันในการสัมมนา ช่วงหลังๆ นี้เราจะเวียนไปประชุมในจังหวัดต่างๆ ที่มีสมาชิกอยู่”

“ความจริงที่สนใจเรื่องสิ่งแวดล้อม แต่ไปอยู่กลุ่มที่ทำเรื่องการเมือง เพราะอยากฟังว่าใครคิดอย่างไร แต่แผนออกมาไม่ดี และไม่มีเพื่อนำไปทำ แต่เรื่องสิ่งแวดล้อมได้มีการนำไปทำพอสมควร หลังจากนั้นทั้งหมดได้มาเกาะกลุ่มเป็นเครือข่าย และได้นำไปประกาศในเวทีต่างๆ เป็นกลุ่มที่รู้จักกันดีในการประชุมแผนฯ 8 เพราะได้เห็นภาพกว้างมากขึ้น ได้เห็นภาพทั้งหมดในภูมิภาค”

ข้าราชการ

ข้าราชการหลายรายมีความเห็นว่า การมีส่วนร่วมช่วยให้ได้ข้อมูลในการทำแผนที่ถูกต้องและหลากหลาย ซึ่งจะสามารถชี้แนวทางการพัฒนาได้ถูกต้อง ช่วยแก้ไขส่วนบกพร่องของการพัฒนาในอดีตที่ผ่านมา รวมทั้งช่วยให้มองเห็นความเชื่อมโยงและผลกระทบที่จะมีต่อกัน นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมทำให้แผนฯ มีคุณค่ามากขึ้น ผู้มีส่วนร่วมก็รู้สึกใกล้ชิดกับแผนฯ ตลอดจนอยากนำแผนมาใช้ เพราะไม่ได้รู้สึกว่าถูกสั่งการ แต่เป็นความคิดของตนเองส่วนหนึ่ง บางรายก็มีความเห็นว่า ผู้เข้าร่วมสัมมนาหลากหลายอาชีพน่าจะทำให้มีการบูรณาการในการนำแผนฯ มาปฏิบัติได้ดีขึ้น

ข้าราชการ 2 ราย ได้นำโครงการที่คิดไปทำ โดยรายหนึ่งทำโครงการเดียวกับนักวิชาการและนักธุรกิจภาคตะวันออกที่มีการดำเนินงานถึงปัจจุบัน ส่วนอีกรายหนึ่งได้ทำโครงการซึ่งเป็นการขยายผลงานในภารกิจปกติให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น ข้าราชการอีก 2 ราย บอกว่าไม่ได้นำไปทำ ส่วนอีกรายหนึ่งบอกว่าไม่แน่ใจว่าทำหรือไม่ เพราะไม่ได้มีการติดตามผล แต่ได้เห็นว่าการบริจาคเงินร่วมกันในวันที่ประชุม

3.4 ประโยชน์ของการมีส่วนร่วมต่อตัวผู้เข้าร่วมสัมมนาเอง

การที่ตัวแทนจากกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ได้เข้ามีส่วนร่วมในการประชุมระดับภูมิภาค นอกจากจะเกิดประโยชน์โดยตรงต่อการจัดทำแผนฯ 8 แล้ว ยังพบว่าได้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้มีส่วนร่วมเองหลายประการ โดยกลุ่มตัวอย่างทุกรายมีความภูมิใจที่ได้เข้ามีส่วนร่วมจัดทำแผนระดับชาติ ได้เพื่อนต่างอาชีพมากขึ้น ซึ่งช่วยให้ได้เครือข่ายในการประสานงานต่อไป และจากการที่ได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกันในที่ประชุม ช่วยให้แต่ละกลุ่มอาชีพได้เกิดการเรียนรู้กัน ส่งผลให้มีความเข้าใจกันมากยิ่งขึ้น ตลอดจนช่วยให้เกิดแนวความคิดใหม่ๆ ในการพัฒนางานของตนเอง เพราะแต่ละกลุ่มอาชีพต่างก็จุดประกายความคิดซึ่งกันและกัน

นอกจากนี้ การประชุมได้ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างได้ทราบวิธีการวางแผนและการเขียนโครงการพัฒนา โดยได้มีการนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานและชีวิตประจำวัน และการได้ทราบวิธีการประชุมตามกระบวนการ เอ ไอ ซี กลุ่มนักวิชาการและกลุ่มข้าราชการได้นำวิธีการรวมทั้งแนวคิดที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ ในการปฏิบัติงานให้กับหน่วยงานของตนเอง รวมทั้งนำไปใช้ประโยชน์ส่วนตัวด้วย

ความคิดเห็นของแต่ละกลุ่มอาชีพมีดังนี้

ประชาชน

มีความรู้สึกภาคภูมิใจ และทำให้ทราบวิธีการวางแผน สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน ได้รู้จักเพื่อนต่างกลุ่มอาชีพมากขึ้น มีการเรียนรู้ที่จะปรับตัวเข้าหากัน ทำให้ได้เครือข่ายในการประสานงาน ตลอดจนเกิดการเรียนรู้จากการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ทำให้ได้แนวคิดในการพัฒนา ซึ่งสามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์กับชุมชนของตนเอง

ประชาชนบางรายมีความเห็นดังนี้

“การมีส่วนร่วมดีทำให้เข้าใจแล้วว่าการวางแผนเขาทำกันอย่างไร และเขาได้นำมาใช้ในชีวิตประจำวันว่าจะทำอะไรก็ต้องวางแผนก่อน เช่น จะซื้อของมาทำขาย เมื่อก่อนไม่เคยคิดว่าจะขายได้ใหม่ก็ซื้อมา ตอนนี้อยู่แล้วว่าต้องวางแผนในการซื้อของ”

“ผมมีแนวความคิดในการทำธุรกิจของชุมชน ตั้งแต่ก่อนเข้าประชุม แต่ยังไม่ทราบวิธีการทำ ไปได้แนวคิดในการทำจากการประชุม เพราะผมได้ประชุมอยู่กลุ่มเดียวกันกับประธานหอการค้า ซึ่งทำให้ได้แนวความคิดในเชิงธุรกิจและพาณิชย์ ที่เขาสะท้อนออกมาเยอะ นำมาปรับปรุงใช้กับของผมได้มาก และไม่ใช่ผมได้คนเดียว ได้เป็นวงชุมชนที่ผมเข้าไปทำหลายวง”

นักพัฒนา

ได้นำแนวทางของแผนฯ 8 ไปกำหนดแนวคิดและทิศทางของแผนพัฒนาจังหวัด โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วม รวมทั้งนำความคิดเห็น ๗ ที่ได้รับ จากการสัมมนามาประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงาน ได้มีโอกาสเรียนรู้ความคิดของคนกลุ่มต่าง ๆ และได้มีโอกาสพบผู้ชำนาญการในการจัดประชุม เอ ไอ ซี

นักวิชาการ

นักวิชาการทั้ง 5 ราย ได้นำวิธีการของ เอ ไอ ซี ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานในหน่วยงานของตนเอง รวมทั้งนำไปใช้ส่วนตัว ได้แก่ นำไปสอนให้แก่ลูกศิษย์ นำไปใช้ทำแผนปฏิบัติงานของหน่วยงาน รวมทั้งนำแนวคิดที่เห็นว่าเป็นประโยชน์เผยแพร่ในหน่วยงานของตน เช่น การยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น และการชื่นชมคนอื่น เป็นต้น ซึ่งช่วยให้งานมีคุณภาพมากขึ้น รวมทั้งได้รับทราบวิธีการวางแผนจากล่างขึ้นบน ได้ทราบวิธีการทำงานพัฒนาและวิธีการเขียนโครงการ ตลอดจนเกิดความภาคภูมิใจที่ได้มีส่วนร่วม

นักวิชาการบางรายมีความเห็นดังนี้

“ได้นำวิธีการของ เอ ไอ ซี มาใช้ในหน่วยงาน มีการคิดคำขวัญว่า “ก่อนจะทำอะไรต้องมีความรัก ความสามัคคี จึงจะเกิดความร่วมมือ และร่วมกันคิดร่วมกันทำ” เมื่อได้แนวคิดนี้มาก็พยายามเผยแพร่ ผมนำเรื่อง เอ ไอ ซี มาแจกทั้งหน่วยงาน เพื่อให้เขาเห็นว่าในการทำงานต้องยอมรับความคิดเห็นของคนอื่น”

“ผมว่าดีมาก เป็นความภูมิใจ เดียวนี้เวลาเจอกันก็ยังพูดถึงการประชุมครั้งนั้นอยู่ และแต่ละคนก็มักพูดเหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ “ก็ผมมีส่วนร่วมทำแผนฯ 8”

พูดที่ไหนก็อ้างว่า “ผมนะมีส่วนร่วม ผมร่างเองที่สงขลา” ผมได้นำเอาวิธีการ เอ ไอ ซี ไปใช้เหมือนกัน แต่นำไปเสริมมากกว่า เพราะผมทำงานใกล้ชิดกับชาวบ้านอยู่แล้ว ไม่จำเป็นต้องใช้เทคนิคมาก”

นักธุรกิจ

กลุ่มนักธุรกิจมีความเห็นว่า การประชุมช่วยให้ทราบมุมมองของกลุ่มอาชีพอื่น ได้เพื่อนที่มีแนวคิดเหมือนกัน และได้เครือข่ายในการประสานงาน รวมทั้งเห็นว่าประชาชนได้เกิดการเรียนรู้และมีความตื่นตัวในการเข้ามีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศ

ข้าราชการ

ข้าราชการส่วนหนึ่งได้นำวิธีการของ เอ ไอ ซี ไปใช้ประโยชน์ในการปฏิบัติงาน รวมทั้งได้นำโครงการที่ร่วมกันคิดไปใช้ในการปฏิบัติงานตามภารกิจปกติ และเห็นว่าได้มีโอกาสเรียนรู้จากกลุ่มอาชีพอื่น ทำให้รู้สึกว่ามีมองเห็นโลกกว้างขึ้น

ข้าราชการบางรายมีความเห็น ดังนี้

“ได้นำกระบวนการ เอ ไอ ซี ไปใช้ในหน่วยงาน เพราะคนที่ได้มีส่วนร่วม เขาจะมีส่วนร่วมผลักดันในการทำแผนงาน/โครงการ และอีกประเด็นหนึ่ง ตรงนี้เป็นกลไกเรื่องที่ทำงานอยู่ คือเรื่องสิ่งแวดล้อม กฎหมายสิ่งแวดล้อมเน้นมากในการให้ประชาชนมีส่วนร่วม เวลานำไปใช้ก็นำเอกสารที่ได้จากการประชุมแผนฯ 8 ไปประยุกต์ใช้ให้ง่ายขึ้น ถ้ามีเวลามากพอเราก็พยายามใช้วิธีนี้ โดยได้แนวคิดแล้วนำไปทำกันเอง นอกจากนี้ทำให้มองเห็นโลกกว้างขึ้น”

ส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะแนวทางการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป

4.1 ความต้องการให้มีการจัดระดมความคิดจากประชาชน และความต้องการให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดทำแผนฯ ฉบับต่อ ๆ ไป

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความต้องการให้จัดระดมความคิดจากประชาชนในการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับต่อ ๆ ไป เพราะจะช่วยให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง โดยเกือบทุกกลุ่มอาชีพอยากให้มีการเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกภาคส่วนในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางยิ่งกว่าเมื่อครั้งจัดทำแผนฯ 8

ส่วนวิธีการในการจัดระดมความคิดนั้น กลุ่มตัวอย่างจำนวน 17 ราย มีความเห็นว่าน่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดสัมมนา โดยขอให้มีการปรับปรุงขั้นตอนต่างๆ ให้เหมาะสม ซึ่งได้นำเสนอความเห็นและข้อเสนอแนะในการปรับปรุงอย่างละเอียดแล้วในส่วนที่ 2 และจะสรุปขอยอดข้อเสนอแนะทั้งหมดในข้อต่อไป

สำหรับกลุ่มตัวอย่างอีก 2 ราย ได้เสนอแนะให้ใช้วิธีการประชุมอื่น โดยข้าราชการรายหนึ่งเสนอให้ใช้วิธี PAP (PARTICIPATORY ASSESSMENT AND PLANNING) และนักธุรกิจรายหนึ่งเสนอให้ใช้วิธี FUTURE SEARCH แต่นักธุรกิจรายนี้มีความเห็นว่าถ้าหากจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ก็ไม่ขัดข้อง โดยต้องมีการปรับปรุงให้เหมาะสม

กลุ่มตัวอย่างอีก 2 ราย ในกลุ่มนักพัฒนาและนักธุรกิจ มีความเห็นว่า น่าจะใช้ เอ ไอ ซี เฉพาะชั้น เอ อีก 2 รายในกลุ่มนักพัฒนาและนักธุรกิจเช่นกัน เห็นว่าควรใช้วิธีการใดก็ได้ที่สอดคล้องกับสถานการณ์ในขณะที่จัดทำแผนฯ 9 และ สศช. เห็นว่าดี และเหมาะสมที่สุด และอีก 2 รายในกลุ่มนักพัฒนา เป็นผู้ให้ความสนใจน้อยในเรื่องของวิธีการประชุม แต่รายหนึ่งเห็นว่า ถ้าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ก็ไม่ขัดข้อง แต่จะต้องมีการปรับในบางขั้นตอนให้เหมาะสมก่อน ส่วนอีกรายหนึ่งเห็นว่าควรจะมีการปรับกรอบความคิดในการพัฒนาก่อนที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ความคิดเห็นของแต่ละอาชีพ สรุปได้ดังนี้

ประชาชน

ในการจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อๆ ไป กลุ่มประชาชนทั้ง 5 ราย มีความต้องการให้จัดระดมความคิดจากประชาชน โดยเปิดกว้างมากกว่าครั้งทำแผนฯ 8 บางรายมีความต้องการเข้าร่วมการประชุมอีก โดยเห็นว่าประชาชนและผู้บริหารมักมองปัญหาไม่เหมือนกัน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจึงเป็นประโยชน์ และแม้ว่าประชาชนจะมีการศึกษาน้อย แต่ก็สามารถให้ข้อมูลที่ตรงกับความเป็นจริง โดยประชาชนทุกรายมีความเห็นว่าควรจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการระดมความคิด เนื่องจากเป็นกระบวนการที่ง่าย

ประชาชนรายหนึ่งให้ความเห็นดังนี้

"อยากให้มาจัดอย่างตอนแผนฯ 8 อีก.....ผมคิดว่าในประเทศเรา ปัญหาของแต่ละภูมิภาคอาจจะแตกต่างกันไป ผมก็เลยคิดว่า อยากจะให้สะท้อนมาจากส่วนนั้นก่อนจากภาคต่าง ๆ พอขึ้นไปข้างบนมันเป็นเรื่องที่ไกลความคิดของผมแล้ว ถ้าถึงระดับรัฐสภาผมก็คงไม่เข้าใจแล้ว ส่วนมากจะไปติดกรอบความคิดของคนเก่าๆ แก่ๆ ที่ไปครอบงำความคิดของคนอื่น โลกมันเปลี่ยนไปแล้วต้องให้ออกาสคนรุ่นใหม่เขาคิดบ้าง"

นักพัฒนา

กลุ่มนักพัฒนาส่วนใหญ่ต้องการให้จัดระดมความคิดจากประชาชน โดยเพิ่มความหลากหลายของกลุ่มอาชีพและจำนวนคนที่เข้าร่วมประชุม ด้านวิธีการจัดระดมความคิด นักพัฒนา 2 ราย เห็นว่าควรใช้ เอ ไอ ซี เพราะช่วยให้เกิดการมีส่วนร่วม ส่วนรายหนึ่งเห็นว่าควรใช้เฉพาะชั้น เอ เพราะแต่ละขั้นตอนมีความซ้ำซากของวิธีการคิดคนเดียว คิดในกลุ่มเล็ก และคิดในกลุ่มใหญ่ ทำให้เสียเวลามาก สำหรับอีกรายหนึ่งเห็นว่าวิธีการสัมมนาเป็นเพียงเครื่องมือเท่านั้น ประเด็นสำคัญควรปรับกรอบความคิดของ สคช. และของประชาชนทั่วประเทศ โดยนำอุดมการณ์เกษตรกรรม นำอุตสาหกรรม และบางรายเห็นว่าควรใช้วิธีการที่สอดคล้องกับสถานการณ์

นักพัฒนา 2 ราย ได้แสดงความเห็น ดังนี้

"การทำแผนต่อไปก็คงต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพราะว่าเปิดมาอย่างนี้แล้ว แต่ถ้ามีแผนต่อไปแล้วไม่ได้นำไปใช้ ผมก็ไม่แน่ใจว่าจะมีไปทำไม ควรจะไปสร้างวิธีอื่นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมมากกว่าเป็นแผนชาติ อาจไม่ต้องเป็นแผนชาติ แต่อาจจะใช้เป็นแผนภาค"

"ขณะนี้ผมยังไม่เห็นว่ามีกระบวนการมีส่วนร่วมใดที่ดีกว่า เอ ไอ ซี ผมว่า เอ ไอ ซี เหมาะกับบ้านเรา แต่ในชั้น ไอ สังคมไทยยังต้องใช้เวลา ต้องรอให้คนมีการศึกษามากกว่าปัจจุบัน และพัฒนาการที่จะลุกขึ้นมาพูดในสิ่งที่ตัวเองควรจะได้ในท้องถิ่นให้มากขึ้น"

นักวิชาการ

กลุ่มนักวิชาการส่วนหนึ่ง ต้องการให้มีการระดมความคิดจากประชาชนในการจัดทำแผนฯ ต่อไป โดยอยากให้มีคนเข้าร่วมประชุมมากกว่าตอนจัดทำแผนฯ 8 และอยากให้ใช้เงื่อนไขของการจัดทำแผนฯ เป็นกระบวนการสร้างคนในแต่ละจังหวัด

นักวิชาการ 4 ราย มีความเห็นตรงกันว่าน่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดทำแผนฯ 9 โดย 2 ราย เห็นว่าควรนำเทคนิคการวิเคราะห์ที่เรียกว่า SWOT เข้ามาใช้เสริมเพื่อวิเคราะห์ถึงจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดในการพัฒนา และอีกรายหนึ่งเห็นว่าควรจะมีวิธีการอื่นที่เหมาะสมเข้ามาเสริมด้วย เพราะผู้ที่เคยผ่านการประชุมด้วยกระบวนการนี้มาแล้วอาจจะรู้สึกเบื่อ แต่ถ้าสามารถหาเทคนิคการมีส่วนร่วมที่ดีกว่า เอ ไอ ซี ก็น่าจะนำมาใช้ ส่วนอีกรายหนึ่งเป็นผู้ให้ความสนใจน้อยในเรื่องของวิธีการประชุม แต่จะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ก็ได้ โดยนำมาปรับปรุงให้เหมาะสม

นักวิชาการบางรายแสดงความคิดเห็นดังนี้

"ต้องให้ทุกกลุ่มเข้ามามีส่วนร่วม กลุ่มประชาชนนี้ ต้องยอมรับว่าเขาไม่มีความรู้ แต่เขามีประสบการณ์ เขาคือของจริงนะ นักวิชาการที่คุยกันนี้ก็อยู่แค่บนโต๊ะ เราอยู่ตรงนี้ไม่ได้ไปคลุกฝุ่นกับเขาอะ"

"ผมมองว่า เอ ไอ ซี ดีสำหรับเป็นเทคนิค แต่อาจจะต้องบวกแนวคิดทางธุรกิจอันหนึ่งที่ตอนนี้กำลังนิยมกันมาก คือ SWOT (S = STRENGTH, W = WEAKNESS, O = OPPORTUNITY, T = THREAT) โดยนำ SWOT มาใช้เป็นแนวในการที่จะมองว่าโครงการนี้จะเหมาะสมไหม ซึ่งจะช่วยวิเคราะห์ความสำเร็จขององค์กรได้ คือ พอเขียนแผนแล้วน่าจะให้เราลองดูด้วยว่าแผนนี้มีจุดแข็งและจุดอ่อนอย่างไร"

นักธุรกิจ

นักธุรกิจมากกว่าครึ่งหนึ่งมีความต้องการให้ระดมความคิดจากประชาชน โดยขยายกลุ่มคนออกไปให้กว้างขวางยิ่งขึ้น เพราะบางเรื่องข้าราชการไม่กล้าพูด

ด้านวิธีการระดมความคิด นักธุรกิจ 2 ราย เห็นว่าน่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี และรายหนึ่งเห็นว่าอาจจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี เฉพาะการประชุมเพื่อสำรวจสภาพความเป็นจริงในปัจจุบัน และสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคตเท่านั้น ส่วนการคิดหาแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นควรจะใช้การประชุมแบบปกติเนื่องจากขั้นตอนนี้จะทำให้เกิดการโต้แย้งกันหรือหาวิธีการอื่นที่เหมาะสม ส่วนอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่าควรใช้วิธีการประชุมที่ สศช. เห็นว่าดีที่สุดในขณะที่จัดทำแผนฯ 9 และอีกรายหนึ่ง เสนอให้ใช้วิธีการประชุมแบบ FUTURE SEARCH แต่ถ้าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ต้องมีการปรับปรุงใหม่ให้มีวิธีการที่เข้ากับบุคลิกลักษณะของคนไทย

ความเห็นของนักธุรกิจบางราย มีดังนี้

"เรื่องแผนฯ เราเคยแต่เรียนในตำรา ครั้งนี้เป็นกรนำหลักสูตรนั้นมาให้ประชาชนได้เรียนรู้กันจริงๆ ในแผนต่อไปผมเห็นด้วยว่า ยิ่งทำกว้างเท่าไรยิ่งดี แต่มันเปลืองงบประมาณและเวลา ซึ่งเป็นข้อจำกัดที่ต้องเข้าใจ"

"ผมว่าอาจจะทำผสมผสานกันก็ได้ คือ ใช้วิธีไหนก็ตามที่จะทำให้เขาดึงความคิด ความประสงค์ของเขาออกมา อาจจะทำเป็นระบบ เอ ไอ ซี แค่ตอนแรก แต่พอถึงจุดที่จะให้เขาอภิปรายกันแล้ว ผมคิดว่าอาจจะต้องหาวิธีดึงกลับไปในลักษณะการประชุมธรรมดาเพื่อหลีกเลี่ยงการโต้แย้ง...ผมไม่ได้บอกว่า เอ ไอ ซี

ไม่ดี เอ ไอ ซี ดีในขั้นตอนของการดึงความคิดคน แต่ขั้นตอนของการหาทางแก้ไขนั้นไม่ใช่”

ข้าราชการ

กลุ่มข้าราชการทั้ง 5 ราย มีความเห็นสอดคล้องกันว่าในการจัดทำแผนฯ ฉบับต่อไป ควรมีการระดมความคิดจากประชาชน โดยส่วนใหญ่เห็นว่าควรจะเป็นกว้าง ยิ่งกว่าตอนทำแผนฯ 8 เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนทำให้แผนฯ มีคุณค่ามากขึ้น แต่ในด้านสาระนั้นต้องใช่วิธีการอื่นเข้ามาเสริม

สำหรับวิธีการระดมความคิด ข้าราชการ 4 ราย มีความเห็นว่าควรใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี เพราะเป็นการประชุมที่ทุกคนได้มีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น และอีกรายหนึ่งเสนอให้ใช่วิธีการประชุม PAP (PARTICIPATORY ASSESSMENT AND PLANNING) ซึ่งมีวิธีการที่คล้ายกับ เอ ไอ ซี แต่จะให้ผลที่ชัดเจนกว่า โดยวิธีการนี้เน้นให้สัดส่วนของผู้ร่วมสัมมนา มีเพศหญิงและเพศชายเท่ากัน

ข้าราชการบางรายมีความเห็นดังนี้

“วิธีการที่สภาพัฒน์ทำตอนแผนฯ 8 ก็ดีอยู่แล้ว เป็นการแสดงให้เห็นว่าสภาพัฒน์ไม่ได้ทำแผนโดยที่นั่งอยู่ในที่ทำงานอย่างเดียว ส่วนจะได้ผลหรือไม่อย่างไรเป็นสิ่งที่คาดเดายาก การสัมมนาในภูมิภาคเป็นวิธีการที่ดีที่สุดที่จะให้คนมีส่วนร่วม ซึ่งควรตั้งความหวังไว้ที่ตรงนี้ ส่วนถ้าจะมุ่งเนื้อหาสาระก็คงต้องใช้วิธีการอื่นมาช่วยด้วย ซึ่งสภาพัฒน์ก็ทำอยู่แล้ว”

“ในการประชุมทำแผนฯ 9 น่าจะใช้ PAP (PARTICIPATORY ASSESSMENT AND PLANNING) ซึ่งมีวิธีการคล้าย เอ ไอ ซี มีการแบ่งกลุ่มย่อยให้คิดและนำเสนอภาพที่เป็นอยู่ รวมทั้งสิ่งที่เขาต้องการรับการพัฒนา จะชัดกว่า เอ ไอ ซี สัดส่วนผู้เข้าร่วมสัมมนาผู้หญิงกับผู้ชายต้องเท่ากัน ในไทยเราต้องยอมรับว่าผู้หญิงเป็นผู้นำการพัฒนา จากการวิจัยพบว่า ผู้หญิงจะมีการพัฒนาที่ยั่งยืนกว่าผู้ชาย ทำงานต่อเนื่องได้ดีกว่า ทั้งนี้ต้องไม่มีผลกระทบที่รุนแรงจากภายนอก ส่วนใหญ่

ผู้หญิงจะถูกปิดกั้นมาก ที่จริงมุมมอง วิสัยทัศน์ดีกว่าผู้ชายมาก ผู้ชายมักหลงตัวเองว่าตัวเองเก่ง”

4.2 ข้อเสนอแนะรูปแบบและขอบเขตของการจัดการประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อๆ ไป

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 25 ราย ได้เสนอแนะรูปแบบและขอบเขตของการจัดการประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อๆ ไป แตกต่างกันในรายละเอียด โดยสามารถจัดเป็น 4 กลุ่มได้แก่

- 1) กลุ่มที่ต้องการให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุมโดยปรับปรุงรายละเอียดอื่น ๆ
- 2) กลุ่มที่มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงขั้นตอนของกระบวนการ เอ ไอ ซี
- 3) กลุ่มที่เสนอแนะให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี เพียงบางส่วน
- 4) กลุ่มที่มีข้อเสนอแนะให้ใช้วิธีการอื่น หรือไม่เสนอแนะวิธีการใด

แต่ละกลุ่มมีผลสรุปดังนี้

- 1) กลุ่มที่ต้องการให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม โดยปรับปรุงรายละเอียดอื่น ๆ

กลุ่มนี้มีจำนวน 10 ราย ประกอบด้วย กลุ่มประชาชน 4 ราย นักธุรกิจและข้าราชการกลุ่มละ 2 ราย นักพัฒนาและนักวิชาการกลุ่มละ 1 ราย

สำหรับกลุ่มนี้มีความพอใจกับขั้นตอนทุกขั้นของกระบวนการ เอ ไอ ซี โดยมีความเห็นว่ามีเหมาะสมที่จะนำไปใช้เป็นวิธีการประชุมในการจัดทำแผนฯ 9 หรือแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อ ๆ ไป และมีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงรายละเอียดอื่นๆ ดังนี้

ด้านกระบวนการและวิธีการระดมความคิด

- (1) จัดการประชุมระดมความคิดในระดับย่อยก่อน เช่น ระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด จากนั้นจึงเลือกตัวแทนเข้าร่วมประชุมในระดับภาคและประเทศ
- (2) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า เมื่อจัดทำแผนฯ ฉบับหนึ่งแล้วเสร็จ ควรจัดทำแผนฯ ฉบับต่อไปทันที เพื่อให้เกิดความต่อเนื่องในการทำงานและมีเวลาจัดทำแผนฯ อย่างเต็มที่ โดยนำการประชุมประเมินผลรายปีมาใช้ประกอบการทำแผนฯ
- (3) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า ควรมีการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานหรือสถิติที่สำคัญจากหน่วยงานต่างๆ และจัดพิมพ์แจกผู้เข้าร่วมประชุม เพื่อป้องกันการนำข้อมูลเท็จมาเสนอในที่ประชุม และอีกรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะมีโครงสร้างของยุทธศาสตร์การพัฒนาคิดโดยนักวิชาการขึ้นมาก่อน แล้วจึงนำไปเสนอให้กลุ่มอาชีพต่างๆ พิจารณา
- (4) หลายกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า ควรจัดส่งเอกสารข้อมูลต่างๆ ให้แก่ผู้เข้าร่วมประชุมล่วงหน้า เพื่อจะได้ศึกษาและเตรียมตัวเข้าร่วมประชุมได้เป็นอย่างดี
- (5) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า การจัดกลุ่มสัมมนาของแต่ละอนุภูมิภาคน่าจะจัดกลุ่มโดยอาศัยลักษณะพื้นที่และปัญหาที่ใกล้เคียงกันมาประชุมร่วมกันมากกว่าการใช้ขอบเขตของจังหวัด
- (6) หลายกลุ่มอาชีพเสนอว่า ควรให้เวลาในการประชุมกลุ่มย่อยมากกว่าที่ใช้ในการประชุมจัดทำแผนฯ 8 โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนที่ 3 ซึ่งเป็นขั้นการคิดยุทธศาสตร์ (การจัดทำแผนฯ 8 ให้เวลา 2 ชั่วโมง)
- (7) เกี่ยวกับสมาชิกภายในการประชุมกลุ่มเล็ก กลุ่มประชาชนบางรายมีความเห็นว่าควรเป็นกลุ่มแบบคณะอาชีพและเปลี่ยนกลุ่มใหม่ทุกขั้นตอน เพื่อจะได้มีโอกาสรับทราบความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึง อย่างไรก็ตาม กลุ่มประชาชนอีกรายหนึ่งกลับมีความเห็นว่าควรจัดประชุมแต่ละกลุ่มอาชีพแยกกัน เพื่อไม่ให้เกิดการขัดแย้งกัน เพราะคนแต่ละกลุ่มอาชีพจะมีแนวคิดที่แตกต่างกัน

(8) นักพัฒนารายหนึ่งมีความเห็นว่า ควรใส่รายละเอียดของแผนงาน/โครงการลงในแผนฯ ด้วย

ด้านผู้เข้าร่วมประชุม

(1) ทุกกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า ควรจะมีผู้เข้าร่วมประชุมที่หลากหลายอาชีพ มีตัวแทนของกลุ่มต่างๆ อย่างครบถ้วน กว้างขวางยิ่งกว่าการจัดประชุมทำแผนฯ 8 เช่น ควรมีกลุ่มนักการเมืองท้องถิ่น ตัวแทนขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เป็นต้น นอกจากนี้ควรเชิญคนที่เป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพที่แท้จริงเข้าร่วมประชุม โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคนมีชื่อเสียงหรือเป็นผู้นำ เพราะผู้นำมักชอบชักจูงให้เบี่ยงเบนประเด็น โดยให้หน่วยงานในพื้นที่เป็นผู้เสนอชื่อผู้เข้าร่วมประชุม

(2) ประชาชนรายหนึ่งเสนอว่า ผู้ที่จะเชิญเข้าร่วมประชุมทำแผนฯ 9 อาจมีบางรายเคยเข้าร่วมทำแผนฯ 8 ด้วยก็ได้ แต่ทั้งนี้ควรตรวจสอบด้วยว่าได้มีการปฏิบัติตามโครงการที่ได้ร่วมกันคิดไว้หรือไม่ ถ้าเป็นผู้ที่สามารถประสานการดำเนินงานได้ก็ควรเชิญเข้าร่วมประชุม ส่วนอีกรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะเปิดกว้างให้ประชาชนที่มีความสนใจสมัครเข้าร่วมประชุมจัดทำแผนฯ โดยมีคณะกรรมการคัดเลือก

(3) จำนวนผู้เข้าร่วมประชุมมีผู้เสนอดังแต่ 50 คน จนถึงมากกว่า 100 คน

ด้านจำนวนวัน/วันประชุม

(1) **จำนวนวัน** กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ในกลุ่มนี้มีความเห็นว่าควรใช้เวลาประชุม 2 วันครึ่ง และมีบางรายเห็นว่าควรใช้เวลา 3-4 วัน

(2) **วันประชุม** กลุ่มตัวอย่างส่วนหนึ่งมีความเห็นว่า ควรจัดประชุมให้อยู่ในช่วงวันเสาร์ - อาทิตย์ และอีกจำนวนหนึ่งมีความเห็นว่าจะจัดวันใดก็ได้

ด้านอื่นๆ

(1) กลุ่มตัวอย่างหลายรายเห็นว่า การจัดประชุมเป็นจำนวน 9 อนุภูมิภาคมีความเหมาะสมดีแล้ว เพราะจังหวัดที่อยู่ใกล้กันจะมีปัญหาที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็มีการจัดตัว

อย่างบางรายเห็นว่า ควรจัดประชุมระดับจังหวัดเพื่อจะได้รู้ว่าแต่ละจังหวัดกำลังมุ่งการพัฒนาไปทางใด การจัดประชุมเป็นกลุ่มจังหวัดจะไม่ได้ภาพที่แท้จริงของแต่ละจังหวัดเพราะมีตัวแทนเข้าร่วมประชุมน้อยเกินไป

(2) เกือบทุกกลุ่มอาชีพเห็นว่า ควรแจ้งให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ทราบล่วงหน้าว่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการสัมมนาเพื่อจะได้เตรียมตัวได้อย่างถูกต้อง

2) กลุ่มที่มีข้อเสนอแนะให้ปรับปรุงกระบวนการ เอ ไอ ซี

กลุ่มนี้ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างรวมจำนวน 9 ราย ที่มีความเห็นตรงกันคือ ต้องการให้มีการปรับปรุงกระบวนการ เอ ไอ ซี รวมทั้งมีข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติม แต่มีความเห็นที่แตกต่างกันเกี่ยวกับกระบวนการประชุม แบ่งออกได้ดังนี้

(1) กลุ่มที่มีความต้องการให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุมจำนวน 7 ราย ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ 3 ราย ข้าราชการ 2 ราย ประชาชนและนักพัฒนา กลุ่มละ 1 ราย

(2) ผู้ที่ให้ความสนใจน้อยในเรื่องของวิธีการจัดประชุม แต่ถ้าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ก็ไม่ขัดข้อง ทั้งนี้ ต้องปรับวิธีการให้สอดคล้องกับผู้เข้าร่วมสัมมนาอยู่ในกลุ่มนักวิชาการ

(3) ผู้ที่มีข้อเสนอแนะให้ใช้วิธีการอื่นในการจัดประชุม หรือถ้าหากจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ก็ควรมีการปรับปรุงอยู่ในกลุ่มนักธุรกิจ

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 9 รายดังกล่าวได้เสนอแนะให้ปรับปรุงกระบวนการ เอ ไอ ซี และมีข้อเสนอแนะอื่นๆ ประมวลได้ดังนี้

ด้านกระบวนการและวิธีการระดมความคิด

(1) ส่วนใหญ่เสนอว่า ควรส่งจดหมายเชิญล่วงหน้าประมาณ 2 สัปดาห์ เพื่อให้ได้มีโอกาสเตรียมตัวเข้าร่วมประชุมโดยการจัดเตรียมข้อมูลต่างๆ ได้ทัน

(2) ก่อนเข้าสู่กระบวนการ เอ ไอ ซี หลายกลุ่มอาชีพเสนอว่า ควรมีการแนะนำให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้รู้จักกันก่อนว่ามาจากหน่วยงานใดและมีอาชีพอะไร นอกจากนี้ ควรมีการเล่นเกมสเพื่อละลายพฤติกรรมและให้เกิดความคุ้นเคยกันพอสมควร ซึ่งจำเป็นมากสำหรับการประชุมโดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี

(3) ชั้น เอ เกือบทุกกลุ่มอาชีพเสนอว่า การวาดภาพควรยืดหยุ่นให้สื่อด้วยวิธีที่แต่ละคนถนัด โดยการวาดภาพ เขียนเป็นตัวหนังสือ หรือใช้พูดก็ได้ เพื่อลดความเครียดของผู้เข้าร่วมสัมมนาที่ไม่ถนัดในการวาดภาพ โดยนักวิชาการรายหนึ่งเห็นว่าชั้นนี้ควรใช้เวลาสั้นที่สุดเพื่อให้ได้ปัญหาที่สำคัญที่สุด และกลุ่มตัวอย่างอีกรายหนึ่งเห็นว่าในชั้น เอ นี้ควรให้กลุ่มอาชีพเดียวกันได้คิดร่วมกันในกลุ่มเล็ก เพื่อให้กลุ่มประชาชนเกิดความมั่นใจและมีความคุ้นเคยกัน ในชั้นต่อไปจึงคละอาชีพ

(4) ชั้น เอ นักพัฒนารายหนึ่งเสนอว่า ควรเปลี่ยนจากการวาดภาพมาเป็นการนำเสนอข้อมูลของแผนการพัฒนาที่ได้คิดไว้แล้วล่วงหน้า โดยส่งจดหมายถึงกลุ่มเป้าหมายก่อนที่จะจัดประชุม 1 เดือน เชิญชวนให้คนแต่ละกลุ่มอาชีพวางแผนพัฒนาภูมิภาคของตนเองขึ้น โดยให้โจทย์ที่แตกต่างกันและมีความเหมาะสมกับกลุ่มอาชีพ เมื่อร่างแผนเสร็จ ส่งให้ผู้จัดการสัมมนาพิจารณาคัดเลือกให้ได้เท่าจำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาที่ต้องการ

(5) ชั้น เอ ซึ่งแบ่งเป็น 2 ตอน คือ การสำรวจสภาพที่เป็นจริงในปัจจุบัน (A-1) และการกำหนดสภาพที่พึงปรารถนาในอนาคต (A-2) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะรวมเป็นตอนเดียวกัน

(6) ชั้น ไอ ตอนที่ 1 การคิดค้นวิธีการสำคัญ (ยุทธศาสตร์) ซึ่งจะทำได้สภาพที่พึงปรารถนา นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะจัดประชุม 2 ครั้ง โดยครั้งแรกแบ่งตามกลุ่มอาชีพและครั้งที่สองแบ่งกลุ่มแบบคละอาชีพ

(7) ชั้น ไอ ตอนที่ 2 การคิดค้นกุญแจเกี่ยวหนุนความสำเร็จ ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะตัดออกเพราะแผนที่ให้คิดเป็นแผนระดับชาติ ซึ่งเป็นแผนชั้นนำไม่ใช่แผนปฏิบัติการ

(8) ชั้น ซี ตอนที่ 1 การจัดกลุ่มทำงานเพื่อวางแผนดำเนินการ นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่าควรให้แต่ละคนเลือก 2 โครงการตามลำดับความสำคัญที่ต้องการเข้าร่วมกลุ่ม ถ้ากลุ่มที่ 1 เต็ม ก็จะได้ทำในกลุ่มที่ 2 เพื่อเป็นการกระจายกันทำโครงการ

(9) ชั้น ซี ข้าราชการรายหนึ่งให้ความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเขียนรายละเอียดของโครงการ เพียงคิดชื่อโครงการเพื่อให้พอเห็นลักษณะของกิจกรรมก็พอแล้ว เพราะแผนระดับชาติควรเป็นเพียงแผนชี้นำ อย่างไรก็ตาม นักวิชาการ 2 รายที่มีความเห็นว่าขั้นตอนการเขียนรายละเอียดโครงการที่อยู่แล้วนั้นเสนอว่า ควรมีการนำแนวคิดแบบ SWOT มาใช้ประกอบด้วย เพื่อประเมินว่าโครงการที่คิดขึ้นนั้นมีโอกาสสำเร็จหรือไม่ ซึ่งเป็นการคิดในเรื่องของจุดแข็ง (STRENGTH) จุดอ่อน (WEAKNESS) โอกาส (OPPORTUNITY) และข้อจำกัด (THREAT)

(10) เกี่ยวกับสมาชิกภายในการประชุมกลุ่มเล็ก ข้าราชการรายหนึ่งมีความเห็นว่าควรจะเป็นกลุ่มที่คละอาชีพในทุกขั้นตอน เพื่อให้เกิดความหลากหลายทางด้านความคิด ส่วนนักวิชาการรายหนึ่งมีความเห็นว่า ควรจะให้คนที่มีอาชีพเดียวกัน หรืออยู่ในกระบวนการเรียนรู้แบบเดียวกันมาอยู่กลุ่มเดียวกัน เพราะจะสะท้อนความเป็นจริงในวิถีชีวิตของเขาได้มากกว่า เช่น ถ้าชาวสวนยางได้นั่งคุยกันตลอด เขาก็มีโอกาสที่จะมองเห็นสภาพปัญหา ศักยภาพ ข้อจำกัด และแนวทางแก้ปัญหามาได้ น่าจะมีประโยชน์มากกว่าเอาคนหลากหลายอาชีพมาคุยกัน สดข. ซึ่งมีหน้าที่ประสานการจัดทำแผนฯ ควรเป็นผู้เรียบเรียงความคิดเห็น เพราะชาวบ้านนั้นคือข้อมูลไม่ใช่คนทำแผนฯ แทน สดข. อีกประเด็นหนึ่ง สมาชิกของกลุ่มไม่ควรจะเปลี่ยนบ่อย เพราะการได้ทำงานร่วมกันและรู้จักกันมากขึ้นจะทำให้สมาชิกของกลุ่มกล้าพูดในเรื่องลึกๆ มากขึ้น

(11) กลุ่มตัวอย่างหลายอาชีพเห็นว่า สดข. ควรส่งข่าวสารให้ผู้เข้าร่วมสัมมนา ได้รับทราบ ทั้งผลสรุปที่สมบูรณ์ของการประชุม และข่าวสารความก้าวหน้าของการจัดทำแผนฯ ให้ได้รับทราบเป็นระยะๆ

(12) ควรจัดประชุมในระดับย่อยก่อน โดยนักวิชาการรายหนึ่งเห็นว่าควรจัดให้คนที่อยู่ในแต่ละเครือข่าย ซึ่งอาจเป็นกลุ่มอาชีพหรือพื้นที่เดียวกัน หรืออาศัยลุ่มน้ำเดียวกัน ได้มีการประชุมระดมความคิดในกลุ่มของตนเองก่อน และคัดเลือกตัวแทนไปร่วมประชุมใน

ระดับภูมิภาคอีกครั้งหนึ่ง ส่วนข้าราชการรายหนึ่งเห็นว่า ควรให้ทุกจังหวัดจัดประชุมเพื่อหา ยุทธศาสตร์ก่อน โดยใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม ถ้าเป็นจังหวัดเล็กจะจัดรวมกัน 2-3 จังหวัดก็ได้ และนำมารวมเป็นยุทธศาสตร์ภาค เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการประชุมระดับ ภูมิภาคที่ สศช. จะเข้าไปดำเนินการต่อไป หรือถ้ามีแผนพัฒนาด้านต่างๆ ที่มีการจัดทำไว้ แล้วก็นำมาประมวลเพื่อใช้ในการประชุมด้วย

(13) นักธุรกิจรายหนึ่งเสนอว่า วิทยากรผู้นำการประชุมควรอธิบายให้ผู้เข้าร่วม สัมมนาได้เกิดความเข้าใจที่ชัดเจนเกี่ยวกับกระบวนการ เอ ไอ ซี โดยใช้ภาษาที่เข้าใจได้ง่าย และพยายามให้ผู้เข้าร่วมสัมมนามีความรู้สึกที่ดีต่อกระบวนการ เอ ไอ ซี นอกจากนี้ ควร อธิบายให้เห็นความสำคัญในการที่ทุกคนควรจะแสดงความคิดเห็นและเคารพความคิดเห็น ของผู้อื่น เป็นต้น

(14) นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า วิทยากรประจำกลุ่มควรมีเท่าจำนวนกลุ่ม และ ควรให้วิทยากรประจำกลุ่มหรือเจ้าหน้าที่ สศช. ที่เป็นผู้จัดประเด็น เป็นผู้นำเสนอผลสรุปของ กลุ่มเล็กต่อที่ประชุมกลุ่มใหญ่ เพราะมีความเป็นกลาง ถ้าให้สมาชิกภายในกลุ่มออกไปนำ เสนอมักจะใส่ความคิดเห็นของตนเองเข้าไปเป็นความเห็นของกลุ่มอยู่เสมอ

(15) นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า อาจจะมีการใช้สื่อเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยเข้ามาเสริมในการระดมความคิดจากกลุ่มต่างๆ

(16) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า ควรให้มหาวิทยาลัยหรือภาคเอกชนเป็นแกน นำในการจัดประชุมระดมความคิด โดย สศช. คอยประสานอยู่ห่างๆ จะทำให้เกิดกลุ่มประชา พิจารณ์กว้างขวางมากขึ้น ซึ่ง สศช. จะต้องหาวิธีในการรวบรวมความคิด

ด้านผู้เข้าร่วมประชุม

(1) ทุกกลุ่มอาชีพมีความเห็นว่า ควรเชิญผู้เข้าร่วมประชุมให้มีความหลากหลาย ของกลุ่มอาชีพมากยิ่งขึ้นโดยมีทั้งในเมืองและชนบท นอกจากนี้ในกลุ่มอาชีพหนึ่งๆ ก็ควร เชิญมาจากหลายสถาบันอย่างครบถ้วน เช่น ควรเชิญกลุ่มอนุรักษ์ กลุ่มนักการเมือง กลุ่ม ประชาชน ภาคบริการ กลุ่มสื่อมวลชน เป็นต้น ซึ่งกลุ่มประชาชนอาจเชิญไปที่ประชาคม จังหวัดก็ได้ ทั้งนี้ ผู้ที่ได้รับเชิญควรเป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพที่แท้จริง

(2) นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า ควรจะเชิญคนที่ในระดับผู้นำของหน่วยงานที่มีอำนาจสั่งการเข้าร่วมสัมมนาด้วย เพราะจะสามารถผลักดันนโยบายต่างๆ ได้ โดยคนกลุ่มนี้ไม่จำเป็นต้องอยู่ร่วมการสัมมนาตลอดก็ได้ รวมทั้งควรเชิญแบบเหวี่ยงแหด้วย คือ สุ่มเชิญคนที่ไม่เคยเข้าร่วมการสัมมนาเลย ส่วนอีกรายหนึ่งเสนอว่าควรเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เคยเข้าร่วมจัดทำแผนฯ 8 : คนใหม่ในอัตราส่วน 50 : 50 และอีกรายหนึ่งมีความเห็นว่าการสรรหาผู้เข้าร่วมสัมมนามีความสำคัญอย่างยิ่ง จึงควรมีคณะกรรมการระดับอาวุโสที่รู้จักคนอย่างกว้างขวางทุกเครือข่ายและครบถ้วนเป็นผู้พิจารณาคัดเลือก เพราะถ้าให้หน่วยใดหน่วยหนึ่งเป็นผู้เชิญก็มักจะได้คนที่มาจากเครือข่ายเดียวกันไม่หลากหลาย

(3) ข้าราชการรายหนึ่งเสนอว่า จำนวนของผู้เข้าร่วมสัมมนาจากแต่ละจังหวัดควรเป็นสัดส่วนกับจำนวนประชากรของแต่ละจังหวัด คือ จังหวัดใหญ่ควรมีตัวแทนมากกว่าจังหวัดเล็ก

(4) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าจำนวนผู้เข้าร่วมประชุม 50-60 คนต่อครั้งนั้นมีความเหมาะสมดีแล้ว แต่ประชาชนรายหนึ่งมีความเห็นว่า ควรจะมีจำนวนอย่างน้อย 100 คน

ด้านจำนวนวัน/วันประชุม

(1) จำนวนวัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าควรใช้เวลาสัมมนาประมาณ 3-4 วัน โดยมีบางรายมีความเห็นว่าควรใช้เวลา 2 วันครึ่ง

(2) วันประชุม กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรจัดประชุมอยู่ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อจะได้ไม่ติดภารกิจตามปกติ

ด้านอื่นๆ

(1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่าควรจัดประชุมเป็นอนุภูมิภาค โดยนักวิชาการบางรายเห็นว่า ควรจัดสัมมนา ภาคละ 4 อนุภูมิภาค

(2) นักวิชาการรายหนึ่งเสนอว่า ควรแจ้งให้ผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ทราบล่วงหน้าว่าจะใช้กระบวนการเอ ไอ ซีในการประชุม และจะต้องเตรียมตัวอย่างไรบ้าง

(3) นักธุรกิจและข้าราชการบางรายมีความเห็นว่า วิทยากรประจำกลุ่มสำคัญมากจะต้องมีความรู้และประสบการณ์สูง สรุปได้เร็ว ชัดเจน และสามารถคุมสถานการณ์ได้ รวมทั้งจะต้องหล่อหลอมคนในกลุ่มให้ทำงานร่วมกันได้ โดยนักธุรกิจรายหนึ่งมีความเห็นว่าไม่จำเป็นต้องเป็นคนในพื้นที่ แต่ข้าราชการเห็นว่าถ้าได้คนในพื้นที่จะดีมาก

3) กลุ่มที่เสนอแนะให้ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี เพียงบางส่วน

กลุ่มนี้มีจำนวน 2 ราย อยู่ในกลุ่มนักพัฒนาและนักธุรกิจ ทั้ง 2 รายมีความเห็นว่าควรใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการระดมความคิดเฉพาะชั้น เอ เท่านั้น และมีข้อเสนอแนะอื่นเพิ่มเติม สรุปได้ดังนี้

ด้านกระบวนการ/วิธีการระดมความคิด

(1) นักพัฒนามีความเห็นว่า การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ซึ่งมีการคิดคนเดียว คิดกลุ่มเล็ก และคิดกลุ่มใหญ่ในทุกขั้นตอนนั้น ทำให้เกิดการซ้ำซากและเสียเวลามาก กระบวนการชั้น เอ ซึ่งเป็นการสำรวจสภาพความเป็นจริงในปัจจุบันและความปรารถนาในอนาคตนั้น มีวิธีการประชุมที่เหมาะสมในการระดมความเห็นจากคนที่หลากหลายอาชีพในช่วงแรก ส่วนการคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาคควรแบ่งเป็นด้านๆ ตามความถนัดของผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยใช้รูปแบบการประชุมแบบมีส่วนร่วมตามปกติที่ไม่ต้องมีขั้นตอนมากเหมือน เอ ไอ ซี

(2) นักธุรกิจมีความเห็นว่า ขั้นตอนการคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาและการจัดลำดับความสำคัญของการพัฒนาคควรจัดประชุมแยกตามกลุ่มอาชีพ และใช้วิธีการประชุมตามปกติไม่ใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี เพราะหากให้คนหลากหลายกลุ่มอาชีพร่วมกันคิด คนที่ไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมจะก่อให้เกิดความขัดแย้งและทำให้ไม่สามารถหาข้อสรุปที่แท้จริงได้ เพราะฝ่ายที่ไม่อยากขัดแย้งก็จะไม่แสดงความคิดเห็น

(3) นักธุรกิจเสนอแนะว่า การวาดภาพในชั้น เอ น่าจะปรับให้ยืดหยุ่นตามความถนัด โดยจะเขียนด้วยตัวหนังสือหรือวาดภาพก็ได้

(4) นักพัฒนาเสนอว่า ควรใช้ประโยชน์จากข้อมูลที่มีอยู่แล้ว โดย สศช. รวบรวมและวิเคราะห์แผนและรายงานต่างๆ ที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในแต่ละจังหวัดจัดทำไว้ เพื่อใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดทำแผนฯ ถ้าหากยังขาดในประเด็นใดจึงนำประเด็นนั้นขึ้นมาอภิปรายในการประชุมเพื่อจัดทำแผนฯ

(5) นักพัฒนาเสนอว่า ก่อนการจัดประชุมในระดับภูมิภาคควรมีการจัดประชุมระดับจังหวัดก่อน โดยจัดแยกกลุ่มอาชีพต่างๆ และนำข้อมูลที่ได้มาประมวลเป็นข้อมูลของแต่ละอนุภูมิภาคที่ สศช. จะเข้าไปจัดการประชุม

ด้านผู้เข้าร่วมประชุม กลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 ราย มีความเห็นตรงกัน ดังนี้

การประชุมเพื่อสำรวจสภาพความเป็นจริงและการหาสภาพที่มุ่งหวัง เชิญผู้เข้าร่วมประชุมหลากหลายกลุ่มอาชีพ จำนวนควรมากกว่า 60 คน ส่วนการประชุมเพื่อคิดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศ ควรประชุมแยกตามกลุ่มอาชีพ แต่ละกลุ่มประกอบด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องชาอยู่ในด้านนั้นๆ และผู้ที่มีความสนใจแต่ไม่ได้อยู่ในสาขานั้นโดยตรง

ด้านจำนวนวัน/วันประชุม

ควรประชุมประมาณ 3 วัน ไม่ควรจัดประชุมนานเกินไป เพราะส่วนใหญ่จะไม่มาประชุมในวันสุดท้ายซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่สุด ส่วนวันประชุมไม่แสดงความเห็น

4) กลุ่มที่มีข้อเสนอแนะให้ใช้วิธีการอื่นหรือไม่เสนอแนะวิธีการใด

กลุ่มนี้ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างจำนวน 5 ราย แบ่งออกตามข้อเสนอแนะ ดังนี้

(1) กลุ่มที่เสนอแนะให้ใช้วิธีการประชุมแบบอื่น จำนวน 2 ราย อยู่ในกลุ่มนักธุรกิจและข้าราชการ

(2) กลุ่มที่มีความเห็นว่าควรใช้วิธีการประชุมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ขณะที่จัดทำแผนฯ 9 และ สศช. เห็นว่าดีและเหมาะสมที่สุด จำนวน 2 ราย อยู่ในกลุ่มนักพัฒนาและนักธุรกิจ

(3) ผู้ที่มีได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดการประชุม อยู่ในกลุ่มนักพัฒนา

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 5 ราย ดังกล่าวมีข้อเสนอแนะต่างๆ ประมวลได้ดังนี้

ด้านกระบวนการ/วิธีการระดมความคิด

(1) เสนอแนะให้ใช้วิธีการประชุมอื่นจำนวน 2 รูปแบบ ได้แก่

- FUTURE SEARCH เป็นวิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วมที่นักธุรกิจรายหนึ่งเห็นว่า มีขั้นตอนของการระดมความคิดที่น่าสนใจกว่าเอ ไอ ซี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในขั้นตอนของการเริ่มต้นประชุมมีวิธีการเตรียมผู้เข้าร่วมประชุมเพื่อเข้าสู่กระบวนการได้อย่างเหมาะสม เช่น การกำหนดสมาธิ การอธิบายอย่างชัดเจนถึงความสำคัญของการให้ทุกคนแสดงความคิดเห็น การเคารพความคิดเห็นของคนอื่นและความสำคัญของประธาน เป็นต้น

- PAP (PARTICIPATORY ASSESSMENT AND PLANNING) เป็นวิธีการประชุมแบบมีส่วนร่วมที่กลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งเสนอแนะว่าดีกว่ากระบวนการ เอ ไอ ซี เพราะวิธีการนี้ระบุให้เชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาอย่างครอบคลุมและป็นตัวแทนที่แท้จริงของผู้ที่ไม่ได้เข้าร่วมสัมมนา โดยไม่จำเป็นต้องเชิญเฉพาะคนที่เป็นผู้นำ

นอกจากนี้ยังมีจุดเด่นในการกำหนดสัดส่วนของผู้ประชุมชายและหญิงต้องเท่ากัน ซึ่งกลุ่มตัวอย่างเห็นว่า ผู้หญิงมีส่วนร่วมในการพัฒนาดีกว่าผู้ชาย ทั้งในด้านวิสัยทัศน์และความต่อเนื่องในการทำงาน กลุ่มตัวอย่างรายนี้ยังมีความเห็นว่า PAP มีขั้นตอนการประชุมที่คล้ายกับเอ ไอ ซี แต่ผลสรุปที่ได้ออกมาตรงกับความเป็นจริงมากกว่า

(2) นักพัฒนารายหนึ่งเสนอว่าน่าจะจัดการระดมความคิดทุกจังหวัด แต่ถ้าไม่มีเวลาพอควรจัดระดมความคิดภาคละ 4 ครั้ง ส่วนนักธุรกิจรายหนึ่งเห็นว่า ควรจัดประชุมเป็นกลุ่มจังหวัดคืออยู่แล้ว เพื่อให้ได้ความคิดเห็นที่เหมาะสมกับทุกจังหวัด ส่วนข้าราชการมีความเห็นว่าภาคที่มีประชากรไม่มากนัก อย่างภาคใต้ควรจัดประชุมเพียงครั้งเดียว นักพัฒนา ยังเสนออีกว่าอาจจะจัดการประชุมในลักษณะแบ่งตามกลุ่มอาชีพและขยายเป็นการประชุมกลุ่มเครือข่ายที่ใหญ่ขึ้น และครั้งสุดท้ายจัดการประชุมที่คละกันทุกกลุ่มอาชีพ

(3) ในด้านสาระของแผนฯ ควรกำหนดเป้าหมายที่สามารถทำให้สำเร็จได้ภายในเวลา 4-5 ปี รวมทั้งยังเสนอว่าหากใช้วิธีการประชุมที่มีการคัดเลือกตัวแทนจากภูมิภาคต่างๆ ไปประชุมร่วมกันอีกครั้งหนึ่ง ควรจะมีจำนวนตัวแทนภูมิภาคละ 4-5 คน

(4) กลุ่มตัวอย่างที่ไม่ได้ให้ความสำคัญกับกระบวนการจัดประชุมมีความเห็นว่าควรมีการเปลี่ยนระบบการคิดทั้งระบบโดยนำอุดมการณ์เกษตรกรรมนำอุตสาหกรรม

ด้านผู้เข้าร่วมประชุม

(1) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ควรเชิญผู้เข้าร่วมประชุมหลากหลายกลุ่มอาชีพ โดยข้าราชการรายหนึ่งเห็นว่าควรกำหนดให้สัดส่วนของผู้หญิงและผู้ชายเท่ากัน และมีจำนวนผู้เข้าร่วมประชุมแต่ละครั้งจำนวน 100-120 คน

(2) ข้าราชการมีความเห็นว่าตัวแทนที่จะเข้าร่วมสัมมนาควรเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์และกล้าแสดงออก

(3) การส่งจดหมายเชิญเข้าร่วมประชุม กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นว่าควรส่งล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์ถึง 1 เดือน รวมทั้งควรส่งรายละเอียดโครงการสัมมนาให้ศึกษาก่อนด้วย

ด้านจำนวนวัน/วันประชุม

(1) จำนวนวัน กลุ่มตัวอย่างบางรายมีความเห็นว่าควรจัดสัมมนาเป็นเวลา 2 วันครึ่ง แต่บางรายก็เห็นว่าควรจัดมากกว่า 2 วัน

(2) วันประชุม กลุ่มตัวอย่างรายหนึ่งมีความเห็นว่าควรจัดให้อยู่ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์

ด้านอื่นๆ

นักพัฒนามีความเห็นว่า วิทยากรต้องมีความสามารถในการดึงความคิดของผู้เข้าร่วมประชุม และถ้าเป็นคนทีสื่อภาษาเดียวกับผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ก็จะเป็นการดี

นอกจากนี้ การระดมความคิดจะใช้วิธีการใดก็ได้ แต่ถ้าใช้แบบใดแล้ว ต้องทำตามขั้นตอนของวิธีการนั้นๆ

ทั้งนี้ รายละเอียดของข้อเสนอรูปแบบและขอบเขตของการจัดประชุม เพื่อจัดทำแผนฯ ฉบับต่อไปแยกเสนอเป็นรายบุคคลในภาคผนวก จ

สรุปรูปแบบและขอบเขตของการจัดประชุมเพื่อจัดทำแผนพัฒนาฯ ฉบับต่อไปไปที่สังเคราะห์จากความเห็นและข้อเสนอแนะของทั้ง 4 กลุ่ม มีดังนี้

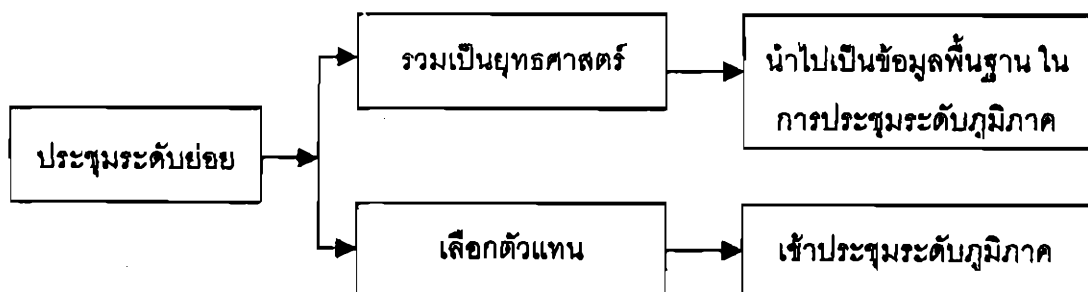
ด้านกระบวนการและวิธีการระดมความคิด

(1) ควรมีการจัดประชุมในระดับที่ย่อยกว่าระดับภูมิภาคก่อน และคัดเลือกตัวแทนเข้าร่วมประชุมในระดับภูมิภาคต่อไป โดยระดับการประชุมที่เสนอมีหลากหลายกัน ดังนี้

- จัดการประชุมระดับจังหวัด ถ้าเป็นจังหวัดเล็กอาจจัดรวมกัน 2-3 จังหวัด
- จัดการประชุมผู้ที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันหรือมีปัญหาใกล้เคียงกันก่อน เช่น อาศัยลุ่มน้ำเดียวกัน เป็นต้น
- จัดการประชุมแยกตามกลุ่มอาชีพหรือเครือข่าย เช่น กลุ่มชาวสวนยาง เป็นต้น
- จัดการประชุมต่อเนื่องกันทั้งระดับตำบล อำเภอ และจังหวัด

แสดงด้วยแผนภูมิที่ 6

แผนภูมิที่ 6 แสดงการจัดระดมความคิดระดับย่อย

(2) ควรมีการรวบรวมแผน รายงานการวิจัย หรือข้อมูลอื่นๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการจัดทำแผนฯ ซึ่งมีการจัดทำอยู่แล้วภายในจังหวัด และนำมาเป็นข้อมูลพื้นฐานในการสัมมนาระดับภูมิภาค

(3) ควรส่งจดหมายเชิญล่วงหน้าอย่างน้อย 2 สัปดาห์ พร้อมทั้งส่งโครงการสัมมนาและเอกสารอื่นๆ ให้ด้วย เพื่อการเตรียมตัวและเตรียมข้อมูลได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งควรแจ้งให้ทราบว่าจะใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการจัดประชุม และผู้เข้าร่วมควรมีการเตรียมตัวอย่างไร

(4) ชั้น เอ ที่เป็นการวาดภาพ ควรยืดหยุ่นให้สื่อด้วยวิธีที่แต่ละคนถนัด โดยการวาดภาพ เขียนเป็นตัวหนังสือ หรือโดยการพูด

(5) ควรจัดประชุมแต่ละกลุ่มอาชีพแยกกันก่อน และจัดประชุมรวมกลุ่มอาชีพในภายหลัง เพื่อแก้ปัญหาลายๆ อย่าง อาทิ ความขัดแย้งที่เกิดจากแนวคิดที่ต่างต่างกันของแต่ละกลุ่มอาชีพ และการที่กลุ่มประชาชนอาจไม่กล้าพูดแสดงความคิดเห็น เป็นการสร้างกระบวนการให้ประชาชนคุ้นเคยต่อการประชุมก่อนที่จะไปพบกับผู้ร่วมประชุมที่หลากหลาย

ด้านผู้เข้าร่วมประชุม

(1) ควรเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาให้มีความหลากหลายของกลุ่มอาชีพมากกว่าการจัดสัมมนาแผนฯ 8 ระดับภูมิภาค และมีความครบถ้วนทุกสาขาอาชีพ และที่สำคัญคือต้องเป็นตัวแทนของกลุ่มอาชีพที่แท้จริง เป็นที่ยอมรับของกลุ่มอาชีพตนเอง โดยไม่จำเป็นต้องเป็นคนที่มียี่ห้อหรือผู้นำ นอกจากนี้ควรเป็นคนที่มิวิสัยทัศน์และกล้าแสดงออก

(2) ควรเลือกเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เป็นระดับผู้นำขององค์กร ซึ่งมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการสั่งการ การกำหนดนโยบาย และการประสานงานต่อไปในอนาคตด้วย

(3) ควรมีคณะกรรมการคัดเลือกผู้เข้าร่วมสัมมนา โดยคณะกรรมการจะจงเลือกเองส่วนหนึ่ง และให้ประชาชนสมัครเข้ามาอีกส่วนหนึ่ง

(4) ควรเชิญผู้เข้าร่วมสัมมนาที่เคยเข้าร่วมสัมมนาจัดทำแผนฯ 8 ด้วยจำนวนหนึ่ง

(5) จำนวนผู้เข้าร่วมสัมมนาในระดับภูมิภาค ควรมีจำนวน 50-100 คน

ด้านจำนวนวัน/วันประชุม

(1) จำนวนวัน อยู่ระหว่าง 2 วันครึ่ง ถึง 4 วัน

(2) วันประชุม ควรให้ติดช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ เพื่อความสะดวกในการเข้าร่วมประชุม และไม่ติดภารกิจตามปกติ

ด้านอื่นๆ

(1) สำหรับการประชุมระดับภูมิภาคนี้ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการจัดประชุมเป็นกลุ่มอนุภูมิภาคมีความเหมาะสมแล้ว

(2) การใช้กระบวนการ เอ ไอ ซี ในการประชุม ผู้ที่ทำหน้าที่วิทยากรควรมีคุณลักษณะต่างๆ อาทิ ไม่ทำให้บรรยากาศเครียด สามารถดึงความคิดของผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ มีความรู้และประสบการณ์สูง สามารถสรุปประเด็นได้รวดเร็วและชัดเจน คุมสถานการณ์ได้ นอกจากนี้ ถ้าเป็นคนทีพูดภาษาเดียวกับผู้เข้าร่วมสัมมนาได้จะดีมาก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย